

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA RESTAUROVÁNÍ**

**PRAKTICKÁ
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

2007

Kateřina Žabková

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů
Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl
Tel., fax.: 461 612 565
E-mail: dekanat.FR@upce.cz

RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE

Komplexní restaurování

BIBLIJ CZESKÁ STARÉHO I NOWÉHO ZÁKONA
1549

Vypracovala: Žabková Kateřina
Vedoucí práce: BcA. Radomir Slovík

LITOMYŠL

2007

University of Pardubice
Faculty of Restoration
Studio of Restoration and Conservation of Paper, Bookbinding and Documents
Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl
Tel., fax: +420 461 612 565
E-mail: dekanat.FR@upce.cz

RESTORATION DOCUMENTATION

Comprehensive Restoration

**BIBLIJ CZESKÁ STARÉHO I NOWÉHO ZÁKONA
(CZECH BIBLE WITH THE OLD AND NEW TESTAMENTS)
1549**

Author: Kateřina Žabková
Thesis Supervisor: BcA. Radomir Slovík

LITOMYŠL

2007

Univerzita
Pardubice
Fakulta
restaurování

Fakulta restaurování
Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů
Akademický rok: 2006 - 2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE - P

Pro: **Žabková Kateřina**

Studijní program: **Výtvarná umění**

Studijní obor: **Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů
(8206R050)**

Název tématu: **Komplexní restaurování knihy: *Biblj Česká starého i nowého Zákona.*
B. Netolický, 1549 Praha
Ze sbírek Vědecké Knihovny v Olomouci**

Zásady pro zpracování: Komplexní restaurování

Rozsah: Komplexní restaurování knihy /knižní vazba + knižní blok/

Vedoucí práce: BcA. Radomír Slovík

Vedoucí ateliéru: BcA. Radomír Slovík

Datum zadání práce: 10. 10. 2006

Termín odevzdání práce: 18. 8. 2007

Počet vyhotovení restaurátorské dokumentace: 2

Místo uložení dokumentace: Archív Vědecké knihovny
v Olomouci
Archív fakulty restaurování,
Univerzita Pardubice

Celkový počet stran: 157
Počet stran příloh: 49
Počet fotografií: 102
Autor fotografií: Kateřina Žabková

Dokumentace je chráněna ve smyslu zákona číslo 121/2000 sb. v úplném znění (autorského zákona) s tím, že právo k užití ve smyslu zákona číslo 20/1987 sb. v plném znění (o památkové péči) má objednavatel a příslušný orgán památkové péče.

Prohlašuji, že jsem použila při restaurování pouze materiálů a postupů uvedených v této restaurátorské dokumentaci. Nejsem si vědoma nových zjištění a skutečností na restaurované památce, které by nebyly uvedeny v této dokumentaci.

Prohlašuji, že restaurátorský zásah byl proveden v mezích určených zadáním.

V Litomyšli dne: 10. 8. 2007

.....
Kateřina Žabková
(restauroval)

.....
BcA. Radomír Slovík
(zodpovědný restaurátor)

Poděkování

Předem bych především chtěla poděkovat panu BcA. Radomíru Slovikovi a slečně BcA. Karině Sojkové za jejich odbornou radu při restaurování objektu. Dále chci poděkovat všem technologům, kteří provedli chemické analýzy materiálů. Jmenovitě paní PhMr. Bronislavě Bacílkové za vyhotovení mikrobiologické analýzy a Ing. Aleně Hladíkové za zpracování rozboru usní a papírové podložky. Rovněž chci poděkovat panu Rostislavu Krušinskému a vedení Vědecké knihovny v Olomouci, za to, že mi poskytli tzv. Netolického bibli, na které jsem mohla vykonat mou praktickou bakalářskou práci. Dále mé poděkování patří i Fakultě restaurování Univerzity Pardubice za poskytnutí materiálů, energií a prostorů, kde jsem práci mohla vykonávat. V neposlední řadě chci poděkovat i mé rodině za jejich podporu a zázemí, bez které by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Abstrakt

Tzv. Netolického bible vytištěná roku 1549 pochází ze sbírky Vědecké knihovny v Olomouci. Tato kniha patří mezi často vypůjčované výtisky knihovny a její stav byl pro tento účel již nevyhovující. Knižní vazba byla nefunkční a docházelo k deformacím bloku. Knižní desky a pokryv byly mechanicky poškozeny působením hmyzu a nevhodnou manipulací. Rovněž železné kování bylo značně poškozené vlivem měnicích se relativních podmínek a vzniklé korozní produkty ohrožovaly celý knižní korpus. V bloku se nacházely ztráty papírové hmoty, různé stupně zvlnění a deformace podložky, skvrny a zatekliny. Rovněž původní opravy, tvořené z kyselého strojového papíru, pocházející z roku opravy (1927) způsobovaly poškození. Šití bloku bylo uvolněné a docházelo k vypadávání listů a hrozilo tak další jejich poškozování a možná ztráta. Tyto opravy byly často lepeny pomocí živočišného klihu a způsobovaly nejen nevzhledné skvrny, ale i různé deformace a pnutí.

Přistoupili jsme po dohodě se zadavatelem ke komplexnímu restaurování knihy a rekonstrukci a nahrazení původního kování za mosazné. Knižní vazba byla rozebrána, všechny části řádně vyspraveny. Na zrestaurovaný objekt a fragmenty nakonec byla vyhotovena ochranná krabice z lepenky s alkalickou rezervou.

Veškeré procesy a chemické látky, které na restaurování knihy byly použity, jsme uvedli do restaurátorské dokumentace. Zároveň jsme do zprávy vyhotovili fotodokumentaci, která zachycuje stav objektu před, v průběhu a po restaurátorském zásahu. Restaurátorská dokumentace je rovněž doplněna o textovou a obrazovou dokumentaci.

Abstract

Printed in 1549, the so-called Netolický's Bible belongs to the collections of the Research Library in Olomouc. This book is one of the frequently borrowed copies of the Library and its condition was already unfit for this purpose. The bookbinding was defunct and deformations of the block were occurring. The book covers and casing were mechanically damaged due to insect activity and improper handling. The iron fitting was significantly damaged as well by the influence of the changing relative conditions and the corrosion products originating were endangering the whole book corpus. Loss of paper mass, various degrees of corrugation and deformation of the bed, stains and inflows were found within the block. Also the original repairs, made by acid machine paper from the year of repair (1927) have caused damage. The needlework of the block was loose, with leaves falling out, threatening a further damage and possible loss. Often, these repairs were glued by the means of animal glue, causing not only unsightly stains but also various deformations and stresses.

Following an agreement with the client, we opted for a comprehensive restoration of the book and a reconstruction and replacement of the original fitting by a brass one. The bookbinding was dismantled and all the parts properly repaired. Finally, a protective box made of cardboard with an alkaline reserve was made for the restored object and fragments.

We have listed all the processes and chemical substances used for the restoration of the book in the restoration documentation. At the same time, we made photographic documentation in the report, capturing the condition of the object prior to, in the course of, and after the restoration act. The restoration documentation too is supplemented by textual and visual documentation.

Obsah

1	ÚVOD	11
2	TYOLOGICKÝ POPIS	12
2.1	TYOLOGICKÝ POPIS KNIŽNÍ VAZBY	12
2.2	TYOLOGICKÝ POPIS KNIŽNÍHO BLOKU	14
2.3	TYPOGRAFICKÝ POPIS	14
2.4	GRAFICKÁ VÝZDOBA	16
3	POPIS POŠKOZENÍ	17
3.1	KNIŽNÍ DESKY	17
3.2	KOVÁNÍ	18
3.3	KNIŽNÍ BLOK	18
4	NÁVRH NA RESTAURÁTORSKÝ ZÁSAH	20
5	POSTUP RESTAURÁTORSKÝCH PRACÍ	22
6	SEZNAM POUŽITÝCH MATERIÁLŮ A CHEMIKÁLIÍ	38
7	TABULKY NAMĚŘENÝCH HODNOT	41
7.1	NAMĚŘENÉ HODNOTY PH	41
7.2	ZKOUŠKY ROZPUSTNOSTI	42
8	PODMÍNKY A ZPŮSOB ULOŽENÍ	43
9	TEXTOVÉ PŘÍLOHY	44
9.1	SEZNAM TEXTOVÉ PŘÍLOHY.....	44
10	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	77
10.1	SEZNAM VYOBRAZENÍ.....	77
10.2	SEZNAM FRAGMENTŮ	78
10.3	VYOBRAZENÍ.....	79
10.4	FRAGMENTY.....	89
11	LITERATURA	95
12	PRAMENY	96
13	FOTODOKUMENTACE	97
13.1	SEZNAM VYOBRAZENÍ.....	97
14	FOTODOKUMENTACE	102
15	POZNÁMKY	157

1 Úvod

Předmět restaurování: kniha

Název díla: BIBLI CZESKÁ STARÉHO I NOWÉHO ZÁKONA

Datace vazby: 1927

Datace tisku: Praha, 1549

Nakladatel: Bartoloměj Netolický

Signatura: Sig. III 32.712

Rozměry knihy: výška x šířka x síla: 384x262x111 mm

Jazyk: český

Tisk: černý s dřevořezovou výzdobou, rejstřík červeno-černý tisk

Výzdoba: dřevořezové bordury, vlysy, dřevořezy, iniciály, viněty a signety tiskařů

Místo uložení: Vědecká knihovna v Olomouci

Zadavatel: Vědecká knihovna v Olomouci

Vedoucí práce: BcA. Radomír Slovík

Odovědný restaurátor: BcA. Radomír Slovík – vedoucí Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Vedoucí práce: BcA. Radomír Slovík

Restauroval: Kateřina Žabková, studentka 4. ročníku Ateliéru restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Termín započetí a ukončení práce: 21.2.2007 – 10.8.2007

Konzultace: BcA. Karina Sojková

Mikrobiologická analýza: PhMr. Bronislava Bacílková

Analýzy vlákninového složení a typu činění usní: Ing. Alena Hladíková

2 Typologický popis

PŘESNÝ NÁZEV KNIHY: BIBLI CZESKÁ STARÉHO I NOWÉHO ZÁKONA, 1549

ROZMĚRY: výška x šířka x síla: 384x262x111 mm

Kniha je formátu 2° (= folio). Složku tvoří čtyři dvojlisty.

2.1 Typologický popis knižní vazby

Dřevěné bukové desky o síle 8 mm jsou hraněny ze třech stran směrem ven od bloku (typicky renesančně) se žlábků pro umístění sponových štítků (přední hrana přední desky) a sponových řemínků (na zadní desce). U hřbetu jsou desky rovněž mírně zkulaceny.

Z kování je zachován pouze jeden štítek s kolíčkovou záchytkou na přední desce v horní části knižní desky. Spona je železná. Usňový řemínek pro uchycení háčkové spony je zachován jen ve fragmentární podobě a to ve spodní polovině zadní desky. Fragment druhého řemínku jsme našli až po sejmutí usňového pokryvu. Na knižních deskách jsou rovněž zachovány fragmenty železných hřebů - pukliček, které na blok nejspíše byly aplikovány až při poslední opravě.

Pokryv tvoří tmavě hnědá tříslučiněná useň (kozina). Praskliny na pokryvu v místě drážek u hlavy i paty jsou vyspraveny pomocí vlepění usňových záplat a sešití režnou nití.

Usňové řemínky jsou přichycené železnými hřeby a pravděpodobně nejsou původní. Nejspíše byly na vazbu aplikovány s novým pokryvem při opravě v roce 1927. Žlábků v zadní desce pro uchycení řemínků (3x3,7 cm) jsou daleko větších rozměrů než řemínky nové (šířka 1,1 cm).

Hřbet bloku je mírně zkulacený. V pátém mezivazí je vylepen fragment papírového signaturního štítku (*a 1*). Další signaturní štítek se nachází v levém horním rohu na přední desce (*Sig. III 32.712*).

Pod tímto štítkem při snímání byl nalezen starší štítek se stejným rukopisným označením.

2.2 Typologický popis knižního bloku

Blok je šitý na čtyři pravé dvojité konopné vazy.

Kapitálky se na bloku nenacházejí a ani desky pro ně nejsou uzpůsobeny. Kapitálek nahrazuje jen ozdobně obšitá hlava a pata usňového pokryvu režnou nití. Toto šití je ale zachováno jen místně ve fragmentární podobě.

Výlepy mezivazí tvoří pět pergamenových přelepů, již druhotně použitých a popsaných železo-galovými inkousty (tzv. palimpsest).

Ořízka je bezbarvá, pouze horní ořízka mohla být v minulosti barvená. V některých místech v bloku jsme při čištění našli zbytky barevné vrstvy při okraji přední a dolní ořízky - barvy žluté. V minulosti došlo k převazbě knižního bloku a následnému ořezání, které je viditelné hlavně na přední ořízce, kde často chybí části tištěných marginálních poznámek.

Složky jsou tvořeny z ručního papíru různé síly (hadroviny) s filigránem uprostřed téměř každého listu (viz. Obr. 2 v obrazové dokumentaci). Dobře viditelné je i vergé.

Samotný blok před restaurátorským zásahem jbyl silný asi 107 mm.

2.3 Typografický popis

Každá první polovina složky je značena archovými signaturami (jako např.: *D, D ij, D iij, D iiij, D v*). Signatury se nacházejí vždy v pravém dolním rohu na versu dvojlistu.

Sazební rámeček je tvořen dvěma sloupci. Tisková strana obsahuje živá záhlaví. V záhlaví se nacházejí tučně tištěné názvy jednotlivých knih zarovnané na střed (název je umístěn přes celou šíři dvojstránky, ale jednotlivá slova jsou zarovnána na okraj nebo na střed stránky). Většinou se jedná o dvou nebo tří slovné názvy

kapitol nebo knih. Po stranách sloupců se nacházejí tištěné marginální poznámky.

Kniha je tištěna česky novogotickou kurzívou (lomeným písmem). Text je tvořen hlavními nadpisy (témata jednotlivých knih), které jsou tištěny tučně větším typem písma. Další podkapitoly jsou opět tištěny tučně, ale menším typem písma. Jednotlivé kapitoly jsou tištěny menším typem kurzívního písma než samotné verše a jsou podtržené jednoduchou linkou. Na konci je umístěno tiskařské znaménko. Za znaménkem následuje další nápis (např.: *Kapitola II.*).

Samotný text je doplněn velice kvalitními dřevořezovými ilustracemi, které vysvětlují a doplňují obsah daného verše nebo příběhu.

Přední přideštlí je tvořeno jednolistem s malým vykrajovaným křidélkem opět z ručního papíru, ale s jiným typem filigránu. Na přideštlí se nacházejí ručně psané poznámky železo-galovými inkousty. Jedná se hlavně o exlibris majitelů (např.: *Vulgo Fri. Georgi Karas alias Professi S. O. (iste in Wellehrad)*) a o latinsky psaný stručný obsah bible (jejich hlavních částí a knih).

Na listech první složky je úvod a předmluva k textu Bible, kterou vytvořil Jiří Melantrich. Dále by měla následovat celostránková ilustrace (titulní list, která uvádí počátek knihy Mojžíšovy, ale v tomto výtisku se nedochovala).

Na posledním listu poslední složky (líc) se ve spodní polovině stránky nachází ručně psaný text železo-galovým inkoustem v ručně předlinkovaných řádcích. Jedná se o verš opsaný z textu bible. Na rubu listu se opět nacházejí rukopisné poznámky. Zadní přideštlí nese jen minimum rukopisných poznámek (opět přípisky předchozích majitelů).

2.4 Grafická výzdoba

Text je na začátku odstavce hlavní kapitoly doplňován plnou ornamentální dřevořezovou iniciálou ve výši dvanácti řádků (o rozměrech cca 6,5x6 cm). Začátky odstavců jednotlivých příběhů jsou uváděny plnou ornamentální iniciálou ve výši čtyř řádků (cca 2x2 cm).

Dřevořezové ilustrace doplněné v textu mají rozměry 105x160 mm (výška x šířka). Většina ilustrací tvoří třetinu výšky sazebního rámce a je umístěna přes celou šířku textu. V bloku se nacházejí i celostránkové ilustrace přes celý sazební rámec. Ilustracemi obsahují figurální biblické výjevy doplněné na okrajích zvířecími, rostlinnými a ornamentálními rámci (105x14 mm). Rámce jsou tištěny na oddělených dřevořezových štočcích. V celé knize se vyskytuje několik typů rámců, které se opakují. Některé dřevořezy rámce nemají, jiné mají rámec jeden. Nejčastěji se u dřevořezů vyskytují rámce dva.

Některé ilustrace jsou i datovány (např.: 1532), z čehož se dá usoudit, že ilustrace vznikly ještě před vytvořením samotné bible a mohly tak být použity i v jiných liturgických tiscích. Dřevořezové štočky se často dědily z generace na generaci, kopírovaly, ale i kradly.

U každého nového odstavce se nachází značka, která ho uvádí. Jednotlivé verše jsou uváděny aperturami (A, B, C, D, E, F, G, ...). Každá nová kapitola má své vlastní apertury, které vždy začínají velkým tištěným kurzívním písmenem A.

Začátky i konce odstavců jsou uváděny různými typy tiskařských znamének.

V bloku se nacházejí i rostlinné ornamentální viněty (21x175 mm) a tiskařské signety obou tiskařů vyvedené v dřevořezu (55x65 mm).

3 Popis poškození

3.1 Knižní desky

Třísločiněná useň na povrchu desek byla poškozena nevhodnou manipulací a způsobem uložení. Povrch byl znečištěn prachovým depotem, na hranách i rozích došlo k oděru a potrhání. Useň byla znečištěna a poškozena i dalšími druhy nečistot (různými skvrnami) a otlaky, které se projevily na pokryvu a byly způsobeny nevhodným způsobem uložení.

Pokryv byl rovněž poškozen nevhodnými dřívějšími opravami, jakými byly železné hřeby zatlučené do desek při hřbetě knihy. Rez negativně působila na pokryv, dřevěné desky a blok knihy. Největší poškození způsobovaly železné hřeby na dřevěných deskách, kde docházelo k degradaci dřeva vlivem rzi v síle až jeden centimetr od hřebů.

Pokryv není původní, ale je otázkou, kdy došlo k jeho výměně. Kniha měla poškozenou hlavu i patu. Došlo zde časem k potrhání pokryvu v místech drážek. Prasklá drážka zde byla vyspravena sešitím režnou nití. V některých dalších částech usňového pokryvu (na deskách) došlo k částečným ztrátám z důvodu oděru či působení hmyzu.

Usňové řemínky byly zpřetrhány nebo zpřeřezány.

Dřevěné desky byly stejně jako pokryv poškozeny působením hmyzu. Převážně přední deska byla silně napadena larvami červotoče. Dřevo se množstvím chodeb a výletových otvorů po larvách silně rozpadalo a drolilo. Na rozích bukových desek došlo vlivem předchozího poškození hmyzem a následným způsobem nevhodného užívání a uložení k mechanickému poškození.

3.2 Kování

Kování (štítek a pukličky) bylo vyrobeno ze železa, které se vlivem oxidace látek z prostředí pokrylo oxidačními produkty (rzi). Došlo tak k znečistění reliéfu na renesančním štítku s kolíčkovou záchytkou a k negativnímu působení rzi na knižní korpus.

3.3 Knižní blok

Knižní blok byl znečištěn prachovým depotem a jinými nečistotami, skvrnami různého původu a zateklinami. V některých místech došlo vlivem vlhkosti ke zvlnění bloku. Blok byl rovněž mírně poškozen působením hmyzu. V bloku se nacházely i dřívější neodborné opravy. Jednalo se hlavně o přelepy a opravy v místě drážek, předsádek i samotných složkách.

Přídeští bylo v místě drážek poškozeno a vyspraveno přelepy ze strojového papíru. Drážka v zadní části bloku byla přelepena širokým pruhem strojového papíru. Při restaurátorských pracích byly pod přelepem objeveny další papírové a dokonce i plátěné opravy. Na přídeští se vyskytovaly rovněž skvrny od rzi, zatekliny a zvlnění.

Šití bloku bylo v některých místech uvolněné a docházelo k výrazné deformaci hřbetu a vypadávání jednotlivých listů. Některé složky v bloku byly v místě šití deformovány zpět směrem do bloku. Docházelo tak k namáhání hřbetu a zvětšování deformace knižního bloku.

V knižním bloku se nacházely ztráty a potrhání. Opravy byly tvořeny z kyselého strojového papíru často lepeného klihem, který působil v bloku neesteticky a vytvářel zatekliny a skvrny. Jiný typ oprav byl tvořen z voskovaného balícího papíru (bankovní páska) často v kombinaci se strojovým papírem. Opravy byly nevyhovující, zakrývaly velké části dochovaného textu a časem používáním knihy došlo i k jejich poškození.

Opravy se nacházely i v místě hřbetu složek. Vlivem přešití bloku došlo k jeho přesložkování. Původní složka obsahovala čtyři dvojlisty. Nyní obsahovala jen dvojlisty tři a list s křídélkem. Poslední list z dvojlistu pak byl přiřazen k následující složce.

4 Návrh na restaurátorský zásah

- Fotodokumentace před, v průběhu a po restaurování a textová dokumentace
- Průzkum fyzického stavu objektu - měření pH, zkoušky rozpustnosti, odebrání stěrů pro mikrobiologickou analýzu, odborné analýzy (soudržnost vláken usně, vlákninové složení papíru, ...)
- Případná dezinfekce v parách n-butylalkoholu
- Suché čištění knižního bloku pomocí gumy wischab a wallmaster, štětců a vysavače s jemnými kartáčky
- Vlhčení přideští a následné oddělení desek od knižního bloku
- Demontáž kování z knižních desek
- Sejmutí usňového pokryvu z desek, následné mechanické čištění a chemické čištění pomocí pěny Alvolu OMK a destilované vody
- Sejmutí desek z bloku
- Rozešití knižního bloku, mokré čištění (případné užití čistícího tenzidu – benátského mýdla), sejmutí starých oprav
- Kontrolní měření pH po mokrému čištění, případné odkyselení v odkyselovací lázni nebo koupel v obohacené vodě
- Příprava tónované papíroviny, dolévání oprav
- Opravy menších trhlin a ztrát tónovaným japonským papírem
- Kompletace složek, šití bloku
- Zaklížení hřbetu
- Vyspravení mezivazních přelepů nebo nahrazení novými
- Opravy knižních desek, dotmelení ztrát na deskách
- Nasazení desek na knižní blok
- Aplikace usňových záplat v místech ztrát, aplikace původního pokryvu

- Rekonstrukce ztraceného kování na základě dochovaných fragmentů
- Aplikace kování na desky a na usňové řemínky, vylepení přideští
- Výroba ochranného obalu (krabice)
- Závěrečná fotodokumentace a dokumentace

5 Postup restaurátorských prací

Analýzy a mechanické čištění bloku

Před zahájením restaurátorských prací byla provedena fotodokumentace, podrobný průzkum poškození a byl sepsán restaurátorský záměr. Rovněž byly provedeny mikrobiální stěry (viz. textová příloha 2) jejichž výsledek byl negativní.

Vyhotovili jsme analýzy vlákninového složení papírové podložky, identifikaci usně a zkoušky činění a koherence vláken usňového pokryvu. Výsledky byly zaneseny do textové přílohy. Na jejich základě pak došlo k výběru a užití vhodných materiálů.

Poté proběhlo důkladné suché čištění pomocí gumy Wallmaster a Wischab a vymetání nečistot z bloku pomocí jemných štětců. V místech s větším rozsahem poškození jsme postupovali velice opatrně, aby nedocházelo k dalšímu poškození či ztrátě informací z knižního bloku.

Rovněž byly provedeny zkoušky rozpustnosti na dané látky, se kterými by složky mohly v průběhu prací přijít do přímého kontaktu. Výsledky byly zaneseny do tabulky naměřených hodnot.

Oddělení desek od bloku

Jako další krok následovalo oddělení knižních desek od bloku.

Před snímáním přideští jsme provedli měření pH. Jejich hodnotu jsme zanesli do tabulky naměřených hodnot.

V přední části bloku (na přideští a na předsádce) byly z důvodu prasknutí drážky knihy použity neodborné vysprávky pomocí proužků ze strojového papíru (asi 2 cm široký proužek). K vlhčení přelepů i přideští jsme používali 4 % ethanolový roztok Thylose C 6000.

Na zadní desce byl pod přelepem ze strojového papíru nalezen ještě jeden stejně silný přelep z plátna, na kterém se nacházela malba. Přelep byl složen ze dvou částí (dvou pruhů), které na sebe víceméně navazovaly. Přelep jsme v místě barevného potisky museli přechodně fixovat, protože při snímání docházelo ke vzniku krakel a jejich odlupování a ztrátám. K prvotním ztrátám již došlo při sejmutí svrchního přelepu – barva a pojivo vlivem ohýbání desek se uvolnila a přichytila na lepidlo papírového přelepu. Nejprve jsme vyzkoušeli fixaci pomocí 2 % roztoku Klucelu G v ethanolu. Fixace byla neúčinná. Proto jsme fixovali pomocí 2 % roztoku Paraloidu B72 v ethanolu. Pak jsme výlep ze spodu přivlhčovali 4 % roztokem Thylose C 6000 v destilované vodě.

Po sejmutí výlepů jsme provedli jejich očištění od starých lepidel (klihu).

Na zadním přideští se nacházel i lístek s rukopisnou poznámkou o opravě provedené 30.6.1927. Lístek je starým výpůjčním lístkem knihovny vyplněný v roce 1927 (viz. oddíl Fragmenty). Text o opravě byl psán modrou inkoustovou tužkou, která je vodou rozpustná. Rukopisný text jsme před snímáním přechodně fixovali roztokem cyklododekanu v benzínu. Vlhčení jsme opět provedli roztokem Thylose C 6000. Plátěné proužky i papírový lístek byly umístěny do krabice s fragmenty.

Snímání usňového pokryvu

Před sejmutím přideští jsme provedli odnýtování starých železných hřebíčků a sejmutí štítku s kolíčkovou záchytkou z přední desky. Z desky jsme rovněž odstranily velké železné hřeby (pukličky) z oblasti hřbetní části desek. Železné hřeby byly silně zkorodovány a nebylo možné vyjmout je z desky zcela. Často došlo k uvolnění pouze hlavičky hřebíku. Zkorodovaný zbytek hřebu zůstal v desce a byl později odvrtný. Původní hřeby nebylo možné opětovně použít

a byly vyměněny za nové (mosazné). Fragmenty jsou umístěny do krabice s ostatními fragmenty a přiloženy k zrestaurovanému objektu.

Poté jsme provedli jemné sejmutí usňového pokryvu ze hřbetu a desek knihy – pomocí tupého skalpelu a rohovinové špachtle. Rohy pokryvu byly sešity režnou nití. Aby bylo možné useň z desek uvolnit, museli jsme šití odstranit (zbytky šití byly umístěny do krabice s fragmenty). Nakonec došlo k sejmutí samotného pokryvu. Většina pokryvu desek již byla uvolněna vlivem degradace pojiva.

Při sejmutí usňového pokryvu jsme našli fragment mosazné vykrajované renesanční nárožnice, která ale nepatřila na tuto vazbu. U nárožnice se zachoval i jeden mosazný hřebíček, který je umístěn z boku nárožnice. Na dřevěné desce se otvory po těchto hřebíčcích umístěných v hranách desky nedochovaly. Dřevěné desky přesto jevíly známky po dřívějším umístění nárožnic. Je otázkou, zda desky jsou původní nebo druhotně použité z jiné vazby. Na deskách jsou i otvory po čtyřech hřebíčcích v místech žlábků pro uchycení řemínků. Ve žlábcích se pak nacházely i otvory po velkém železném hřebu, kterým byl uchycen nový (slabší) usňový řemínek.

Pod usní byl nalezen i druhý fragment usňového řemínku. Na bloku nebyly objeveny známky po kapitálcích. Pergamenové výlepy byly uvolněny ze hřbetu a znečištěny prachovými nečistotami.

Oddělení desek od bloku a rozešití bloku

Desky jsme oddělili vyklepnutím dřevěných kolíčků z desek. Kolíčky jsme vyklepávali pomocí důlčíku a kladívka.

Jednotlivé složky jsme pak rozešili. Složky byly vyspraveny ve hřbetu často proužky strojového papíru. Volné listy byly opatřeny křídélky ze strojového papíru a obtočeny kolem předcházející nebo následující složky. Z toho usuzujeme, že vazba byla v minulosti

vyspravena a znovu převázána. Opravy pravděpodobně pocházejí z roku 1927.

Po sejmutí desek i po rozebrání bloku jsme opět provedli fotodokumentaci.

Měření pH

V bloku jsme provedli měření pH pomocí pH-metru s dotykovou elektrodou. Naměřené hodnoty jsme zanesli do tabulky naměřených hodnot. Průměrná naměřená hodnota pH byla 5,65.

Čištění bloku

Rozešitý blok jsme postupně po jednotlivých dvojlistech čistili pomocí gum Wallmaster a Wischab. Nepořádek ze hřbetní části jsme vymetali pomocí štětců.

Při čištění bloku jsme našli dva papírové fragmenty s tištěným textem (první mezi stranami 125-126 a druhý mezi 1085-1086). Oba fragmenty pak byly umístěny do phase-boxu s ostatními fragmenty.

Mokrý čištění bloku

Jednotlivé dvojlisty jsme čistili v lázni o teplotě 30 až 40 °C. Mokrý čištění jsme prováděli na podpůrné podložce z netkané textilie - holytexu. Každý dvojlist prošel dvěma lázněmi. Postupně došlo k uvolnění starých oprav ze strojového a voskovaného papíru lepených klišem a škrobem. Skvrny a zatekliny jsme čistili nejen ve vodné lázni, ale i pomocí tenzidů - benátského mýdla a Spolaponu AOS. Listy pak byly očištěny propráním v mírném proudu vody. Při čištění složek benátským mýdlem docházelo k mírnému „krvácení“ tištěného textu, nejspíše díky špatnému složení tiskařské barvy nebo vysoké alkalitě daného tenzidu. Proto jsme tenzid aplikovali jen na okraje listů pomocí štětce s jemnými

štětínami, kde se nejvíce vyskytují skvrny a zatekliny. Listy pak byly co nejrychleji opláchnuty vodou.

Povrchové zaklížení listů

Jednotlivé dvojlisty, které po mokrému čištění nejevily přílišný stupeň poškození ztráty papírové hmoty, jsme pak povrchově zaklížili pomocí 0,5 % roztoku Tylose MH 300 a volně nechali zavadnout na sušícím roštu. Klížení probíhalo na vakuovém odsávacím stole. Po zavadnutí jsme dvojlisty jemně zalisovali mezi bílé lepenky a dřevěná prkna se závažím. Listy jsme nevystavovali přílišnému tlaku v lisu z důvodu, aby nedocházelo ke ztrátě povrchové struktury ručního hadrového papíru.

Listy s velkými ztrátami jsme po zaklížení dolévali připravenou tónovanou papírovou suspenzí.

Kontrolní měření pH

Po procesech mokrého čištění došlo ke kontrolnímu měření pH pomocí pH-metru s dotykovou elektrodou na místech prvního měření. Hodnoty byly uspokojivé, pohybovaly se kolem 6,8-7,5, a proto nedošlo k dalším úpravám pH pomocí alkalických roztoků. Ve hmotě papíru je vytvořená dostatečná alkalická rezerva, která může reagovat se vzdušnými oxidy síry a dusíku za vzniku neutrálních solí. Tímto se zabrání vzniku kyselin a jejich ukládání ve struktuře materiálu, a tím degradaci papírové podložky. Zároveň po dokončení restaurátorských prací na objektu byl knižní korpus umístěn v ochranném obalu z lepenky s alkalickou rezervou, která spolu s vhodnými ukládacími podmínkami přispívá k ochraně před stárnutím papírové podložky vlivem kyselin.

Vyspravení trhlin a ztrát v bloku

Blok byl z větší části poškozen potrháním a ztrátami. Na některých místech po sejmutí starých oprav (pruhů ze strojového papíru) zůstaly ze stránek pouze různě velké fragmenty.

Dolévání papírovou suspenzí

Na dolévání jsme si připravili papírovou suspenzi (bavlna:len = 60:40), kterou jsme namixovali v poměru 10 g suché papíroviny na jeden litr destilované vody. Suspenze pak byla rozvláknována pomocí mixéru přibližně 10 minut.

Vzniklou suspenzi jsme poté tónovali pomocí barev Ostacolor Pardubice, přibližně v poměru: *rybacelová žlutá:saturnová hnědá:saturnová šedá* = 2:7:1.

Během barvení jsme vyhotovovali vzorníky a porovnávali je s odstínem originálu. Konečná suspenze má přibližný odstín jako nejsvětlejší místa v bloku. Zároveň je oprava snadno rozeznatelná od originálu, ale neruší celkový estetický dojem.

Takto jsme si připravili potřebné množství suspenze, do které jsme přidali asi dvě kapky 5 % septonexu (bezbarvý) jako dezinfekci.

Po zaklížení a vyrovnání fragmentů na podpůrné podložce, jsme dolévali ztráty papírovou suspenzí, která byla smíchána s 1,5 % Glutolínem L v poměru 2:1. Dolévání jsme prováděli na vakuovém odsávacím stole (viz. obr. 1 v obrazové dokumentaci), kde jsme jednotlivé vrstvy průběžně odsávali, aby došlo k zplstnatění vláken a vytvoření rovnoměrné vrstvy. Používali jsme přibližně čtyři vrstvy suspenze. Po odsátí jsme povrch pokryli holytexem a na pár sekund lehce zalisovali v lisu mezi filci. Poté jsme listy nechali volně schnout v sušícím regálu a po zavadnutí lehce zalisovali mezi bílé lepenky.

Opravy japonským papírem

Jemné trhliny v bloku a trhlinky po původním šití jsme vyspravili pomocí tónovaného japonského papíru o nízké gramáži a 4 % roztoku Tylose MH 6000.

Kompletace listů - páskování

Jednotlivé listy jsme pak kompletovali do dvojlistů a páskovali je proužky tónovaného japonského papíru.

Průběžně docházelo ke kompletaci složek a bloku, který byl lehce lisován. První a poslední složky nebylo snadné kompletovat, protože zde chyběly kustody. Proto jsme podnikli cesty do knihoven v Brně a Praze a ve stejných (lépe zachovalých) tiscích jsme mohli dohledat potřebné informace a složky dokompletovat.

Celoplošné podlepování

Některé listy jeví známky zeslabení papírové hmoty v textové ploše (viz. Fotodokumentace), kde vznikaly četné trhliny a bylo je potřeba celoplošně zpevnit podlepením japonským papírem. Trhliny vznikly kombinací nízké gramáže a ražení textu velkou silou do vlhkých papírových listů. K degradaci pravděpodobně přispěla i nevhodná manipulace s objektem a mechanické namáhání listů.

Podlepování jsme prováděli na holytexové podložce nátěrem 4 % roztoku Tylose MH 6000 přes tónovaný japonský papír. Po aplikaci dvou holytexů na povrch podlepeného dvojlistu jsme vzniklý sendvič umístili mezi bílé lepenky do lisu. Po zaschnutí jsme dvojlisty ořezali na původní rozměr.

Přichycení lichých listů do složek

Liché listy byly opatřeny malým křídélkem ze dvou naproti sobě přichycených 2,5 centimetrových proužků tónovaných japonských papírů o větší gramáži a listy jsme zkompletovali do složek. Celkem se jednalo o 6 listů (A5, Y3, Mmm3, Eeee7, Eeee3 a Gggg8). V první složce rovněž chyběl i titulní list, který byl nahrazen listem z tónovaného ručního papíru. Nový list byl přichycen páskováním k listu A8.

Předsádky

Vyspravený a zkompletovaný blok byl doplněn o předsádky, které tvoří dva dvojlisty z ručního papíru (papírny Velké Losiny), do

kterých je vloženo původní přideščí tvořené listem s křídélkem. K bloku byla přidána i makulturní složka (na začátku i konci bloku), kterou jsme odstranili před výlepem přideščí.

Po úplné kompletaci bloku jsme blok před šitím na 24 hodin zalisovali do lisu.

Šití, zaklížení a kulacení knižního bloku

Knižní blok jsme po dokončení oprav opětovně ušili na čtyři pravé dvojité konopné vazy. Síla vazů byla přizpůsobena původním. K šití jsme používali reznou niť. Velkou část bloku jsme šili původním způsobem, jakým byl blok ušit, tzv. způsobem ob složku, aby nedošlo k přílišnému našití bloku. Nákres šití je zakreslen v obrazové příloze (viz. obr. 4 a 5 v obrazové dokumentaci).

Po ušití celého bloku jsme hřbet zaklížili pomocí vtírání suspenze, skládající se z pšeničného škrobu a 4 % roztoku Tylose MH 6000 v poměru 1:1. Směs pšeničného škrobu s Tylosou jsme zvolili z důvodu lepší reverzibilnosti a menšího „poškození“ hřbetu složek bloku. Po mírném zavadnutí jsme blok zkulatili. Pak byl blok umístěn do knihařského lisu, kde jsme aplikovali původní (vyčištěné) pergamenové mezivazní výlepy. K lepení jsme používali stejnou suspenzi jako ke klížení. Pergamenové výlepy jsme nejprve provlhčili 4 % roztokem Tylose MH 6000 a poté potřené suspenzí jsme je aplikovali na knižní hřbet. Výlepy jsme přihlazovali knihařskou kostkou přes silikonový papír do zavadnutí. Takto ošetřený knižní blok jsme ponechali zatížený do úplného zaschnutí.

Petrifikace (konsolidace knižních desek)

Pomocí skalpelu jsme nejprve mechanicky odstranili nečistoty z povrchu desek a odvrtali zbytky železných hřebíčků, které zůstaly ve hmotě desek po snímání kování.

Přední deska byla silněji napadena červotočem a bylo jí potřeba zpevnit. Ke konsolidaci jsme používali Solakryl BMX. Na desku jsme aplikovali metodu ponoru v tomto roztoku po dobu asi jedné hodiny (dokud unikaly z desky vzduchové bublinky). Po vyjmutí z roztoku jsme desku očistili od přebytečného solakrylu a nechali ji asi týden odvětrávat, aby vyprchal xylen ze struktury materiálu.

Solakryl (syntetická pryskyřice) po vyprchání rozpouštědla zpevnil desku.

Tmelení a vyspravení bukových knižních desek

Chybějící rohy a ztráty způsobené larvami červotoče a následným mechanickým poškozením jsme vyspravili metodou nasazených dřevěných kolíčků do desky v místě velkých ztrát a pomocí speciálního tmelu (viz. obr. 6 a 7 v obrazové dokumentaci). Tmel byl vtírán pomocí špachtle na chybějící místa, ponechán vyschnutí a zabroušen cidlinou a skelnými střepey na úroveň povrchu desek.

Čistění usně

Sejmutou useň jsme očistili mechanicky pomocí gumy wischab a jemných štětců. Poté byly vlhčením 4 % roztokem Tylose MH 6000 odstraněny papírové štítky a usňové záplaty z povrchu pokryvu. I přes to na usni zůstaly stopy po adhezivu. K čištění pomocí pěny 1 % roztoku Alvolu OMK došlo pouze v místech, kde useň nebyla mechanicky poškozena oděrem. Při zatečení pěny do míst oděru nebo prasklin hrozil vznik tmavých skvrn. Po vytření nečistot byla ošetřená místa očištěna tampónkem s destilovanou vodou. Useň pak byla lehce zatížena (nepřímé lisování).

Nasazení knižních desek na blok

Knižní desky jsme nasadili na knižní blok uchycením do původních žlábků (viz. obr. 8 v obrazové dokumentaci).

Konce vazů jsme pro lepší manipulaci potřeli pšeničným škrobem. Po jejich zaschnutí jsme jednotlivé vazy provlékali žlábků z vnější strany desky do vnitř a z vnitřní zpět. Motouzy jsme ve žlábkách srovnali, aby byly skryty v mase desky a vyzkoušeli nasazení desky na bloku. Takto nasazené desky jsme upevnili původními dřevěnými kolíčky, které jsme z důvodu lepší fixace vazů potřeli kostním kličem a zatloukli do otvorů. Zbytky motouzových vazů jsme odstranili ostrým dlátkem na úroveň desky. Knižní korpus jsme pak zatížili a nechali aplikovaný klíž úplně zaschnout.

Aplikace usňového pokryvu na desky

Po úvahách, zda zvolit pouze záplaty z nové usně nebo nový pokryv na celý blok, jsme se vzhledem k rozsahu ztrát a poškození u původního pokryvu přiklonili k druhé variantě.

Nejprve jsme tedy na desky aplikovali nový usňový pokryv.

Zvolena byla tmavě hnědá kozina (činěná kombinací třísla a Cr). Useň jsme vytenčili po obvodu tenčícím nožem a sklíčky. V místech drážek a vazů jsme useň vytenčili jen sklíčky. Po vytenčení jsme useň provlhčili pšeničným škrobem a poté přistoupili k samotnému potahování.

Nejprve jsme tvarovali useň na hřbetě. Na krátký okamžik jsme celý blok zalisovali mezi filci a prkénka do lisu, aby pokryv důkladně přilnul k povrchu desek. Pak jsme pracovali na hlavě a patě pomocí nastřížení a knihařské kostky. Pro vytvarování hlavy a paty jsme použili konopný motouzek vložený mezi přehnutou useň, který evokuje hmotu a tvar hlavic a nahrazuje absenci kapitálků. Hlavu a patu jsme doupravili na litografickém kameni.

Nakonec jsme se zabývali zahýbáním usně na kantách a rozích pokryvu. Useň jsme museli v průběhu prací průběžně kontrolovat, případně přivlhčovat houbičkou navlhčenou v destilované vodě.

Po důkladné kontrole jsme blok vyvázali omotáním tkalouny, které přichytily useň k povrchu a vytvarovaly vazy. Takto ošetřený blok jsme asi na dvacet minut nechali pod zatížením. Po uplynutí doby jsme tkalouny odmotali, zkontrolovali pokryv a s proklady vložili mezi filce do lisu a velice jemně zatáhli, aby nedošlo k deformování hřbetu a odchlípnutí usně v těchto místech.

Po důkladném zaschnutí jsme na nový pokryv aplikovali pokryv původní (viz. obr. 9 v obrazové dokumentaci), který byl krátce vlhčen pšeničným škrobem a poté aplikován na desky. Po kontrole nasazení pokryvu jsme provedli bandážování knihy pomocí tkalounu podobně jako u nového pokryvu. Po $\frac{3}{4}$ hod. jsme blok odmotali a zkontrolovali. Po důkladné kontrole došlo opět k bandáži asi na 4 hod., aby useň dobře přilnula k povrchu desek. K vyvazování vazů v knihařském lise nedošlo, protože původní pokryv vazy výrazně vytvarované neměl. Nakonec jsme knižní korpus zatížili zabalený mezi filc.

Po úplném zaschnutí pokryvu jsme přichytili drobné částečky usně pšeničným škrobem a kožním klihem. Po úplném dokončení restaurátorského zásahu na knize jsme znovu provedli kontrolu pokryvu a nepoddajné částečky jsme přichytili kožním klihem nebo akrylepem, který je elastičtější než klíh a lépe se přizpůsobuje silám v namáhaných místech. Jednalo se o části na původní usni v místě drážek, kde byly praskliny (u hlavy bloku). Zároveň byly drážky naměkčeny roztokem polyethylen glykolu.

Rekonstrukce usňových řemíků

Zachovalé fragmenty usňových řemíků nebylo možné na knihu vrátit z těchto důvodů:

1. Usňové řemíky byly přetrženy nebo přerézány a nebylo možné je vhodně vyspravit, aby udržely silný blok uzavřený.

2. Dochované fragmenty řemínků měly šířku pouhý jeden centimetr, ale žlábký v dřevěných deskách asi centimetry tři. Při převazbě ve 20. stol. nejspíš došlo k jejich výměně. Není nám zcela jasné, zda knižní korpus po této opravě měl dochované původní kování, vyrobené nové nebo zda spony na knize vůbec byly. Podle dochovaného železného štítku, který má šířku rovněž jeden centimetr, by spona, která by na takový štítek nasedala, měla zcela disproporční rozměry. Tělo spony by muselo pokračovat šířkou jeden centimetr, ale šířka kořene spony by musela být širší a nejspíš by silně přečnívala přes řemínek. Při rekonstrukci kování jsme tedy zvolili šířku těla spony asi 2,5 cm a šířku nových řemínků 2,6 cm.

Po konzultaci s vedoucím práce jsme tedy přistoupili k výrobě nových řemínků o šířce 2,6 cm. Původní řemínky byly velice silné (asi 2 mm). Tvořil je pouze jeden pruh silné usně. Aby jsme takové síly docílili, zvolili jsme typ obtáčeného řemínku s jádrem.

Pro rekonstrukci řemínků jsme zvolili stejnou useň (tmavou kozinu), jaký jsme použili na nový pokryv. Z usně byly vyříznuty dva obdélníky o rozměrech cca 14x8,1 cm, které jsme na okrajích podélně vytenčili. Souběžně jsme si vyřízli ze silné vepřovice jádro o rozměrech 14x2,6 cm.

Kozinu jsme poté provlhčili pšeničným škrobem. Přiložili na střed jádro a vytvořili řemínek (viz. obr. 10 v obrazové dokumentaci). Řemínky jsme pak umístili mezi holytex a jemně zalisovali.

Hotové řemínky jsme po proříznutí pokryvu umístili v místě žlábků (viz. obr. 11 v obrazové dokumentaci). Na styku usně s usní jsme použili na lepení kožní klíh, na kontaktu řemínku s dřevěnou deskou pak klíh kostní. Blok byl lehce zalisován.

Rekonstrukce kování

Vzorem pro rekonstrukci byl především dochovaný železný štítek. Po konzultaci se zadavatelem (viz. Formulář v textové příloze) došlo k rekonstrukci kování včetně nahrazení ozdobných pukel i železného štítku za mosazné, které nepodléhají korozi a nehrozí tak vzniku a působení korosivních produktů na knižním korpusu.

Při rekonstrukci jsme vycházeli z tvaru dochovaného štítku a typologie renesančního kování. Částečným vzorem nám byl i typ spony, který se nacházel na stejném výtisku, který je vlastnictvím Strahovské knihovny v Praze.

Rozměry štítku: 10x37x1,5 mm (šířka x výška x síla)

Rozměry nové renesanční spony: 25x70x1,5 mm

Rekonstrukce háčkové spony s kolíčkovou záchytkou

Z mosazného plechu o síle 1 mm byl vyříznut obdélník, vyžihán plamenem a vyrovnán palicí. Na takto připravené plíšky byly přeneseny tvary spon a jistících štítků. Zároveň jsme si připravili menší plíšky a vyrovnali je stejným způsobem. Dva plíšky přibližně o síle 1 mm pak byly spojovány pomocí stříbrné pájky a roztoku boraxu v kombinaci se žiháním. Na spojené plíšky pak byl přenesen obrys tvaru štítku s kolíčkovou záchytkou. Kování jsme vyřezali lupínkovou pilkou a tvary dopilovali jemnými zlatnickými pilníčky a smirkovým papírem o různé hrubosti.

Štítek jsme opatřili záchytkou z mosazného hřebíčku se zabroušenou hlavičkou, jehož druhý konec jsme rozklepali do nýtku. Do štítku, těla spony a jistících štítků jsme vyvrtali otvory pro přichycení kování na desky. Jistící štítek jsme přichytili k tělu spony na jeden hřebíček, který jsme rozklepali do nýtku.

Rekonstrukce mosazných pukliček

Opět jsme si z tenkého mosazného plechu, který jsme vyžihali a vyrovnali gumovou palicí, vyřezali malé čtverce. Plíšky jsme

vyklepávali na kovové matrici do požadovaného tvaru (viz. obr. 12 v obrazové dokumentaci). Vyklepané pukličky jsme vyřezali lupénkovou pilkou a začistili pilníčky a smirkovým papírem. Současně jsme si připravili vyžiháním mosazné hřebíčky.

Pukličky s hřebíčky jsme spojovali pájením. Do pukličky jsme nejprve nanесли trochu kalafuny, přiložili hřebíček a zalili cínem.

Hotové pukličky jsme dočistili smirkovým papírem a připravili na patinování.

Patinace kování

Hotové spony a pukličky jsme očistili v lihu a patinovali kombinací námoku v roztoku sirných jater, hypermanganu s modrou skalicí a žiháním plamenem.

Mosazné hřebíčky jsme patinovali plamenem.

Aplikace kování na knižní desky

Nejprve jsme na desky aplikovali mosazné pukličky. Délka hřebíčků byla upravena na potřebnou délku. Hřebíčky byly podélně rozříznuty v polovině šířky nožičky tak, aby je bylo možné snadno rozklepat.

Do míst původních pukel jsme vyvrtali otvory, nasadili rekonstruované pukličky a jejich konce rozklepali. Stejným způsobem jsme pak na přední desku aplikovali mosazné renesanční štítky (viz. obr. 13 v obrazové dokumentaci).

Aby knihu bylo možné lisovat, připravili jsme si desky ze silné lepenky (6 mm), do kterých jsme v místě kování vytvořili otvory. Při lisování jsme mezi desky přímo na pokryv kladli ještě holytex, aby se zabránilo případnému oděru pokryvu.

Vylepení přideští

Na desky jsme nejprve vylepili pergamenové výlepy. Výlepy jsme si předvlhčili pomocí škrobu. Na lepení jsme používali kožní klíž. Při vylepování jsme dbali na důkladné uhlazování do drážky (viz. obr.

14 v obrazové dokumentaci). Blok byl při vylepování otevřen pod úhlem větším než 90°.

Při delší manipulaci s knižním korpusem jsme se setkávali s tím, že tah usně na desky byl velice silný a docházelo ke konkávnímu prohýbání desek. Před výlepem křidélek jsme proto ještě celou desku celoplošně vylepili listem ručního tónovaného papíru (Velké Losiny). K lepení jsme používali škrob.

Před vylepováním křidélek a přídeští jsme nejprve odstranili falešnou složku z bloku.

Při vylepování křidélek i přídeští jsme postupovali podobně jako u výlepu pergamenových výlepů (viz. obr. 15 v obrazové dokumentaci). Blok byl otevřen pod úhlem větším než 90° a listy byly uhlazovány do drážky. K lepení jsme používali pšeničný škrob. Docházelo k postupnému vylepování křidélek a listů na přídeští, vždy až po důkladném zaschnutí předchozího.

Po vylepení přídeští jsme mezi blok a desky vložili list prokladu (z chromonáhrady) a knihu zalisovali do lisu.

Aplikace těla renesanční spony na usňové řemínky

Nejprve byl usňový řemínek zaříznut na potřebnou délku a podle předvrtaných otvorů ve sponě byly provedeny i otvory do těla řemínku. Poté byla spona nasazena a přichycena pomocí opracovaných mosazných hřebíčků, které byly na koncích zakrárceny a rozklepány do nýtku.

Výroba ochranné krabice a pouzdra na fragmenty

Pro zrestaurovaný objekt jsme vyhotovili ochrannou krabici z lepenky s alkalickou rezervou.

Nejprve jsme vyrobili phase-box na fragmenty, do kterých jsme umístili destičky s fragmenty, výtah z restaurátorské dokumentace a čtveřicí fotografií dokumentující stav knihy před restaurováním

a poté. Fragmenty jsme přichytili pomocí melinexových pásků nebo je umístili do PE pytlíků.

Aby nedocházelo k otlakům mosazných pukliček do phase-boxu s fragmenty, vložili jsme mezi krabici a knihu vyhotovenou desku z lepenek. Deska má stejné rozměry jako phase-box na fragmenty a jsou do ní v místech pukliček vyvrtány otvory, do kterých pukličky zapadají.

Z lepenky jsme vyhotovili pevné bočnice, které jsme přichytili do hlavního phase-boxu.

Restaurátorská krabice tedy obsahuje phase-box s destičkami na fragmenty a výtah z restaurátorské dokumentace, dále desku s otvory pro pukličky, zrestaurovanou knihu a přiložené bavlněné rukavice.

Závěrečná fotodokumentace a vyhotovení dokumentace

Po zrestaurování knihy jsme provedli závěrečnou fotodokumentaci a vypracovali restaurátorskou dokumentaci, do které jsme uvedli všechny provedené zásahy a doplnili ji fotografiemi.

6 Seznam použitých materiálů a chemikálií

Materiály:

- sterilní tampóny na stěry (připravuje je Národní archiv Praha – Chodov)
- prášková guma (puver Weich, vyrábí Akachemie GmbH, D - 20 457)
- guma Wischab
- pH-metr s dotykovou elektrodou
- netkaná polyesterová textilie Netex a Holytex
- japonský papír o gramáži 9 g/m² (na opravy) a o gramáži 35 g/m²
- rezná niť
- konopný motouz
- včelí vosk
- papírovina (60 % bavlna, 40 % len, Velké Losiny)
- tónovaný ruční papír (Velké Losiny)
- mosazný plech a hřebíčky
- cín, kalafuna
- stříbrná pájka, borax
- tmavě hnědá useň – kozina (činěná tříslem a chromem, koželužna Strnad Solnice)
- Bílá vepřovice
- plavená křída
- bukové dřevo na kolíčky
- suchý zip
- melinexová folie (polyethylentereftalát)
- archivní lepenka s alkalickou rezervou (Ceiba)

Chemické látky:

- 4 % Thylose C 6000 v destilované vodě a ethanolu (karboxymethylceluloza, Ceiba)
- 4 % Thylose MH 6000 (methylhydroxyethylceluloza, Ceiba)
- 0,5 % Thylose MH 300 (methylhydroxyethylceluloza, Ceiba)
- 1,5 % Glutolín L (methylceluloza)
- Klucel G v ethanolu
- 2 % roztok Paraloidu B72 v ethanolu
- Pšeničný škrob
- Kostní a kožní klíh
- Cyklododekan v benzínu pro fixaci inkoustové tužky na lístku na zadním přičeščí (10 g látky v 8 g benzínu se rozpouští ve vodní lázni teplé 65-75 °C), alicyklická nepolární sloučenina, Ceiba
- Spolapon AOS
- Benátské mýdlo
- Ve vodě rozpustné barvy na barvení papíru od firmy Ostacolor Pardubice (saturnová šed' LRN, rybacelová žluť D3R, saturnová hněd' L2G (Ostacolor, Pardubice a.s.))
- 5 % roztok septonexu
- Směs na klížení: pšeničný škrob a 4 % roztok Tylose MH 6000 v poměru 1:1
- Lékařský benzín
- Destilovaná voda
- Ethanol
- Solakryl BMX (kopolymer methylnmethakrylátu s butylmethakrylátem)
- Xylen
- Směs síranu měďnatého a manganistanu draselného (patinování)

- Sirná játra (pentasulfid draselný) - patinování
- Klihovo-křídový tmel (1 díl plavené křídý, 1 díl jemných bukových pilin, kostní klíh, pár kapek fermeže)
- Akrylep 545 (Lear, s.r.o.) – na lepení ochranné krabice a přichycení nepoddajných částí pokryvu v místě praskliny na hřbetě
- 0,5 % Polyethylen glykol 6000 v 80 % ethanolu

7 Tabulky naměřených hodnot

7.1 Naměřené hodnoty pH

Měření probíhalo pomocí pH-metru s dotykovou elektrodou. Měřené místo vždy bylo očištěno ethanolem, aby nevznikaly zatekliny a skvrny. Na ošetřené místo pak byl přiložen filtrační papír.

Kontrolní měření probíhalo po mokřém čištění stejným způsobem.

Naměřené hodnoty pH před restaurátorským zásahem:	Naměřené hodnoty pH po restaurátorském zásahu:
pH ₁ = 5,41	pH ₁ = 7,36
pH ₂ = 5,65	pH ₂ = 7,53
pH ₃ = 6,01	pH ₃ = 7,69
pH ₄ = 5,84	pH ₄ = 7,26
pH ₅ = 5,73	pH ₅ = 7,10
pH ₆ = 6,11	pH ₆ = 7,54
pH ₇ = 6,09	pH ₇ = 7,47
pH ₈ = 6,51	pH ₈ = 7,30
pH ₉ = 5,77	pH ₉ = 7,31
pH ₁₀ = 5,89	pH ₁₀ = 6,93
pH ₁₁ = 5,72	pH ₁₁ = 7,32
pH ₁₂ = 5,44	pH ₁₂ = 7,39
pH ₁₃ = 5,63	pH ₁₃ = 6,71
pH ₁₄ = 5,60	pH ₁₄ = 6,92
pH ₁₅ = 5,18	pH ₁₅ = 7,07
pH ₁₆ = 5,06	pH ₁₆ = 7,10
pH ₁₇ = 5,07	pH ₁₇ = 6,83
pH ₁₈ = 5,48	pH ₁₈ = 6,72
pH ₁₉ = 5,08	pH ₁₉ = 6,56
pH ₂₀ = 5,50	pH ₂₀ = 6,85

- pH₁ = přední přídeščí (dole)
- pH₂ = zadní přídeščí (nahore)
- pH₃ = strana 14
- pH₄ = strana 254
- pH₅ = strana 4
- pH₆ = strana 18
- pH₇ = strana 106
- pH₈ = strana 219
- pH₉ = strana 379
- pH₁₀ = strana 557 (skvrna)
- pH₁₁ = strana 751
- pH₁₂ = strana 947
- pH₁₃ = strana 968 (ohmatané rohy)
- pH₁₄ = strana 965 (psaný text)
- pH₁₅ = strana 1043 (skvrna)
- pH₁₆ = strana 1189
- pH₁₇ = strana 1211
- pH₁₈ = strana 1245
- pH₁₉ = strana 1248
- pH₂₀ = strana 1247

7.2 Zkoušky rozpustnosti

Před započítím jakýchkoliv prací na knize jsme nejprve provedli zkoušky rozpustnosti vpisovaných poznámek (tužka, černá tuš a inkousty) na vybraných místech v knize na látky, se kterými by se mohly dostat při restaurátorském zásahu do kontaktu a mohlo by dojít k jejich negativní reakci (rozpití, ...). Výsledky jsme zanesli do tabulky naměřených hodnot.

Před zahájením mokrých prací v místech s pozitivní reakcí proběhla přechodná fixace těchto míst pomocí roztoku cyklododekanu v benzínu.

Psací látka	ethanol	destilovaná voda
Tužka	ne	ne
Inkoust	ne	ne
Černá tuš	ne	ne
Inkoustová tužka	ano	ano

8 Podmínky a způsob uložení

Kniha by měla být, dle platné normy ISO/DIS 11799, uložena v těchto podmínkách:

- relativní vlhkost 50–max. 55 %
- teplota 18–max. 20 °C
- osvit maximálně 50 luxů

Dále by kniha měla být chráněna před přímým slunečním světlem, prachem, nadměrnou vlhkostí a výkyvy vlhkosti a teploty.

Doporučujeme uchovávat knihu ve vyhotovené ochranné krabici, ve vodorovné poloze. Zápůjčky navrhovat omezeně při vhodných podmínkách a bezpečné manipulaci. Vhodné při manipulaci s knihou používat podpůrné molitanové klíny a přiložené bavlněné rukavice, aby nedocházelo k namáhání a znečištění vazby.

9 Textové přílohy

9.1 Seznam textové přílohy

- 1) Restaurátorský záměr zasílaný zadavateli
- 2) Mikrobiologické analýzy
- 3) Chemicko-technologický průzkum vlákninového složení papíru, druhu a typu činění usní
- 4) Formulář zasílaný zadavateli - upřesnění rozsahu rekonstrukce kování
- 5) Vyjádření zadavatele k otázce rekonstrukce kování
- 6) Tisky Moravské zemské knihovny v Brně a Strahovské knihovny v Praze
- 7) Bible, její význam a spojitost s pražskými tiskaři Netolickým a Melantrichem
- 8) Seznam známých dochovaných tisků Bible z roku 1549 a jejich umístění

1) Restaurátorský záměr zasílaný zadavateli

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

Tel., fax.: 461 612 565

E-mail: radomir.slovik@upce.cz

Věc: Restaurátorský záměr

Objekt: Sig. III. 32.712, Biblj Česká starého i nového Zákona. Praha, B.

Netolický, 1549

Odpovědný restaurátor: BcA. Radomír Slovík

Restaurátorský záměr:

- Fotodokumentace před, v průběhu a po restaurování a textová dokumentace
- Průzkum fyzického stavu objektu - měření pH, zkoušky rozpustnosti, odebrání stěrů pro mikrobiologickou analýzu, odborné analýzy (soudržnost vláken usně, vlákninové složení papíru, ...)
- Případná dezinfekce v parách n-butylalkoholu
- Suché čištění knižního bloku pomocí gumy wischab a wallmaster, štětců a vysavače s jemnými kartáčky
- Vlhčení přideští a následné oddělení desek od knižního bloku
- demontáž kování z knižních desek
- Sejmutí usňového pokryvu z desek, následné mechanické čištění a chemické čištění pomocí pěny Alvolu OMK a destilované vody
- Sejmutí desek z bloku
- Rozešití knižního bloku, mokré čištění (případné užití čistícího tenzoru - benátského mýdla), sejmutí starých oprav
- Kontrolní měření pH po mokrému čištění, případné odkyselení v odkyselovací lázni nebo koupel v obohacené vodě
- Příprava tónované papíroviny, dolévání oprav
- Opravy menších trhlin a ztrát tónovaným japonským papírem
- Kompletace složek, šití bloku
- Zaklížení hřbetu
- Vyspravení mezivazních přelepů nebo nahrazení novými
- Opravy knižních desek, tmelení ztrát na deskách
- Nasazení desek na knižní blok
- Aplikace usňových záplat v místech ztrát, aplikace původního pokryvu
- Rekonstrukce ztraceného kování na základě dochovaných fragmentů
- Aplikace kování na desky a na usňové řemínky, vylepení přideští
- Výroba ochranného obalu (krabice)
- Závěrečná fotodokumentace a dokumentace

2) Mikrobiologické analýzy

NÁRODNÍ ARCHIV
ODDĚLENÍ PÉČE O FYZICKÝ STAV ARCHIVÁLIÍ
BIOLOGICKÁ LABORATOŘ
ARCHIVNÍ 4/2257, 149 01 PRAHA 4

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

MÍSTO ODBĚRU:
Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování

MATERIÁL:
Sig. III 32.712
BIBLIJ CZESKÁ ...

DATUM PROVEDENÍ: 3. 11. 2006

PROVEDENÉ ZKOUŠKY:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly odebrány vzorky pevných částic z povrchu zkoušeného materiálu. Ty byly za aseptických podmínek přeneseny na povrch sladinového a Czapek-Doxova živného agaru. Inkubace probíhala při 24 ± 4 °C po dobu 7 a 14 dní.

VÝSLEDKY:

číslo vz.	popis vzorku	počet živých zárodků plísní	identifikované druhy plísní
1	přední přideščí	0	
2	v bloku Eij	0	

ZÁVĚR:

Nebyly nalezeny žádné živé zárodky plísní, není třeba provádět dezinfekci.

DATUM: 20. 11. 2006

PODPIS: PhMr. Bronislava Bacílková

NÁRODNÍ ARCHIV
149 01 Praha 4, Archivní 4/2257
IČO: 70979821

3) Chemicko-technologický průzkum vlákninového složení papíru, druhu a typu činění usně

knihy Biblj Czeska starého i nowého zákona, B. Netolický, Praha 1549 III32.712:

Akce:

- Restaurování knihy Biblj Czeska starého i nowého zákona, B. Netolický - bakalářská práce

Zadavatel průzkumu:

- Kateřina Žabková

Zadání průzkumu:

- Stanovení vlákninového složení papíru
- Identifikace typu činění vazební usně

Metody průzkumu:

- Optická mikroskopie v procházejícím a dopadajícím světle - provedeno na optickém mikroskopu OPTIPHOT2-POL (Nikon, Japan), při zvětšení 50x, 200x a 400x a binokulární lupě SMZ 645 (Nikon, Japan), při různém zvětšení.

Popis metodiky:

- Vlákninové složení papíroviny - vzorek byl mechanicky rozvlákněn na podložním sklíčku v kapce destilované vody. Po vysušení byly vzorky zakápnuty Herzbergovým činidlem, zakryty krycím sklíčkem a pozorovány pod mikroskopem v procházejícím světle.
- Identifikace typu činění vazební usně - důkaz přírodních tříslovin - test železnatými solemi. Z usně bylo odebráno několik vláken. Ty byly nejprve zakápnuty destilovanou vodou a poté 1% roztokem FeCl₃. Pomocí mikroskopu a binokulární lupy byla pozorována barevná změna při porovnání se standardním vzorkem zakápnutým pouze destilovanou vodou.

Počet vzorků k analýze optické a elektronové mikroskopie:

3

vzorek	popis
3929	Papír - Biblj Czeska starého i nowého zákona
3930	Useň - Biblj Czeska starého i nowého zákona
pokryv	Useň - Biblj Czeska starého i nowého zákona

Zpracoval:

- Ing. Alena Hladíková, Laboratoř chemické technologie, FR, Univerzita Pardubice
-

Výsledky chemicko-technologického průzkumu

Stanovení vlákninového složení papíru:

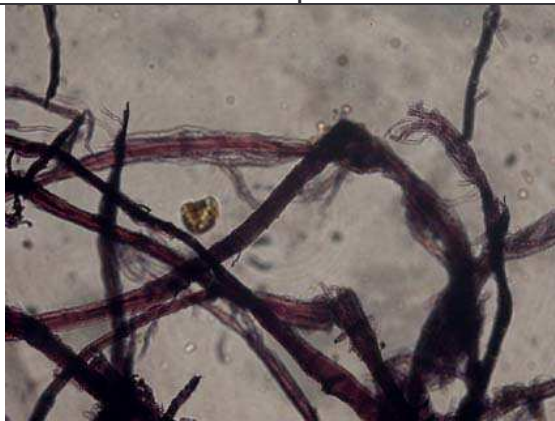
- Vzorek č. 3929

Bílé procházející světlo, foceno při zvětšení mikroskopu 50x

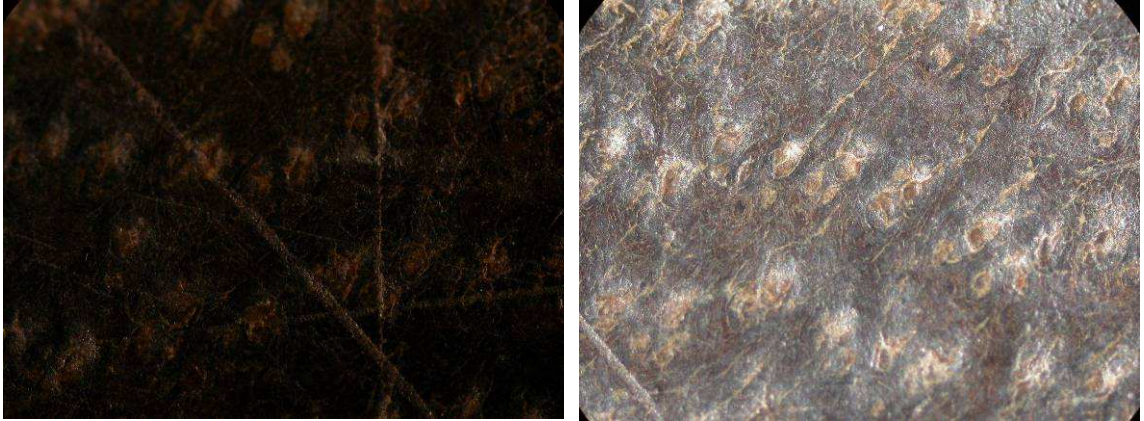
Bílé procházející světlo, foceno při zvětšení mikroskopu 200x

Bílé procházející světlo, foceno při zvětšení mikroskopu 200x

Přítomná vlákna se po styku s Herzbergovým činidlem zbarvily do vínově červené. Tato barva je typická pro hadrovinu. Přítomná vlákna mají charakteristické znaky lněných vláken (úzký lumen, kolénka a podélné rýhování).

Identifikace druhu a typu činění vazební usně

Pod mikroskopem byl umístěn usňový pokryv. Viditelné chlupové kanálky umístěné po třech do řad - uspořádání typické pro kozinu.

- Vzorek č.3930

Vzorek
Bílé procházející světlo, foceno při
zvětšení mikroskopu 50x

Standard
Bílé procházející světlo, foceno při
zvětšení mikroskopu 50x

Vzorek měl po reakci s činidlem tmavší odstín než standart. To indikuje tříslučiněnou useň.

**4) Formulář zasílaný zadavateli - upřesnění rozsahu
rekonstrukce kování**

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů
Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl
Tel., fax.: 461 612 565
E-mail: radomir.slovik@upce.cz

**Objekt: Sig. III. 32.712, Biblj Česká starého i
nowého Zákona. Praha, B. Netolický, 1549**

**Věc: Praktická bakalářská práce - Upřesnění rozsahu
rekonstrukce kování**

Vedoucí práce: BcA. Radomír Slovík

V průběhu restaurátorského zásahu jsme zjistili nové skutečnosti, týkající se rekonstrukce železného kování, které vyžaduje Vaše vyjádření a účast.

Na knize se dochoval železný typologicky renesanční štítek s kolíčkovou záchytkou a železné štítky (tedy železné hřeby u hřbetu knihy).

U železných štítků se pravděpodobně jedná o druhotný zásah při opravách, uskutečněných ve dvacátých letech dvacátého století (zmínka o opravě je zapsána na lístku přichyceném na zadním přidešti). Železné štítky (hřeby) nebyly pravděpodobně do desek přibity z důvodu ochrany před mechanickým poškozením pokryvu oděrem ani z důvodu ochrany slepotiskové výzdoby (nepůvodní pokryv ji totiž nemá). (Z těchto důvodů bývaly pukly a hřeby na knihy v minulosti aplikovány.) Nejspíš ale byly hřeby použity z důvodu lepší fixace pokryvu v místě drážek.

Navrhujeme tato možná řešení:

1. Fragменты ošetřit, konzervovat a přiložit k ostatním fragmentům k zrestaurované knize. V tomto případě ponechat vazbu bez nich (v pokryvu ale zůstanou stopy po hřebech).
2. Nebo nahradit štítky (hřeby) za nové mosazné, které nepodléhají korozi.

My se přikláníme k variantě číslo 1, kdy nedojde při zásahu k historickému pochybení.

Rovněž při rekonstrukci renesančních spon podle dochovaného železného štítku s kolíčkovou záchytkou nastává problém. Rez významně urychluje degradaci materiálů (dřevěných desek, usňového pokryvu i ručního papíru, ze kterého jsou vyrobeny předsádky). Není zcela jasné, zda je kování původní (na dřevěných deskách byly nalezeny i otvory po hřebíčcích z nárožnic a při snímání pokryvu byl nalezen fragment mosazné nárožnice). Je tedy možné, že kování mohlo být původně i mosazné a skládalo se z více částí - tedy ze spon a nárožnic. V minulosti pak při ztrátě kování mohlo dojít k jejich náhradě za

levnější spony železné. Otvary po hřebíčcích v místě uchycení štítku na desky ale jeví známky jen po nynějším umístění spony (nevyskytuje se zde více otvorů jako je tomu například u uchycení usňových řemíků k dřevěným deskám). Jistotu by nám mohl poskytnout průzkum rukopisných exlibris na přídeští a konfrontace a dohledání stejných výtisků v původním (dochovaném) stavu.

Navrhujeme: Fragment štítku konzervovat a povrchově upravit, aby se zabránilo další degradaci při zpětném navrácení štítku na desky. Dále pak:

1. Podle dochovaného štítku rekonstruovat zbytek kování opět v železe, kde ovšem narazíme na technické problémy a může dojít při nedodržení relativních podmínek uložení k jejich degradaci (spony se pokryjí oxidačními produkty železa, které negativně budou působit na knižní desky, pokryv i samotný knižní blok).
2. Nebo zbytek ztracených součástí spon rekonstruovat v mosazi.
3. Nabízí se i možnost ponechat vazbu bez kování, kdy se v konečné fázi vyrobí na zrestaurovaný objekt restaurátorská ochranná krabice, která zabrání deformaci bloku a vnikání prachových částic mezi složky. Je možné i knihu opatřit elastickým přebalem, který bezpečně udrží knižní korpus v optimální uzavřené pozici.

Zde se přikláníme k poslední variantě, kdy není zcela jasné, zda je kování původní nebo bylo aplikováno na vazbu až druhotně při převazbě v již zmíněných třicátých letech dvacátého století. Tímto krokem opět nedochází k historickému pochybení.

K textovému dokumentu jsou přiloženy fotografie dokumentující současný stav kování.

Žádáme Vás tímto k vyjádření a zaujetí stanoviska k daným problémům.

S pozdravem a poděkováním

V Litomyšli dne 10.4. 2007

.....
Kateřina Žabková

Fotografie dokumentující současný stav kování

1. Dochovaný železný renesanční štítek s kolíčkovou záchytkou - materiál pokrytý korozními produkty železa

2. Nalezený fragment mosazné nárožnice

3. Fragmenty železných hřebů z hřbetní části desek - silně zkorodované a nepoužitelné.

Kování v průběhu restaurátorského zásahu

1. Pohled na objekt před restaurátorským zásahem

2. Železné hřeby a štítek uchycené na deskách (stav před sejmutím)

3. Dřevěné desky během restaurování - viditelná koroze železného hřebu. (Jasně viditelné i otvory po původních hřebíčcích - žlábek pro uchycení řemínku na desku.)

5) Vyjádření zadavatele k otázce rekonstrukce kování

Vědecká knihovna v Olomouci
Bezručova 3, 779 11 Olomouc, Česká Republika
tel.: +420 585 222 375, fax: +420 585 225 774

BcA. Radomír Slovík

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů

Jiráskova 3

570 01 Litomyšl

Olomouc, 2. 5. 2007

Věc: upřesnění rozsahu rekonstrukce kování sign. III 32.712

Vážený pane Sloviku,

reaguji na dopis slečny Žabkové, která restauruje tzv. Netolického bibli z roku 1549 z fondu VKOL (sign. III 32.712). Slečna Žabková navrhuje několik řešení restaurování kování této knihy. Z hlediska zachování autenticity knižní vazby by zřejmě bylo nejlepší fragmenty kování zakonzervovat a vazbu ponechat bez nich. Vzhledem k častým výpůjčkám této knihy jsme ovšem nuceni přiklonit se k variantě doplnění, případně nahrazení kování v mosazi.

S pozdravem

Rostislav Krušínský

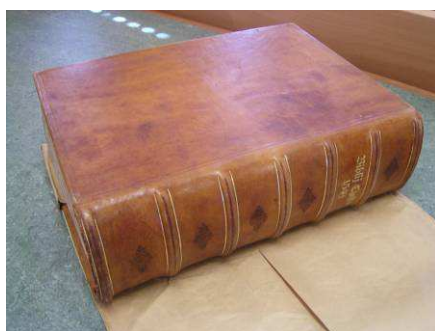
studovna historických fondů

Vědecká knihovna v Olomouci

6) *Tisky Moravské zemské knihovny v Brně a Strahovské knihovny v Praze*

Tisky z MZK v Brně

Při restaurátorském zásahu jsme narazili na některé nejasnosti, které jsme si potřebovali dohledat na stejných výtiscích. V Moravské zemské knihovně jsme podle zjištěného seznamu z internetu našli dva stejné tisky. U jednoho výtisku jsme bohužel nebyli schopni důsledně zjistit, zda se jedná o původní vazbu nebo o pozdější převazbu. Daný tisk byl ve velice špatném fyzickém stavu a archiváři byl veden jako vazba původní. Po důkladném prozkoumání se domníváme, že se s velkou pravděpodobností jednalo o pozdější převazbu.

První tisk se signaturou ST3-0030.270,A má nový světle hnědý usňový pokryv se slepotiskovými linkami a tlačítky na hřbetě mezi vazy. Linky kolem vazů a tlačený nápis ve druhém mezivazí jsou

vyzlaceny.

Blok je v dobrém fyzickém stavu bez závažného poškození a ztrát v textové části. Rovněž se v dobrém stavu dochovala titulní stránka s dřevořezovou celostránkovou ilustrací a razítkem knihovny.

V bloku chybí listy A8, B1, N4, O1, P8, Cccc4, Dddd3-7, Eeee1,2,4, Gggg7-9

a další stránky jsou mírně poškozeny se ztrátou v textové části. Blok je šitý na pět pravděpodobně dvojitých vazů (u jiných tisků, které jsme měli možnost shlédnout, byl blok většinou šitý na vazy čtyři).

Podle tohoto tisku jsme mohli dohledat správnou kompletaci listů v našem objektu, kde chyběly archivové signatury. Takto jsme také mohli zjistit, že v našem výtisku se některé listy nedochovaly.

Druhým výtiskem je kniha se signaturou ST3-0030.270,B. Kniha

je vedena jako původní vazba s dřevěnými deskami

potaženými tmavě hnědou usní se

sleptiskovou výzdobou. Výtisk je ve velmi špatném stavu, vazba se zcela rozpadá a je nefunkční. Rovněž knižní blok je ve špatném stavu - jednotlivé listy jsou značně potrhány a staré opravy se trhají společně s originálem. V bloku se nacházejí i některé listy ve zcela fragmentární podobě a hrozí jejich ztráta.

Je podivuhodné, že se tento výtisk stále vypůjčuje. Při neodborném zacházení hrozí ještě větší poškození a je velice pravděpodobná ztráta fragmentů.

Pokryv tvoří hnědá useň

s mramorováním a slepotiskovou výzdobou, desky jsou dřevěné (smrkové) a renesančně hraněné. Useň na rozích je zakládáná. Knižní hřbet je kulacený, zdobený mnohočetnými

slepotiskovými linkami kolem vazů. Ořízka je barvená - červená. Blok je šitý na čtyři pravé dvojité konopné vazy přichycené roztřepením na desky. Kapitálky jsou textilní, dvoubarevné (modro-bílé nebo režné) uchycené na vnější straně desek.

Významnou složku vazby tvoří železné kování uchycené na usňových řemíncích s usňovým jádrem.

Jedná se o typ háčkové spony s kolíčkovou záchytkou. Samotné tělo spony je dvojité, barokně prohnuté.

Háček tvoří přehnutý konec spony, který se uzavírá do štítku s kolíčkovou záchytkou. Na bloku se dochovala jen jedna spona a oba

poškozené štítky s chybějícími kolíčkovými záchytkami. Spony jsou k řemínku uchyceny železným hřebem. Štítek je fixován hřeby čtyřmi.

Bohužel se tvar štítku zcela odlišuje od našeho, a proto nemohl být použit pro rekonstrukci kování.

Knižní blok je tvořen z ručního papíru se stejným typem filigránu. Výlepy mezivazí jsou stejně jako kapitálky textilní. Ze začátku bloku chybí tři listy,

dále pak D4, D5, Mmm8, Nnn6 a deset listů na konci bloku. Další listy jsou poškozeny výraznými ztrátami a potrháním. Výrazné poškození vytvářejí i staré opravy, které se trhají společně s původními listy. Většina oprav rovněž způsobuje nečitelnost textu, protože překrývá velké plochy listů.

Oba tisky mají stejnou výzdobu: dřevořezové bordury, vlysy, dřevořezy, iniciály, viněty a signety tiskařů. Tisk je černý a červený.

Oba tisky jsou viditelně ořezány.

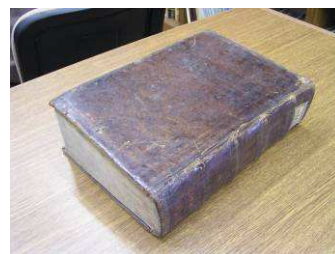
Tisky Strahovské knihovny v Praze

V této knihovně se vyskytují tři výtisky bible české od tiskaře Bartoloměje Netolického. Dva z výtisků jsou novějšími převazbami bez kování. Na nich je zajímavá pouze vnitřní výzdoba knižního bloku - dřevořezové ilustrace jsou dodatečně kolorovány.

První výtisk se signaturou BA IV 10 má lepenkové desky pokryté světle hnědou usní s mramorováním a slepotiskovými

linkami. Blok je šitý na čtyři pravé dvojité

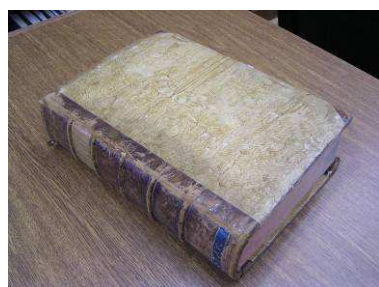

vazy. Ořízka je bezbarvá. Kapitálky blok nemá, hlava a pata je tvořena motouzem umístěným pod usní. Na hřbetě je umístěn papírový štítek.

Blok je opět tvořen z ručního papíru se stejným filigránem. Zajímavostí je výzdoba dřevořezových ilustrací, které jsou kolorovány. Kolorování se nevyskytuje na všech dřevořezech. Nejvíce je kolorován titulní list, další dřevořezy jsou kolorovány méně. Většinou se jedná o odstíny okřů, červené, žluté, růžové, hnědé a modré. Blok byl opět neúplný.

Druhým výtiskem je bible se signaturou BA IV 9. Jedná se

o převazbu se silnými lepenkovými deskami a polokoženou vazbou. Pokryv desek tvoří škrobový papír okrového odstínu.

Kapitálek je tvořen silným motouzem umístěným pod usňovým pokryvem. Ve druhém a šestém mezivazí se nacházejí papírové štítky.

Hřbet je zdoben jednoduchou slepotiskovou linkou.

Blok je šitý na pět jednoduchých vazů. Ořízka je stříkaná - červeně. Knižní blok je v dobrém stavu, opět chybějí některé listy.

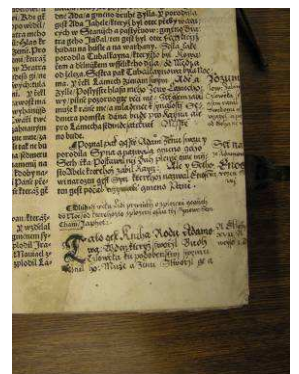
Posledním tiskem je objekt se signaturou BB IV 16. Pokryv tvoří jircha se slepotiskovou výzdobou (dominanta ve tvaru orlice) a mosazným kováním. Desky jsou dřevěné (bukové),

renesančně hraněné. Ořízka je barvená - červené pruhy se stříkanými modrými pruhy. Kapitálky jsou plátěné, šité režnou nití. Blok je šitý na čtyři pravé dvojité vazy a výlepy mezivazí tvoří pergamenové proužky. Přídeští je tvořeno stejným typem ručního papíru jako náš výtisk (stejně filigrány). Knižní blok začíná až od folia A8, na kterých je zmínka, že kniha patřila do vlastnictví

žateckého děkanství, patřící v 17. století premonstrátům. Vazba sice nejeví známky převazby, ale podle místního znalce by se vazba dala datovat do první poloviny 17. století. V bloku se nacházejí novodobé opravy s dopisovaným textem.

Nejzajímavějším prvkem na knize pro nás byly mosazné spony uchycené na řemíncích z hliníkem činěné usně (jádro tvoří pergamen a dvě vrstvy usně se slepotiskovými tlačítky). Dochovaly se obě renesanční háčkové spony s kolíčkovou záchytkou. Řemínky jsou jištěny mosaznými štítky uchycenými dvěma mosaznými hřebíčky.

7) Bible, její význam a spojitost s pražskými tiskaři Bartolomějem Netolickým a Jiřím Melantrichem

Význam Bible v minulosti

Bible není jen jedna jediná kniha, nýbrž celá knihovna. Skládá se totiž z 66 knih a byla napsána v období delším než 1600 let, což činí asi šedesát lidských generací. Bibli psalo přes 40 pisatelů, kteří pocházeli z různých společenských vrstev. Byli jimi například králové, rolníci, filozofové, rybáři, básníci, státníci, učenci, ale i pastýři a jiní. Bibli lidé psali v různých dobách, na různých místech a v různých situacích a rozpoloženích. Byla psána na třech světadílech: v Asii, Evropě a Africe. Někteří ji psali na vrcholu radosti, jiní pod tíhou starostí a utrpení.

Původním jazykem bible je hebrejšтина, kterou je psán Starý zákon, aramejšтина (nářečí), kterou se mluvilo na Blízkém východě od dob vlády Alexandra Velikého (tedy 6. stol. př. n. l. - 4. stol. n. l.) a kterým jsou psány jen menší pasáže v některých knihách. Posledním, neméně významným jazykem, byla řečtina. V období života Ježíše Krista to byl „světový jazyk“, kterým se mluvilo v oblasti Středoziemního moře.

Bible je pozoruhodná převážně tím, že nám předkládá tisíce různých témat, nad kterými se člověk může zamyslet. Bible je zkrátka jedinečná. Dalo by se říci, že i nesmrtelná. Stala se bezesporu nejrozšířenější knihou na zemi. Na světě není jiné knihy, která by na jedné straně byla tolik milována a na druhé straně tolik nenáviděná a pronásledována. Měla vždy své nepřátele, kteří na ni marně útočili. Bylo pro ni připraveno mnoho zlého. Musela překonat hranice nenávisti, zloby a předsudků. Nepřátelé ale zemřeli, plameny hranic uhasly, ale bible žije dál.

Bible je rovněž jedinečná nepřeborným množstvím překladů do různých jazyků. Byla první knihou, která byla přeložena do jiného jazyka (první řecký překlad z hebrejštiny do řečtiny). Tato část se nazývá Septuaginta. Od té doby byla přeložena do téměř 1400 jazyků a nářečí.

Rovněž v počtu výtisků se bibli nevyrovná žádná jiná kniha. Není možné spočítat, kolikrát byla vytištěna od jejího prvního tištěného vydání Guttenbergem v roce 1456.

Bible stále ovlivňuje a vždy ovlivňovala lidské smýšlení. Ovlivnila sociální život a výchovu, filosofii, hudbu, malířství, sochařství, literaturu, písmo, právo, ale i řeč. Její vliv se nejvíce projevuje na životě lidí.

Historie česky psané a tištěné Bible do roku 1570

Bible je s našim národním a kulturním životem spjata již po jedenáct století.

Česká bible má své prakořeny v době a působení soluňských věrozvěstů Konstantina a Metoděje. Tito křesťanští misionáři přišli v roce 863 na Moravu a přinesli s sebou výběr z evangelií, přeložený do staroslověnského jazyka. Nedlouho po příchodu přeložili věrozvěstové všechna čtyři evangelia, Skutky apoštolů, Žalmy a nakonec celou bibli. Takto se zrodil vůbec první překlad mezi Slovy a jeden z prvních překladů v Evropě vůbec.

Naše území se zanedlouho dostalo do sféry římské církve, a tak byla staroslověnština potlačena a převahu získala latina. Tím byl od bible odtržen prostý lid. Číst ji mohli jen kněží a šlechta, kteří používali latinsky psanou Vulgátu. Slovanský jazyk se udržel pouze v sázavském klášteře, kde byl využíván k liturgickým účelům až do konce jedenáctého století. Bible byla dlouho uvězněna do jazyka, kterému lid nerozuměl. Až teprve s růstem

klášterů, do kterých přicházeli laici, se objevila potřeba prvních překladů některých částí Písma. Tak vznikaly české žaltáře a evangeliáře.

V osmdesátých letech 14. století byly sebrány drobné překlady a vznikla tzv. „první recenze“ české bible, kterou pak lidé nadšeně opisovali. Dodnes se z té doby dochovala např. *Bible litoměřická* (Zmrzlíkova), dopsaná v roce 1414. Text „první revize“ měl závažné nedostatky, a tak bylo nasnadě, že byla potřeba důkladné další revize. Tohoto úkolu se ujal Mistr Jan Hus, který již do roku 1406 přepracoval Nový zákon, Žalmy a některé další knihy. Pak ale činnost na úpravě biblického textu musela být přerušena a k dokončení se Hus navrátil až v období vyhnanství na Kozím Hrádku v roce 1413. Do konce léta pak zrevidoval překlad celé bible, čímž vznikla „druhá recenze české bible“.

Po Husovi provedl později „třetí recenzi“ husitský bohoslovec a biskup Martin Lupáč. Po ní se pak ještě objevuje jedna - čtvrtá revize, která má již jen nepatrné opravy. Všechny čtyři recenze jsou v podstatě překladem latinské Vulgáty.

Další cestu rozmachu biblického textu poznamenal knihtisk. Dříve, když se bible musela ručně opisovat, si bibli mohli pořizovat jen zámožní jedinci. Naproti tomu přináší knihtisk možnost přístupu textu i k prostému člověku. V roce 1488 vyšla tzv. *Bible pražská*, která obsahovala text čtvrté recenze. V Praze ji vydal tiskař Jan Kamp za finanční podpory čtyř bohatých měšťanů.

Text čtvrté recenze se ještě roku 1489 objevil ve vydání *Bible Kutnohorské*, která byla zdobena prvními českými dřevoryty. Jednota bratrská v mladoboleslavské tiskárně vydala v letech 1518 a 1525 dvě vydání Nového zákona. Proslulou Kampovu tiskárnu později převzal Pavel Severýn z Kapí Hory, který se

proslavil hlavně dvěma vydáními české bible - první „Severýnka“ vyšla v roce 1529 a druhá s malými opravami v roce 1537.

Do dějin českého překladu biblického textu se pak výrazně zapsali znalci českého jazyka Petr Gzel a neoutravvistický učenec Petr Optát. V roce 1533 vydávají Nový zákon v překladu latinského textu Erasma Rotterdamského, který byl některými čtenáři odmítán, protože nešlo o překlad z Vulgáty.

Dále již následoval tisk bible pražského tiskaře Bartoloměje Netolického a jeho pokračovatele Jiřího Melantricha z Aventýnu, který v roce 1552 od Netolického tiskárnu na Malé straně odkoupil a mezi léty 1549-1570 zde vydal čtyři vydání krásné bible, které jsou dodnes známé pod názvem „Melantrišky“.

Situace a události z doby kolem vzniku Bible české z roku 1549 Bartoloměje Netolického a Jiříka Melantricha¹

Osudy Bartoloměje Netolického z Netolic jsou úzce spjaty s významnou kapitolou celého českého knihtisku. Šíření knih mezi lid prostřednictvím knihtisku nebylo jen kulturní záležitostí, ale stalo se rovněž společensko-politickou a ekonomickou záležitostí. Proto byl rozvoj svobodného a cechovními artikulemi nespoutaného knihtisku od samého počátku pod dohledem speciálních institucí.

Mandát z července roku 1526 nařizoval nejprve předběžnou cenzuru rukopisu u katolické konzistoře a potom ještě dodatečnou cenzuru vytištěné knihy u pražského purkmistra a konšelů. Roku 1539 k těmto institucím přibylo cenzurní právo rektora pražské univerzity. Tyto předpisy ale prakticky neměly žádný vliv na vydávání nekatolické literatury a pamfletů. Při práci v tiskárně se bez nich tiskaři zkrátka dokázali obejít.

Ferdinand I., který se snažil zlikvidovat ideologicky nežádoucí literaturu, vydal v srpnu roku 1537 nový mandát, jímž poprvé v 16. stol. zakázal veškerý knihtisk s výjimkou Prahy. Tento zákaz se pravděpodobně dodržoval do počátku čtyřicátých let, neboť jediným mimopražským tiskařem té doby je v kronikách dochován tiskař Alexandr Oujezdecký, jehož litomyšlská tiskárna pracovala pro jednotu bratrskou. Je ale nanejvýš pravděpodobné, že pracovaly i některé další dílny tajně. Po těchto událostech bylo v březnu roku 1547 na stavovském shromáždění čteno Ferdinandovo přání, aby Pražané sami trestali autory a šířitele nežádoucí kolportované literatury. O několik měsíců později, v červenci roku 1547, se panovník na Pražany obrátil již úplně jiným způsobem a pro neuposlechnutí výzvy je posílal před královský soud.

Zásadní obrat přineslo Ferdinandovo vítězství v tzv. šmalkaldské válce v letech 1546–1547. Časem došlo k vydání veřejné apologie habsburské strategie a politiky nazvané „*Akta těch všech věcí*“. Tohoto v pravdě nečestného úkolu se ujal horlivý katolík Bartoloměj Netolický z Netolic, který dne 8. října 1547 na Malostranském náměstí v Praze tisk dokončil. Akta však ostentativně zůstávala bez povšimnutí českých čtenářů, a tak Netolickému na skladě zůstalo něco málo kolem dvou tisíc neprodaných exemplářů. Panovník, kterého nabádala svatovítská kapitula, následujícího dne po vydání Akt (9. října) zakázal veškerý tisk v Království. Bývalý staroměstský kancléř Sixt z Ottersdorfu tehdy podotkl, že tento zákaz byl vyvolán panovníkovým strachem, aby na Akta nedopadla vlna tiskové polemiky. Povolena byla pouze jediná tiskárna, kterou vedl čerstvě osvědčený a loajální Bartoloměj Netolický. Ale i on se musel podřizovat ostré cenzuře obou konzistoří a dohledu královského hejtmana. Jeho privilegia byla často porušována ostatními tiskaři, a tak není divu, že se nám dochovaly četné

důkazy o udáních a stížnostech od Netolického na ostatní tiskaře.

S tiskařem Netolickým se ale nesetkáváme v roce zákazu knihtisku poprvé. Jeho německé a české tisky jsou známé již od roku 1540. Do roku 1552 a mezi lety 1561-1562 jich můžeme napočítat přes padesát. Roku 1537 mu byl udělen erb, který užíval jako svého signetu (viz.obr pod textem). Pokud je známo, jako jediný tiskař v Čechách začal namísto švabachu ve svých tiscích užívat roku 1540 nové písmo zvané fraktura. Jakožto privilegovaný impresor vydával Netolický především úřední literaturu. Roku 1540 z jeho tiskárny vzešlo první vydání spisu „Knížky v českém a německém jazyku složené“, příručky pro potřeby kupců, kterou zpracoval Ondřej Klatovský a která se stala populární učebnicí a do období Bílé hory byla vydána i jiných tiskárnách nejméně jedenáctkrát.

Jedno z privilegií chránilo Netolického také před patiskem Bible z roku 1549. Tento tisk bible byl připraven společně se začínajícím tiskařem Jiřím Melantrichem, který předtím působil krátkodobě u Jana Günthera v Prostějově, a poté se natrvalo usadil v Praze. K tomuto tisku byly použity štočky ze severinské tiskárny, které v Netolického tiskárně byly použity již roku 1537 pro tisk Bible druhého vydání.

I přes tvrdá opatření Ferdinanda I. se nepodařil zlikvidovat knihtisk ani v Praze, ani v Království českém. Tiskaři a nakladatelé jako by vytušili vývoj budoucí situace po říjnových událostech, naráz vypublikovali vše, co měli k dispozici. Po roce 1547 se pak buď stáhli do ústraní nebo přešli do ilegality a jak svědčí několikrát sám Netolický, tiskli tajně a pod falešnými impresi dál. Dnes se nám bohužel česká produkce z Prahy nedochovala. Z archivních záznamů se můžeme dozvědět o Kubešově privilegiu na minuce a pranostiky a o Kantorově výsadě na tisk školní literatury. Obě pražská povolení byla

udělena roku 1549, ale o jejich realizaci nejsou přesvědčivé zprávy. K roku 1549 je tak dnes doložena pouze *Bible* a *úřední artikule*, to vše z dílny Bartoloměje Netolického.

Tiskařský signet Bartoloměje Netolického a Jiřího Melantricha

8) Seznam známých dochovaných tisků Bible z roku 1549 a jejich umístění²

Místo uložení Lázně Bělohrad Knihovna Fričovo M. Signatura 2	Knihovna MZK Signatura 30270	Signatura ? Místo uložení Jaroměř Knihovna M. Signatura ?
Místo uložení Mladá Boleslav Knihovna M. Signatura III A 31 [XII]	Místo uložení Brno Knihovna MZA Signatura č. 179	Místo uložení Kobenhaven Knihovna KgB Signatura ?
Místo uložení Mladá Boleslav Knihovna M. Signatura III A 32[XVIII]	Místo uložení Havlíčkův Brod Knihovna M. Signatura ?	Místo uložení Kaliningrad Knihovna UB Signatura ?
Místo uložení Mladá Boleslav Knihovna M. Signatura III A 33[XVIII]	Místo uložení Domažlice Knihovna M. Signatura ?	Místo uložení Litoměřice Knihovna Bisk.K. Signatura ?
Místo uložení Wrocław Knihovna B.miejska Signatura 2 K 60	Místo uložení Vyšší Brod Knihovna Cist.Kl. Signatura ?	Místo uložení Louny Knihovna M. Signatura Z 39
Místo uložení Brno Knihovna MZK Signatura 806	Místo uložení Göttingen Knihovna UB Signatura ?	Místo uložení Nymburk Knihovna M. Signatura ?
Místo uložení Brno	Místo uložení Chrudim Knihovna Městs.K.	

Místo uložení
Olomouc
Knihovna
SVK
Signatura
III 32712

Místo uložení
Olomouc
Knihovna
MSpol.
Signatura
II 2736

Místo uložení
Plzeň
Knihovna
KHM
Signatura
5 A 10

Místo uložení
Plzeň
Knihovna
KHM
Signatura
5 A 18

Místo uložení
Poděbrady
Knihovna
M.
Signatura
?

Místo uložení
Praha
Knihovna
NK
Signatura
54 A 3
Místo uložení
Praha
Knihovna
NK
Signatura
54 A 8

Místo uložení
Praha
Knihovna
KNM
Signatura
34 B I

Místo uložení
Praha
Knihovna
Strahov.Kl.
Signatura
B A IV 9

Místo uložení
Praha
Knihovna
Strahov.Kl.
Signatura
B A IV 10

Místo uložení
Praha
Knihovna
Strahov.Kl.
Signatura
BB IV 16

Místo uložení
Praha
Knihovna
NK-Lobkov.K.
Signatura
13 460

Místo uložení
Praha
Knihovna
K.Kinských
Signatura
?
Místo uložení
Prostějov
Knihovna
Národop.M.
Signatura
?

Místo uložení
Roudnice nad
Labem
Knihovna
Lobkov.K.
Signatura
IV Bb 3

Místo uložení
Tábor
Knihovna
M.
Signatura
B 104

Místo uložení
Tábor
Knihovna
M.
Signatura
B 130

Místo uložení
Uppsala
Knihovna
UB
Signatura
?

Místo uložení
Wien
Knihovna
NB
Signatura
2 D 20

Místo uložení
Wien
Knihovna
NB
Signatura
4 C I

Místo uložení
Žamberk

Knihovna
Kat.výst.ČBr.p
amátek 1933
Signatura
č. 18

Místo uložení
Bratislava
Knihovna
UK
Signatura
LB 81

Místo uložení
Bratislava
Knihovna
Ev.círk.K.
Signatura
V.teol. 63
neúpl.

Místo uložení
Bratislava
Knihovna
Ev.círk.K.
Signatura
V.teol. 64
neúpl.

Místo uložení
Bratislava
Knihovna
Ev.círk.K.
Signatura
V.teol. 232
neúpl.

Místo uložení
Bratislava
Knihovna
Ev.círk.K.
Signatura
B. B. 596
neúpl.

Místo uložení
Bratislava

Knihovna
K.Slov.ev.boho
sl.fak.
Signatura
A 001 L 64 bez
tit.l.

Místo uložení
Brno
Knihovna
MZK
Signatura
ST 3-30.270 2
ex., 1 poškoz.,
2. neúpl.

Místo uložení
Budapest
Knihovna
Orsz.Széchényi
K.
Signatura
Ant. 977 s
poškoz.tit.l.

Místo uložení
Budapest
Knihovna
EK
Signatura
Vet. 49/5

Místo uložení
Český Brod
Knihovna
M.
Signatura
IV-F-5

Místo uložení
Domažlice
Knihovna
M.
Signatura
184 bez tit.l.

Místo uložení

Domažlice
Knihovna
M.
Signatura
443 torso

Místo uložení
Frýdek-Místek
Knihovna
M.
Signatura
FM 26469 S

Místo uložení
Hradec Králové
Knihovna
KMVČ
Signatura
I-1002

Místo uložení
Humpolec
Knihovna
M.
Signatura
T 1/120

Uložení
dokumentu
Místo uložení
Ivančice
Knihovna
M.
Signatura
I a 3

Místo uložení
Kroměříž
Knihovna
M.
Signatura
1601 neúpl.

Místo uložení
Martin
Knihovna
KMS

Signatura
I B 16186
neúpl.

Místo uložení
Martin
Knihovna
KMS
Signatura
I B 16186 D1
neúpl.

Místo uložení
Mělník
Knihovna
M.
Signatura
922

Místo uložení
Pardubice
Knihovna
M.
Signatura
Sa 184

Místo uložení
Pardubice
Knihovna
M.
Signatura
Sa 1

Místo uložení
Plzeň
Knihovna
SVK
Signatura
29.990 s
poškoz.tit.l.

Místo uložení
Plzeň
Knihovna
ZČM
Signatura
IV T 1 neúpl.

16.307 neúpl.
Místo uložení
Plzeň
Knihovna
ZČM
Signatura
15.033 neúpl.

Místo uložení
Plzeň
Knihovna
ZČM
Signatura
16.476 neúpl.

Místo uložení
Poděbrady
Knihovna
M.
Signatura
3 ex. neúpl.

Místo uložení
Polička
Knihovna
M.
Signatura
666 neúpl.

Místo uložení
Praha
Knihovna
KMK
Signatura
Aa 15

Místo uložení
Praha
Knihovna
KNM
Signatura
18 A 3

Místo uložení
Praha

Knihovna
KNM
Signatura
Dušek 71

Místo uložení
Praha
Knihovna
PNP
Signatura
S XLII a 14

Místo uložení
Praha
Knihovna
PNP
Signatura
S XIV a 5

Místo uložení
Praha
Knihovna
PNP
Signatura
Macek 544
neúpl.

Místo uložení
Praha
Knihovna
Břevn.Kl.
Signatura
I A 5

Místo uložení
Praha
Knihovna
Strahov.Kl.
Signatura
Ka G XIV C2 65

Místo uložení
Praha
Knihovna
KHD
Signatura
Místo uložení

Praha Knihovna K.Komenského fak. Signatura III K 16 s poškoz.tit.l. Místo uložení Praha Místo uložení Teplá Knihovna Premonst.Kl. Signatura E 113 Místo uložení Ústí nad Orlicí Knihovna J.Nygrín Signatura ?	Knihovna B.Malotín Signatura neúpl. Místo uložení Roudnice nad Labem Knihovna Lobkov.K. Místo uložení Velehrad Knihovna M. Signatura ? Místo uložení Vyšší Brod Knihovna Cist.Kl. Signatura	Signatura IV B 3 spr. neúpl. Místo uložení Stuttgart Knihovna LandesB Signatura A 238 neúpl. 1 4/2 neúpl. Místo uložení Vyšší Brod Knihovna Cist.Kl. Signatura 1 6/2

Při dohledávání výtisků z daného seznamu jsme ne vždy uspěli. Některá umístění se zdají velice nepravděpodobná (jako například okresní nebo městské knihovny). Proto by měl seznam být brán s rezervou i přesto, že jsme ho získaly na internetových stránkách www.manuscriptorium.cz.

10 Obrazová příloha

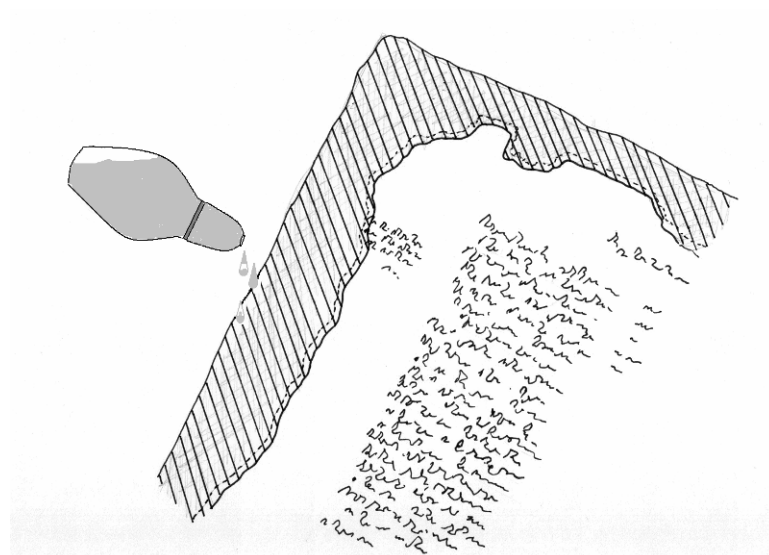
10.1 Seznam vyobrazení

- Obr. 1 Schéma dolévání listu papírovou suspenzí
- Obr. 2 Filigrán nacházející se na listech knižního bloku (měřítko v cm)
- Obr. 3 Nedochovaný titulní list (exemplář z Moravské zemské knihovny v Brně, se signaturou ST3-030.270,A)
- Obr. 4 Schéma způsobu šití složek – nit při vstupu a výstupu ze složky prochází stejným otvorem. Tato část je zde zakreslena pro lepší pochopení poněkud vzdáleněji.
- Obr. 5 Schéma šití ob složku
- Obr. 6 Nákres poškození desek
- Obr. 7 Nákres vyspravení přední desky
- Obr. 8 Nasazení desek na blok
- Obr. 9 Nákres původního pokryvu s poškozením (trhliny, ztráty a odřetí)
- Obr. 10 Nákres přípravy usňového řemínku
- Obr. 11 Aplikace nových řemínků na desky
- Obr. 12 Rekonstrukce kování (pukliček) v mosazi
- Obr. 13 Nasazení rekonstruovaného mosazného štítku na přední desku
- Obr. 14 Nákres výlepu pergamenových přelepů na desku
- Obr. 15 Nákres výlepu příděští

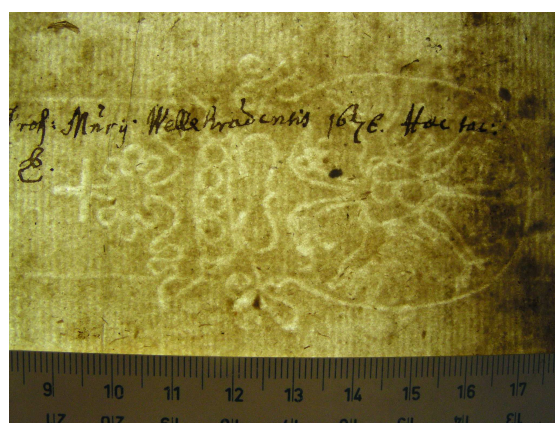
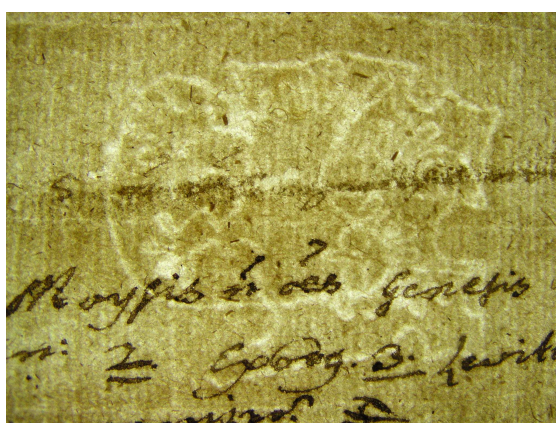
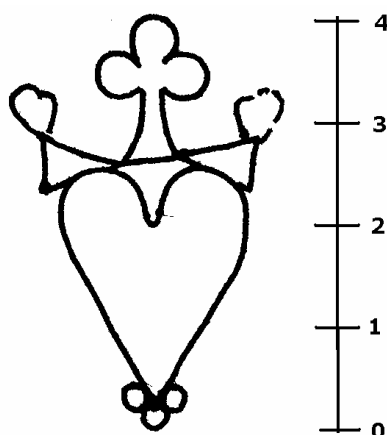
10.2 Seznam fragmentů

- Obr. 1 Nalezený fragment mosazné nárožnice
- Obr. 2 Štítek železné spony - stav po konzervaci
- Obr. 3 Zkorodované železné hřeby (pukličky)
- Obr. 4 Fragmenty usňových řemínků se železnými hřeby
- Obr. 5 Fragmenty usňových záplat z původního pokryvu
- Obr. 6 Fragmenty nití ze zašitých rohů pokryvu
- Obr. 7 Papírové signaturní štítky z knižní desky a hřbetu
- Obr. 8 Fragment plátěného výlepu nalezený v drážce knihy (zadní deska)
- Obr. 9 Papírový fragment nalezený v bloku
- Obr. 10 Štítek s poznámkou o restaurování v roce 1927 (přichycen na zadním přidešti)
- Obr. 11 Papírový fragment s rukopisným textem nalezený v bloku
- Obr. 12 Papírový fragment nalezený z bloku
- Obr. 13 Původní šití
- Obr. 14 Fragment šití a fragment dvojitého konopného vazů
- Obr. 15 Vzorek původních oprav z bloku

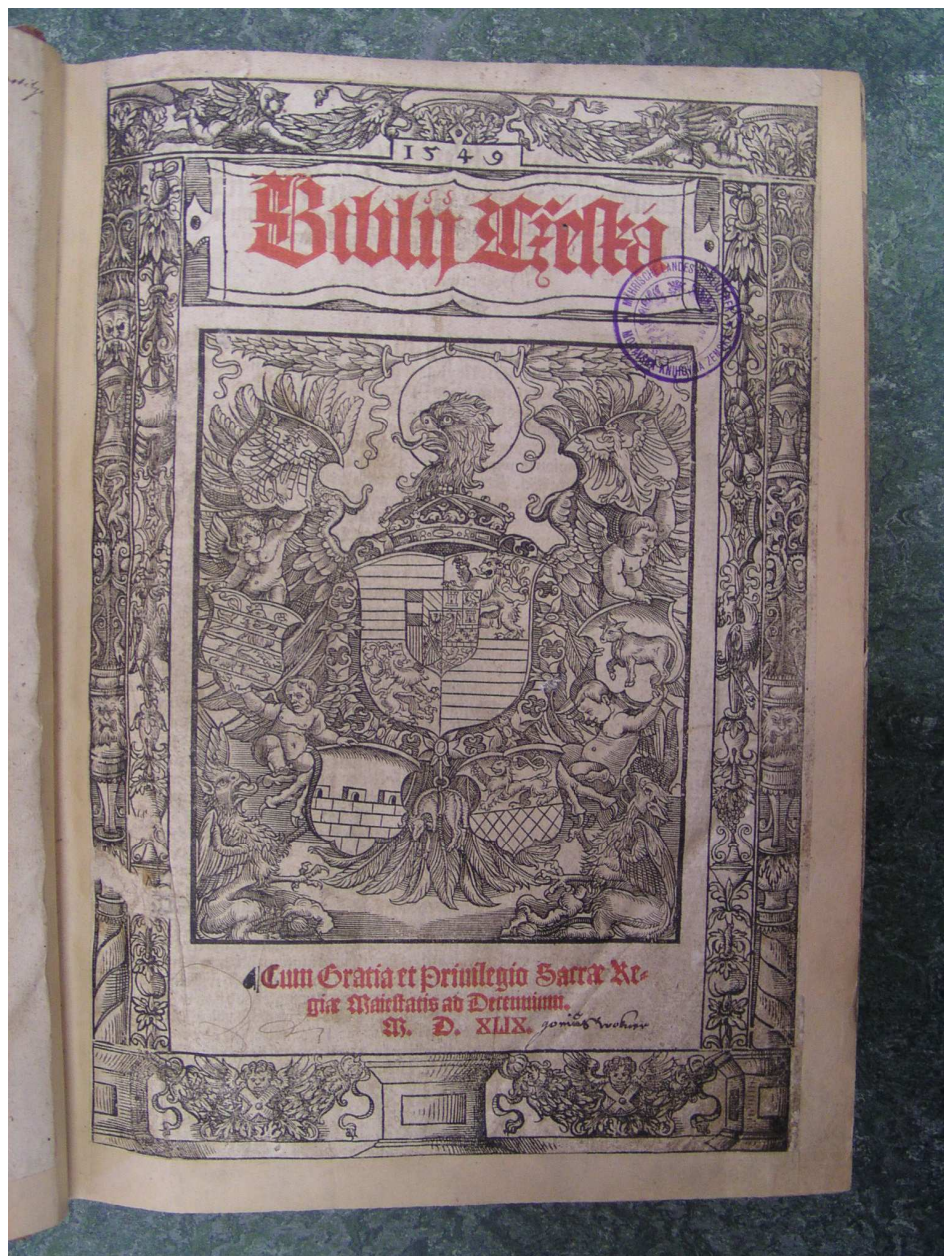
10.3 Vyobrazení

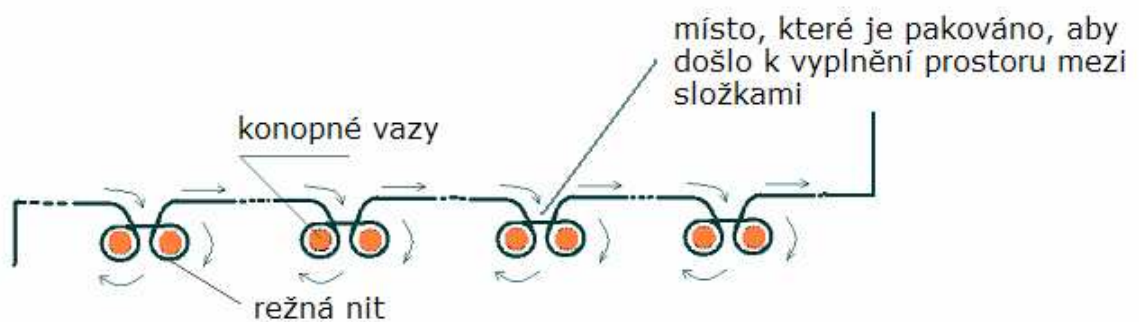
Obr. 1 Schéma dolévání listu papírovou suspenzí.

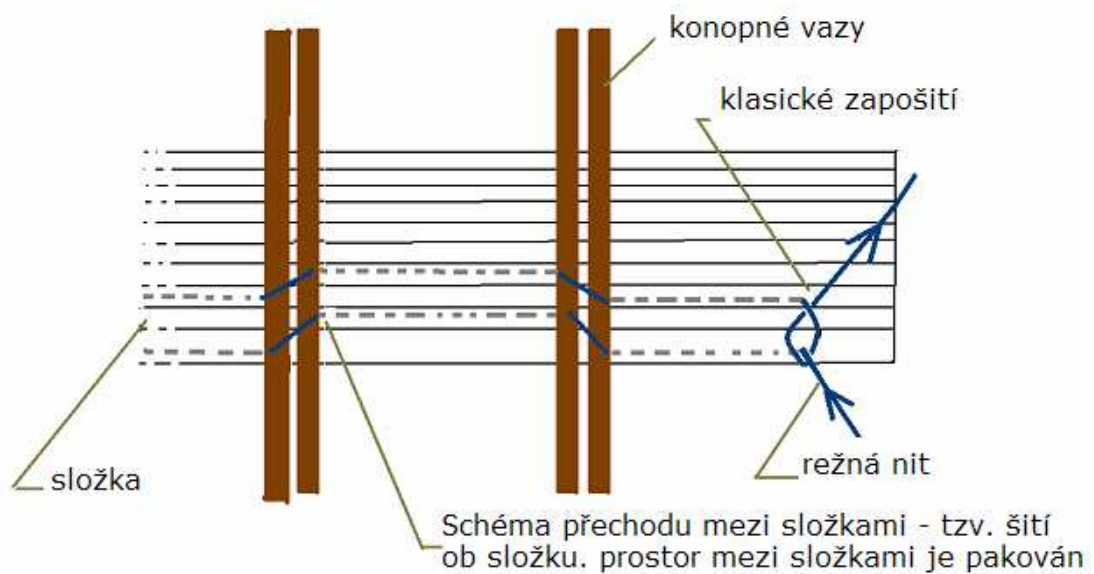
Obr. 2 Filigrány nacházející se na listech knižního bloku (měřítko v cm). První obrázek zachycuje filigrán z bloku, ostatní dva filigrány se nacházejí na předeštlí.

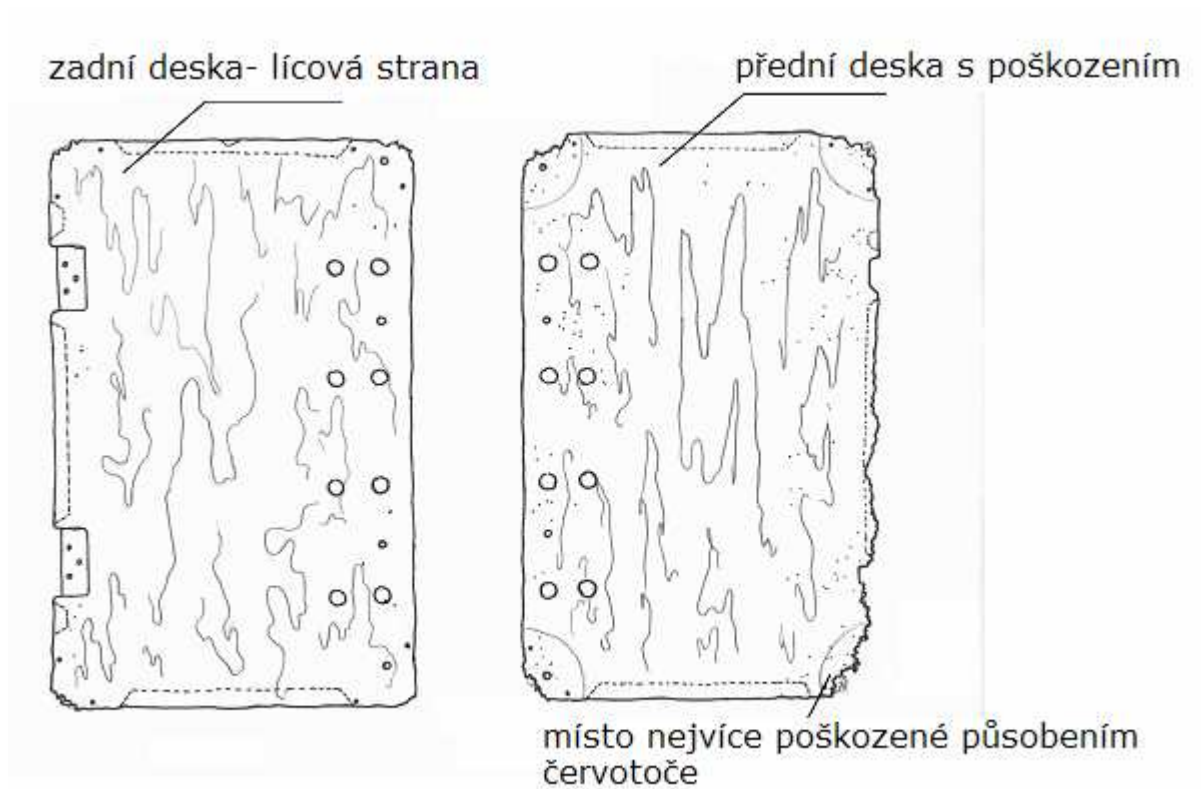
Obr. 3 Nedochovaný titulní list (exemplář z Moravské zemské knihovny v Brně, se signaturou ST3-030.270,A).

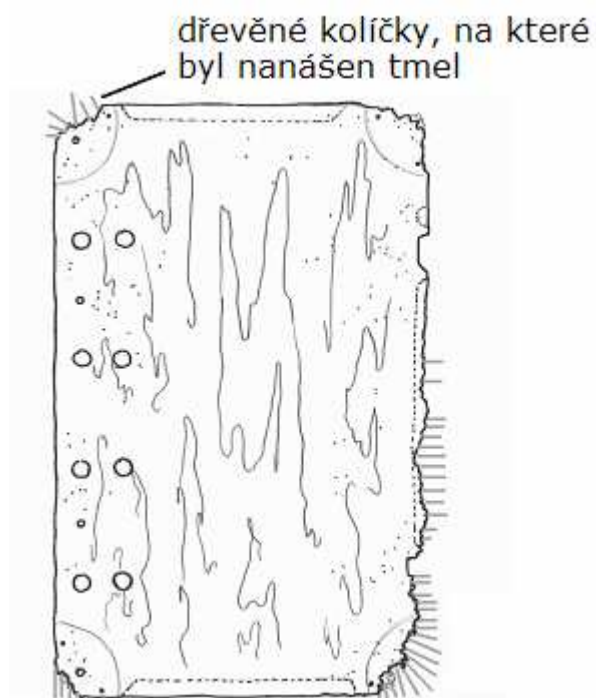
Obr. 4 Schéma způsobu šití složek – nit při vstupu a výstupu ze složky prochází stejným otvorem. Tato část je zde zakreslena pro lepší pochopení poněkud vzdáleněji.

Obr. 5 Schéma šití ob složku.

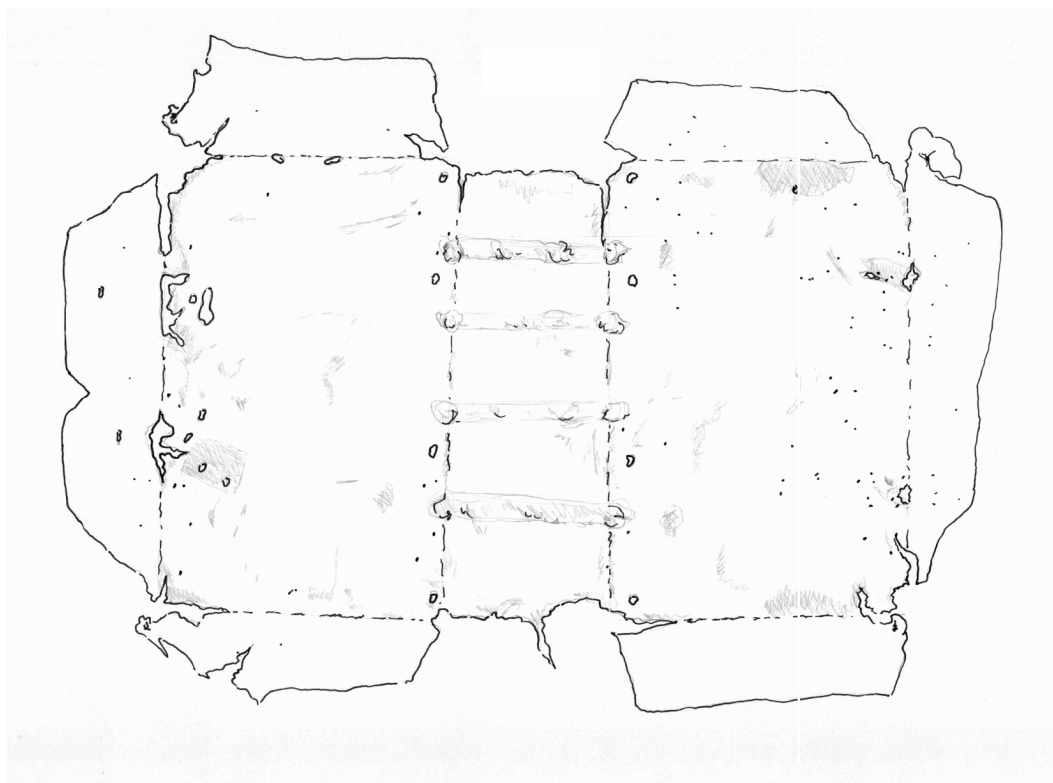
Obr. 6 Nákres poškození desek.

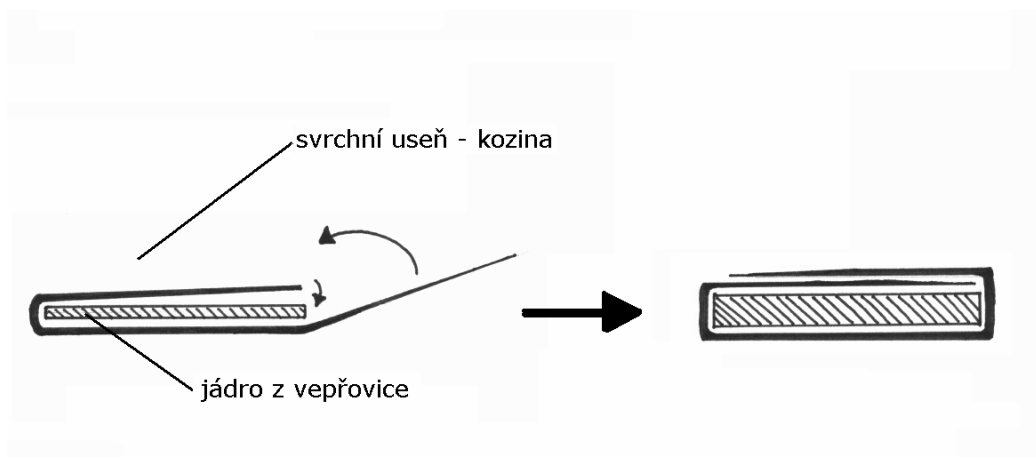
Obr. 7 Nákres vyspravení přední desky.

Obr. 8 Nasazení desek na blok.

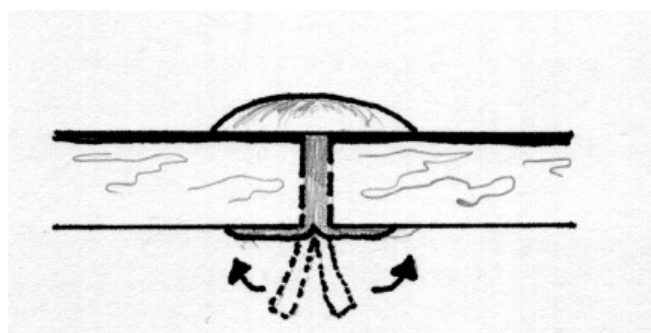
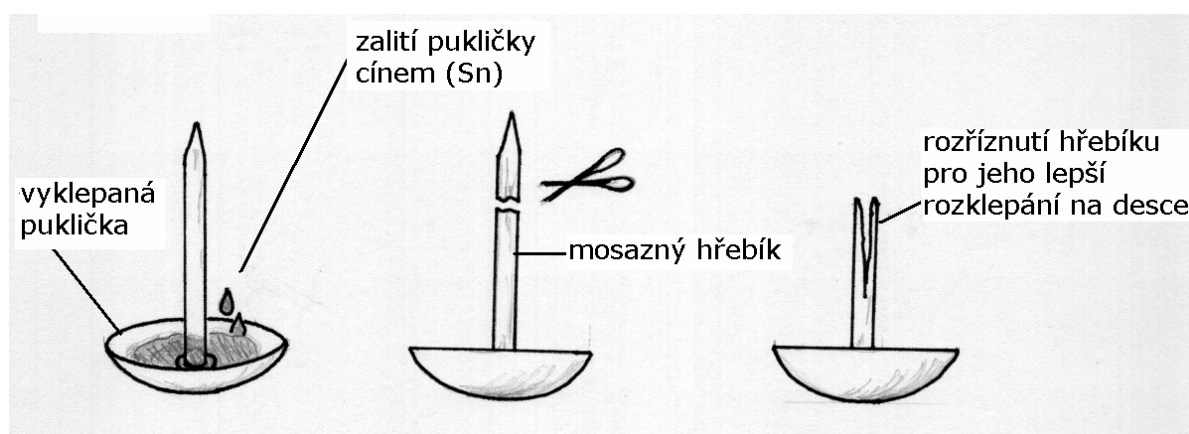
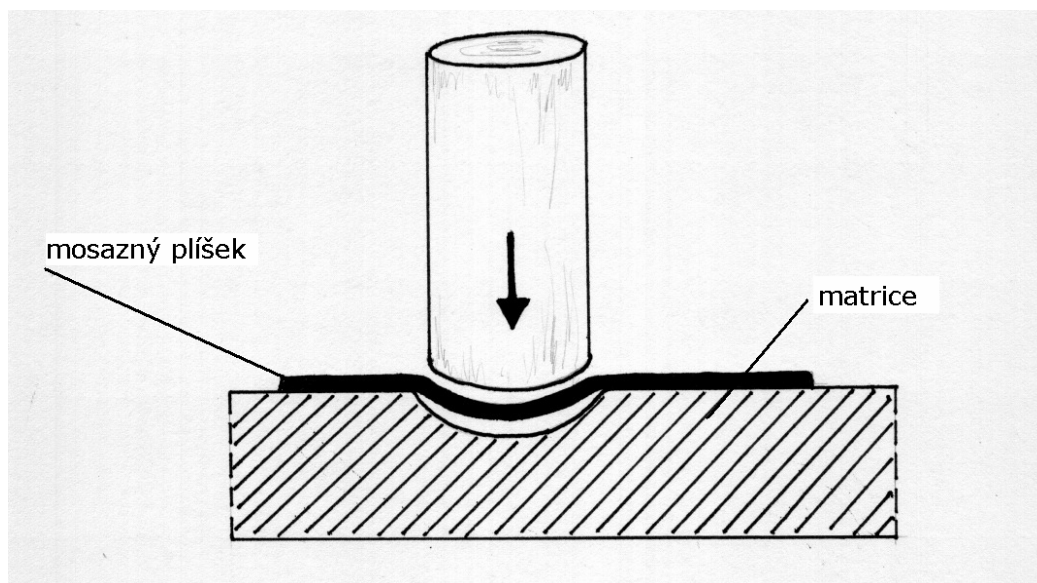
Obr. 9 Nákres původního pokryvu s poškozením (trhliny, ztráty a odření).

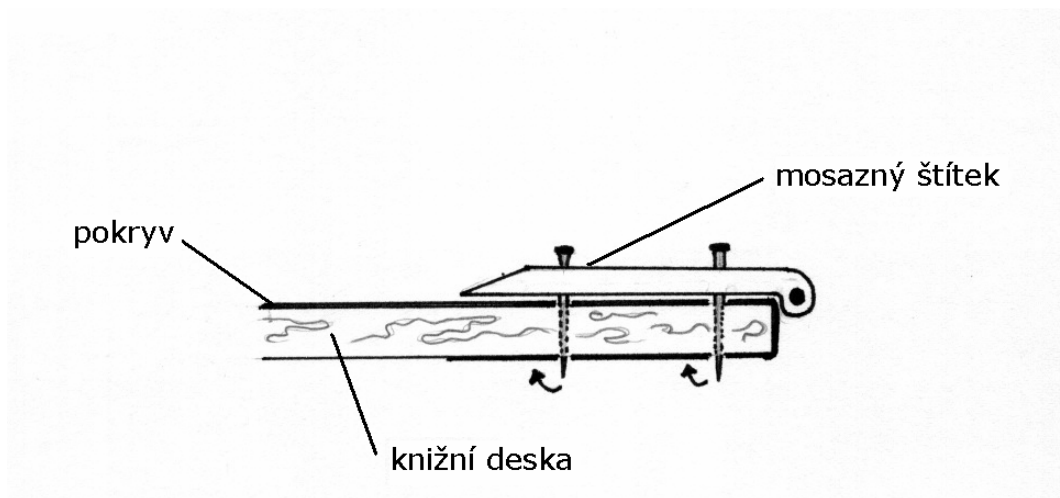
Obr. 10 Nákres přípravy usňového řemínku.

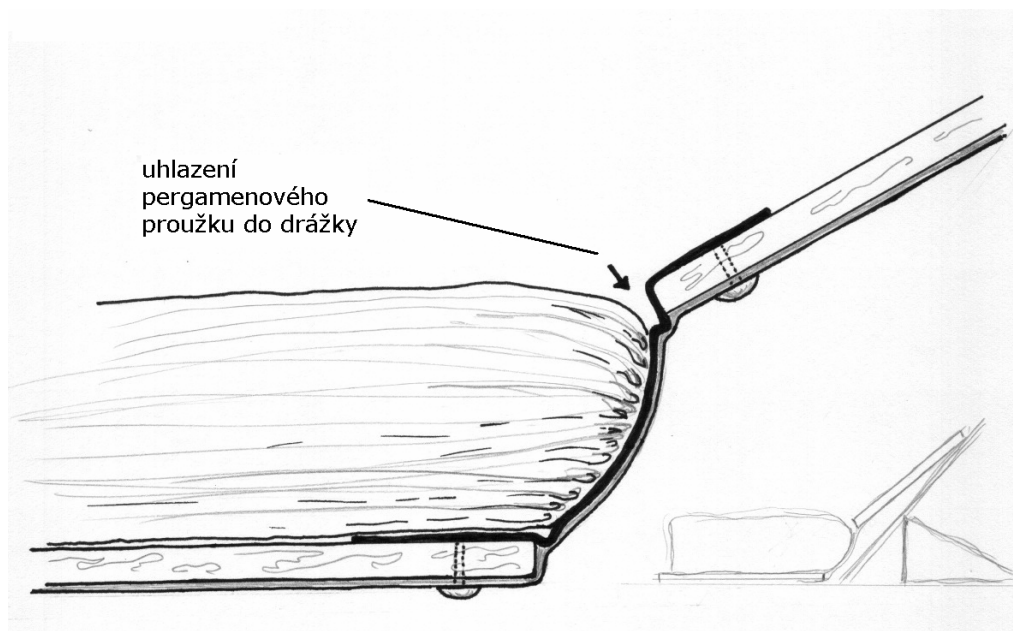
Obr. 11 Aplikace nových řemínků na desky.

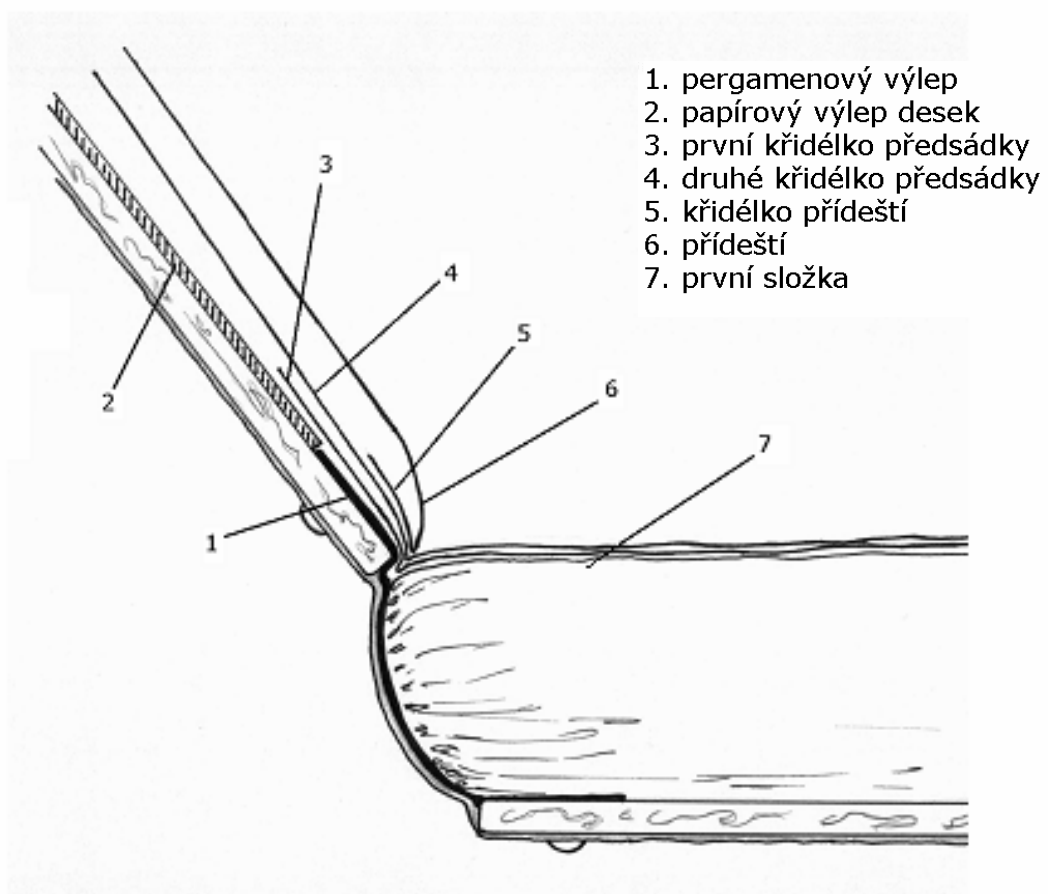
Obr. 12 Rekonstrukce kování (pukliček) v mosazi.

Obr. 13 Nasazení rekonstruovaného mosazného štítku na přední desku.

Obr. 14 Nákres výlepu pergamenových přelepů na desku.

Obr. 15 Nákres výlepu přídeští.

10.4 Fragментy

Obr. 1 Nalezený fragment mosazné nárožnice

Obr. 2 Štítek železné spony - stav po konzervaci

Obr. 3 Zkorodované železné hřeby (pukličky)

Obr. 4 Fragmenty usňových řemínků se železnými hřeby

Obr. 5 Fragmenty usňových záplat z původního pokryvu

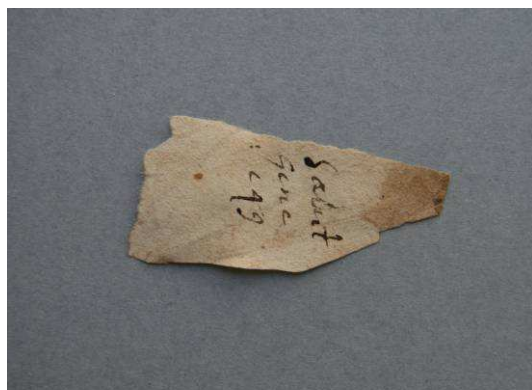
Obr. 6 Fragmenty nití ze zašitých rohů pokryvu

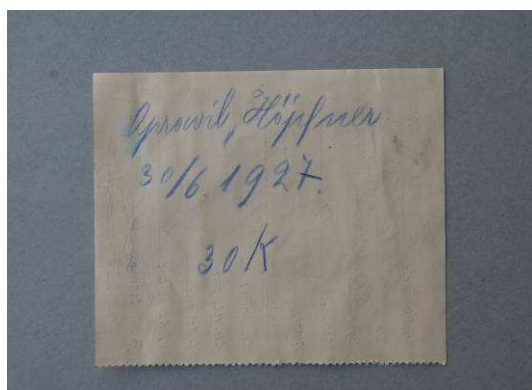
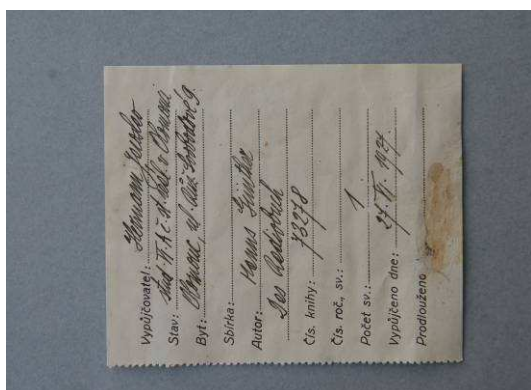
Obr. 7 Papírové signaturní štítky z knižní desky a hřbetu

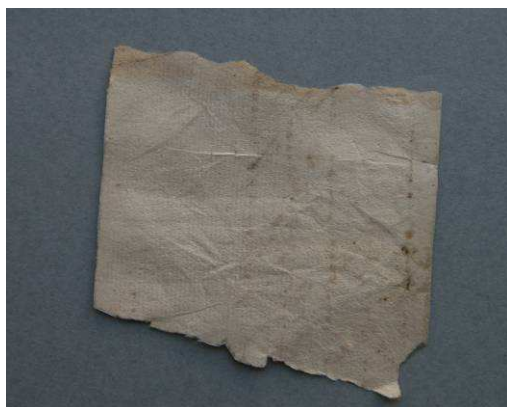
Obr. 8 Fragment plátěného výlepu nalezený v drážce knihy (zadní deska)

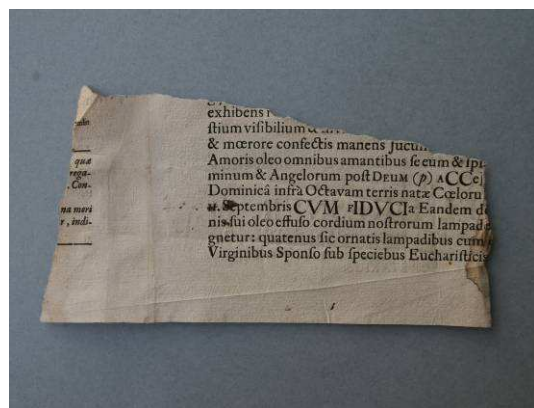
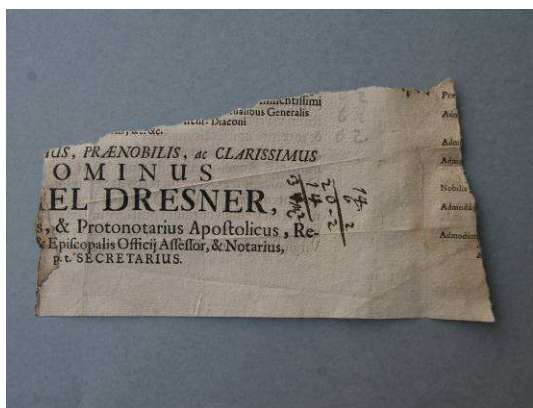
Obr. 9 Papírový fragment nalezený v bloku

Obr. 10 Štítek s poznámkou o restaurování v roce 1927 (přichycen na zadním přidešti)

Obr. 11 Papírový fragment s rukopisným textem nalezený v bloku

Obr. 12 Papírový fragment nalezený z bloku

Obr. 13 Původní šití

Obr. 14 Fragment šití a fragment dvojitého konopného vazů

Obr. 15 Vzorek původních oprav z bloku

11 Literatura

- Voit, Petr: *Minulost pražského knihtisku*, Státní knihovna ČSR u příležitosti 500. výročí založení knihtisku v Praze, 1988

12 Prameny

- Internetové stránky: www.manuscriptorium.cz
- Moravská zemská knihovna v Brně
- Strahovská knihovna v Praze

13 Fotodokumentace

13.1 Seznam vyobrazení

- Obr. 1 Přední deska knihy se železným štítkem, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 2 Přední deska knihy s rekonstruovaným mosazným kováním, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 3 Zadní knižní deska, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 4 Zadní knižní deska s rekonstruovaným mosazným kováním, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 5 Horní ořízka z pohledu od hřbetu s původním vyspravením trhliny v pokryvu, stav před restaurováním
- Obr. 6 Horní ořízka z pohledu od hřbetu po restaurátorském zásahu
- Obr. 7 Dolní ořízka z pohledu od hřbetu, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 8 Dolní ořízka z pohledu od hřbetu, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 9 Boční pohled na přední ořízku - viditelné poškození bloku, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 10 Boční pohled na přední ořízku s rekonstruovanými renesančními sponami, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 11 Dolní ořízka z pohledu od přední ořízky - deformace a poškození bloku, stav před restaurováním
- Obr. 12 Dolní ořízky z pohledu od přední ořízky, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 13 Pohled na přední ořízku, stav před restaurováním
- Obr. 14 Pohled na přední ořízku s rekonstruovaným kováním, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 15 Horní ořízka, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 16 Horní ořízka, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 17 Dolní ořízka, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 18 Dolní ořízka, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 19 Přední ořízka před restaurátorským zásahem

- Obr. 20 Přední ořízka s rekonstruovaným renesančním kováním, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 21 Knižní hřbet před restaurátorským zásahem
- Obr. 22 Knižní hřbet po restaurátorském zásahu
- Obr. 23 Hlava knihy - deformace bloku, uvolněné pergamenové výlepy, poškozený pokryv, stav před restaurováním
- Obr. 24 Hlava knihy po restaurátorském zásahu
- Obr. 25 Pata knihy s výraznou deformací knižního bloku, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 26 Pata knihy po provedeném restaurátorském zásahu
- Obr. 27 Detailní pohled na dolní ořízku – poškození složek, ztráty a potrhání usňového pokryvu, stav před restaurováním
- Obr. 28 Detailní pohled na dolní ořízku – v pozadí doplněné řemínky s kováním, stav po restaurování
- Obr. 29 Detailní pohled na starou opravu prasklé drážky, stav před restaurováním
- Obr. 30 Detailní pohled na stejné místo po restaurátorském zásahu
- Obr. 31 Detail paty s potrháním pokryvu a deformací bloku, stav před restaurováním
- Obr. 32 Detail paty po restaurátorském zásahu
- Obr. 33 Detail ořízky s výraznými deformacemi složek, stav před restaurováním
- Obr. 34 Stejně místo po provedeném restaurátorském zásahu
- Obr. 35 Roh dolní desky s fragmentem řemínku a poškozením původního pokryvu, stav před restaurováním
- Obr. 36 Roh dolní desky s doplněným řemínkem, rekonstruovanou pukličkou a novým pokryvem, stav před restaurováním
- Obr. 37 Detail původního sešití usňových záložek
- Obr. 38 Pohled do bloku – četné ztráty papírové podložky, původní opravy, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 39 Stejně místo vyspravené dolitím papírové suspenze a celoplošným podlepením, po restaurování
- Obr. 40 Pohled na dvojstránku s původními opravami strojovým papírem, stav před restaurováním
- Obr. 41 Stejně místo po restaurátorském zásahu
- Obr. 42 Otevřený blok s výraznými zateklinami, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 43 Stejný dvojlist po restaurátorském zásahu

- Obr. 44 Listy s celostránkovými dřevořezy – původní opravy, znečištění, skvrny a potrhání, stav před restaurováním
- Obr. 45 To samé místo vyspravené dolitím papírové suspenze, stav po restaurátorském zásahu
- Obr. 46 Pohled do bloku – staré opravy, deformace listů a znečištění, stav před restaurováním
- Obr. 47 Pohled do bloku po restaurátorském zásahu
- Obr. 48 Detail staré opravy v místě dřevořezové ilustrace, stav před restaurováním
- Obr. 49 Stejně místo po restaurátorském zásahu
- Obr. 50 Detail stránky s opravou z voskovaného papíru, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 51 Místo vyspravené dolitím papírové suspenze, stav po restaurování
- Obr. 52 Detail místa s kličovou skvrnou a původní opravou, stav před restaurováním
- Obr. 53 Detail stejného místa po provedeném restaurátorském zásahu
- Obr. 54 Častý typ poškození v bloku – zvlnění, zatekliny, kličové skvrny, stav místa před restaurátorským zásahem
- Obr. 55 Inkriminované místo po provedeném restaurátorském zásahu
- Obr. 56 Detailní pohled na potrhání v bloku, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 57 Stejný pohled po provedeném restaurátorském zásahu, list je ještě zpevněn celoplošným podlepením
- Obr. 58 Detail kličové skvrny v místě marginální poznámky, stav před restaurováním
- Obr. 59 Místo s marginálií po restaurátorském zásahu
- Obr. 60 Poslední list v bloku s rukopisným textem – původní opravy a koroze železo-galových inkoustů, stav před restaurováním
- Obr. 61 Detail stránky s vyspravením pomocí dolití papírové hmoty, stav po restaurování
- Obr. 62 Detail dřevořezové ilustrace s výraznou zateklinou a dalšími pevnými nečistotami, stav před restaurátorským zásahem
- Obr. 63 Detail dřevořezu po restaurování
- Obr. 64 Fáze snímání přelepů z prasklé drážky – nalezený pruh plátna s malbou

- Obr. 65 Detail plátěného výlepu
- Obr. 66 Přední deska po sejmutí přideští
- Obr. 67 Boční pohled na knižní blok od horní ořízky po sejmutí usňového pokryvu
- Obr. 68 Pohled na blok od hřbetu po sejmutí pokryvu – uvolněné pergamenové přelepy mezivazí
- Obr. 69 Blok po odstranění knižních desek
- Obr. 70 Vyspravený a znovu ušitý blok s původními pergamenovými výlepy
- Obr. 71 Rozebírání bloku
- Obr. 72 Blok po rozebrání, stav před započítím oprav v bloku
- Obr. 73 Vyspravený a připravený blok k šití
- Obr. 74 Mechanické čištění bloku
- Obr. 75 Procesy mokré dílny – viditelné odstranění nečistot v 40 °C lázni
- Obr. 76 Mokrý proces – odstranění starých oprav
- Obr. 77 Procesy mokré díly – detail listu po sejmutí staré opravy, nánosy klihu
- Obr. 78 Stejně místo po vyčištění a doplnění papírové hmoty
- Obr. 79 Detail z podsvícení – zeslabení papírové podložky v textové ploše
- Obr. 80 Detail z podsvícení – koroze železo-galových inkoustů
- Obr. 81 Detail z podsvícení – koroze železo-galových inkoustů
- Obr. 82 List s celostránkovým dřevořezem – stav po sejmutí starých oprav
- Obr. 83 List s celostránkovým dřevořezem – stav po sejmutí starých oprav
- Obr. 84 Šití knižního bloku
- Obr. 85 Původní pergamenový výlep mezivazí s prachovými částicemi a defektem způsobeným železným hřebem (pukličkou)
- Obr. 86 Pergamenové výlepy po konzervátorském zásahu
- Obr. 87 Přední buková deska poškozená působením larev červotoče, stav před restaurováním
- Obr. 88 Přední deska po konsolidaci a vytmelení
- Obr. 89 Detail dolního rohu přední desky poškozený působením larev červotoče

- Obr. 90 Detail dolního rohu přední desky vyspravený kliho-křídovým tmelem
- Obr. 91 Vyspravený a ušitý blok s nasazenými deskami
- Obr. 92 Kniha potažená novým pokryvem
- Obr. 93 Fotografie z procesu potahování knihy původním pokryvem
- Obr. 94 Knižní vazba před nasazením kování
- Obr. 95 Rekonstrukce renesančního kování v mosazi
- Obr. 96 Hotové kování připravené k aplikaci na knižní desky
- Obr. 97 Dochovaný železný štítek po konzervaci
- Obr. 98 Knižní vazba po nasazení kování a nových usňových řemínků
- Obr. 99 Proces výlepu pergamenových přelepů na desky (do drážky)
- Obr. 100 Detail nasazeného kování
- Obr. 101 Celkový pohled na otevřený blok po restaurátorském zásahu
- Obr. 102 Ochranná krabice se zrestaurovaným objektem a krabicí na fragmenty

14 Fotodokumentace

Obr. 1 Přední deska knihy se železným štítkem, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 2 Přední deska knihy s rekonstruovaným mosazným kováním, stav po restaurátorském zásahu

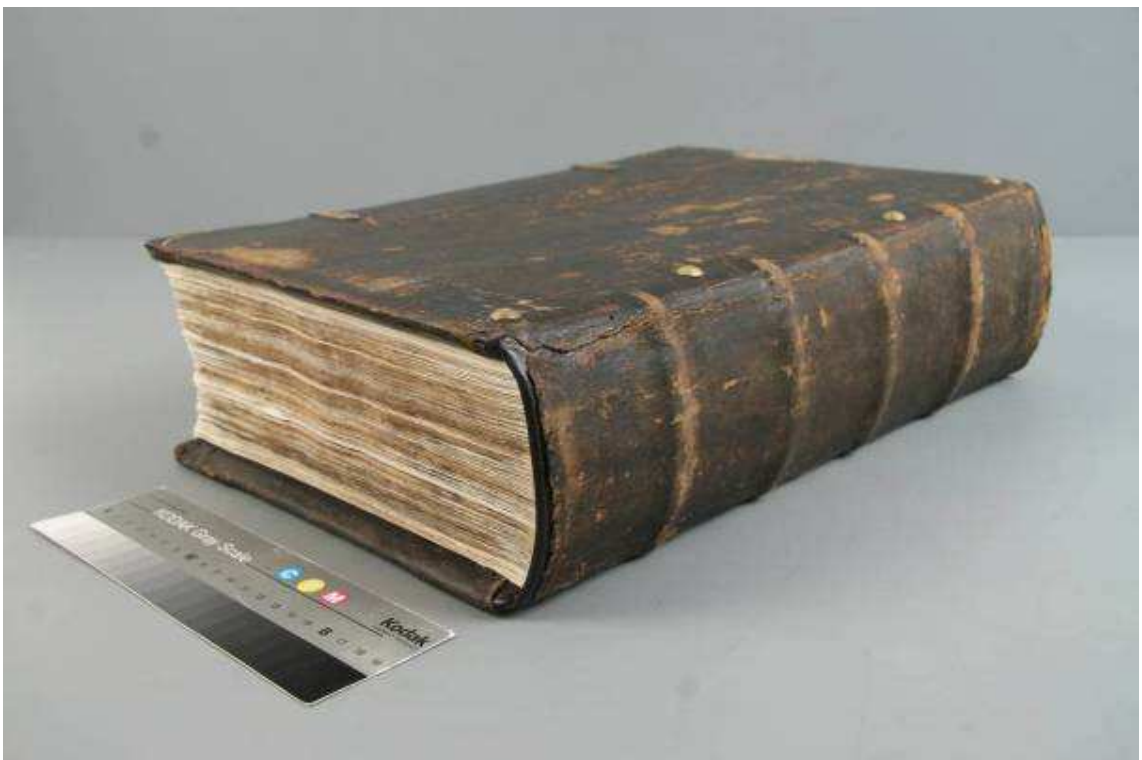
Obr. 3 Zadní knižní deska, stav před restaurátorským zásahem

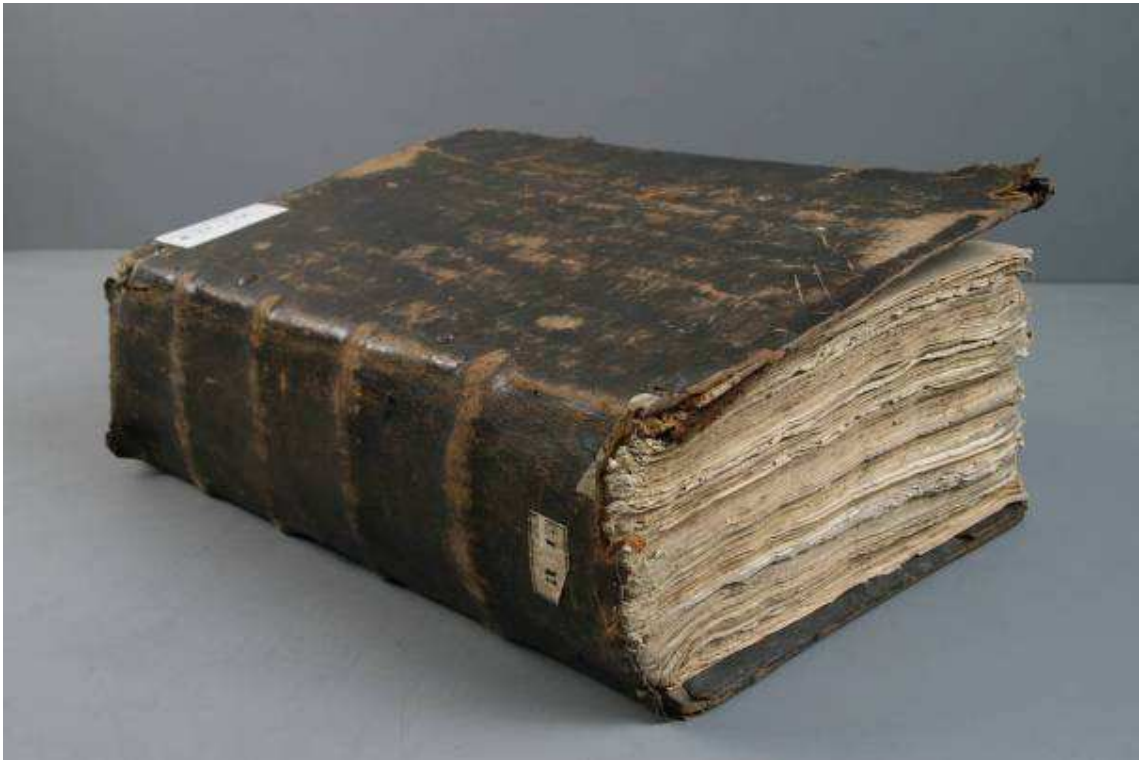
Obr. 4 Zadní knižní deska s rekonstruovaným mosazným kováním, stav po restaurátorském zásahu

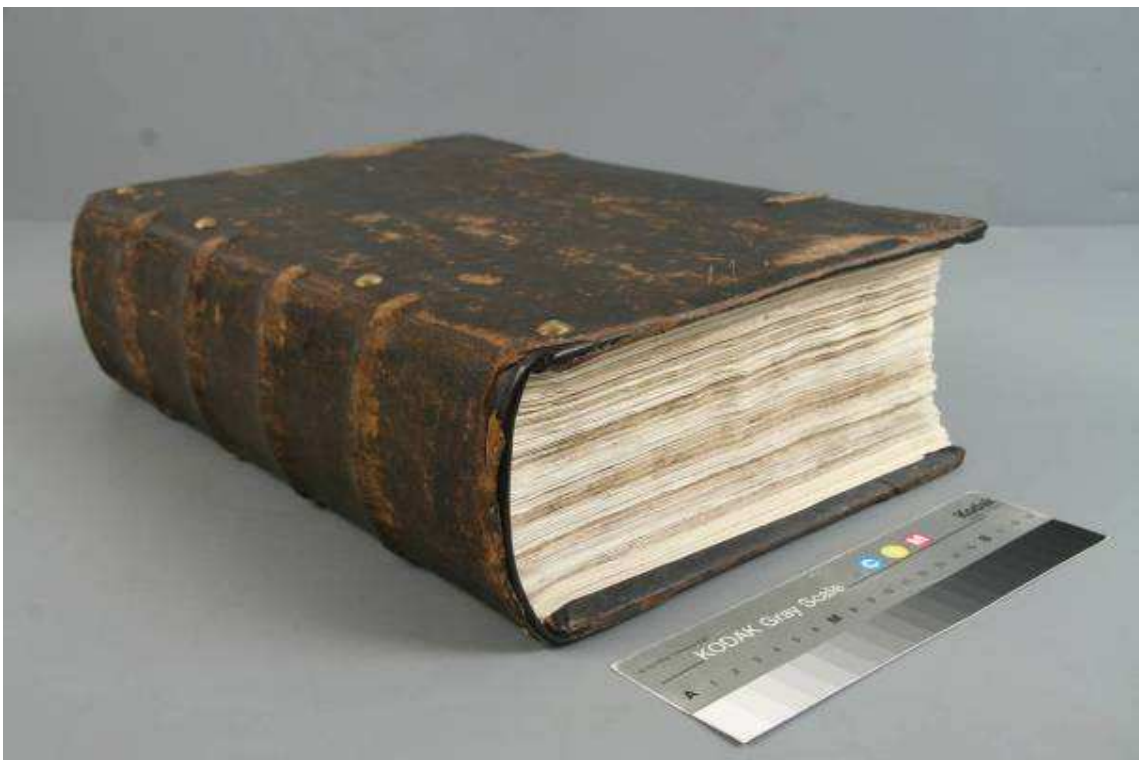
Obr. 5 Horní ořízka z pohledu od hřbetu s původním vyspravením trhliny v pokryvu, stav před restaurováním

Obr. 6 Horní ořízka z pohledu od hřbetu po restaurátorském zásahu

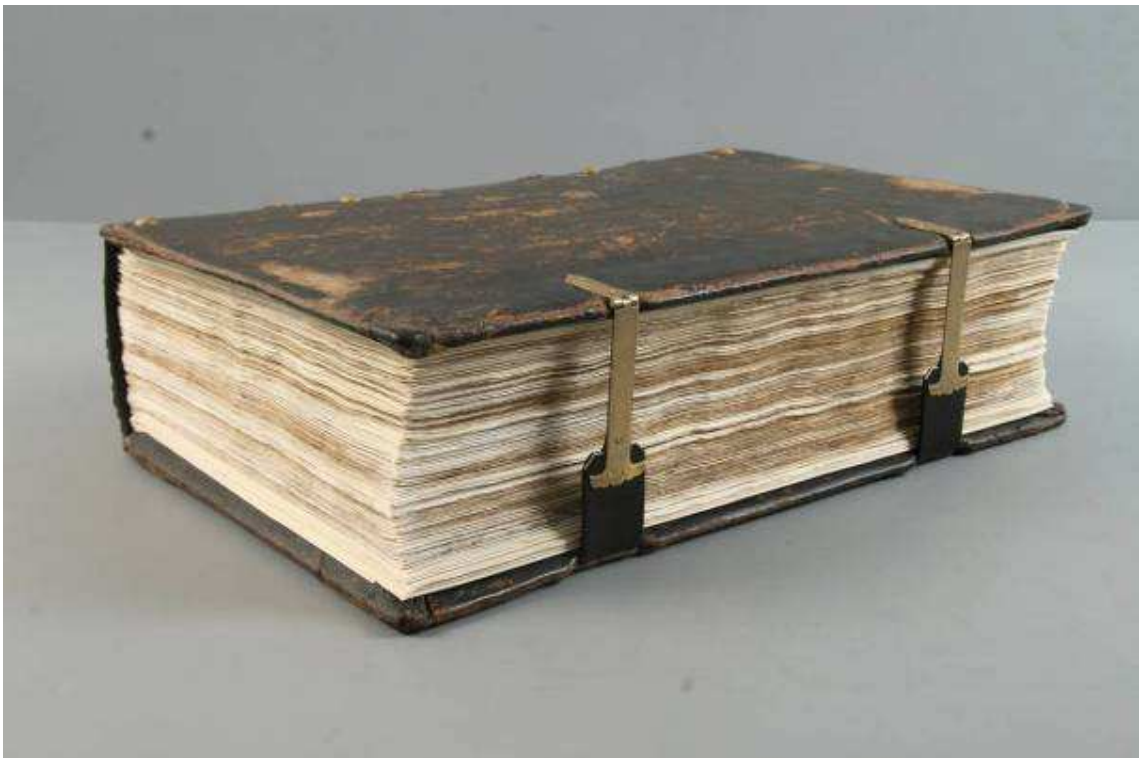
Obr. 7 Dolní ořízka z pohledu od hřbetu, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 8 Dolní ořízka z pohledu od hřbetu, stav po restaurátorském zásahu

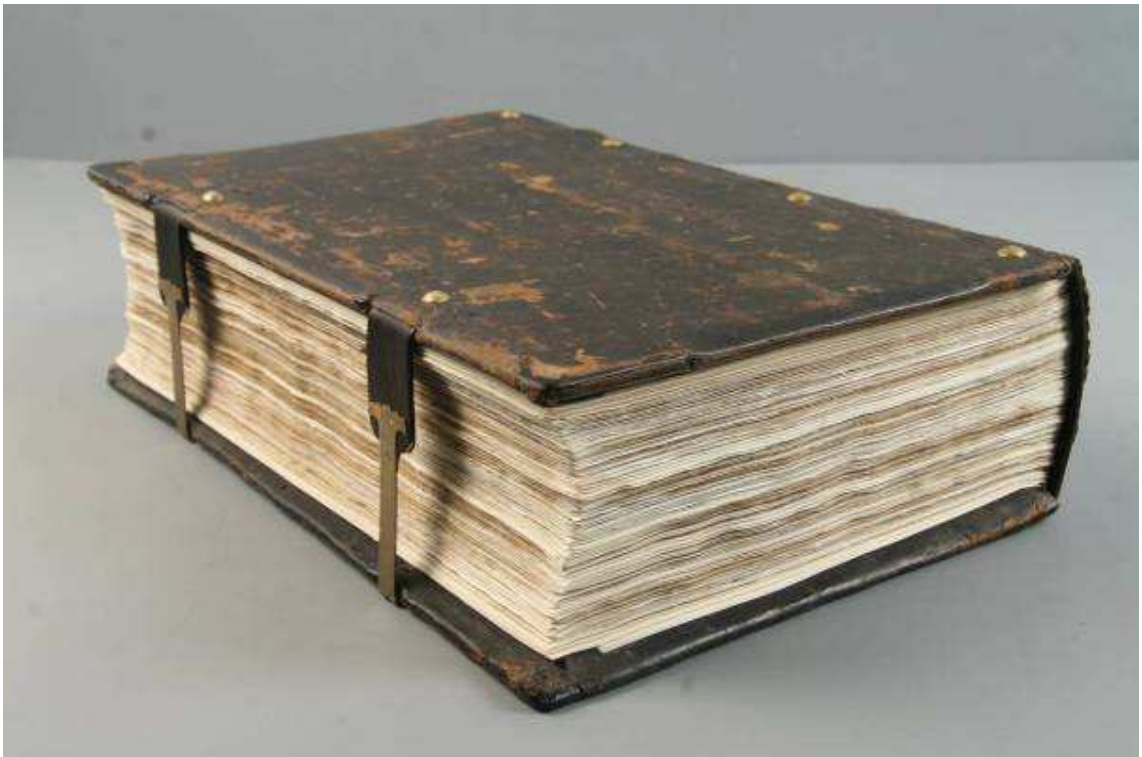
Obr. 9 Boční pohled na přední ořízku - viditelné poškození bloku, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 10 Boční pohled na přední ořízku s rekonstruovanými renesančními sponami, stav po restaurátorském zásahu

Obr. 11 Dolní ořízka z pohledu od přední ořízky - deformace a poškození bloku, stav před restaurováním

Obr. 12 Dolní ořízky z pohledu od přední ořízky, stav po restaurátorském zásahu

Obr. 13 Pohled na přední ořízku, stav před restaurováním

Obr. 14 Pohled na přední ořízku s rekonstruovaným kováním, stav po restaurátorském zásahu

Obr. 15 Horní ořízka, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 16 Horní ořízka, stav po restaurátorském zásahu

Obr. 17 Dolní ořízka, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 18 Dolní ořízka, stav po restaurátorském zásahu

Obr. 19 Přední ořízka před restaurátorským zásahem

Obr. 20 Přední ořízka s rekonstruovaným renesančním kováním, stav po restaurátorském zásahu

Obr. 21 Knižní hřbet před restaurátorským zásahem

Obr. 22 Knižní hřbet po restaurátorském zásahu

Obr. 23 Hlava knihy - deformace bloku, uvolněné pergamenové výlepy, poškozený pokryv, stav před restaurováním

Obr. 24 Hlava knihy po restaurátorském zásahu

Obr. 25 Pata knihy s výraznou deformací knižního bloku, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 26 Pata knihy po provedeném restaurátorském zásahu

Obr. 27 Detailní pohled na dolní ořízku – poškození složek, ztráty a potrhání usňového pokryvu, stav před restaurováním

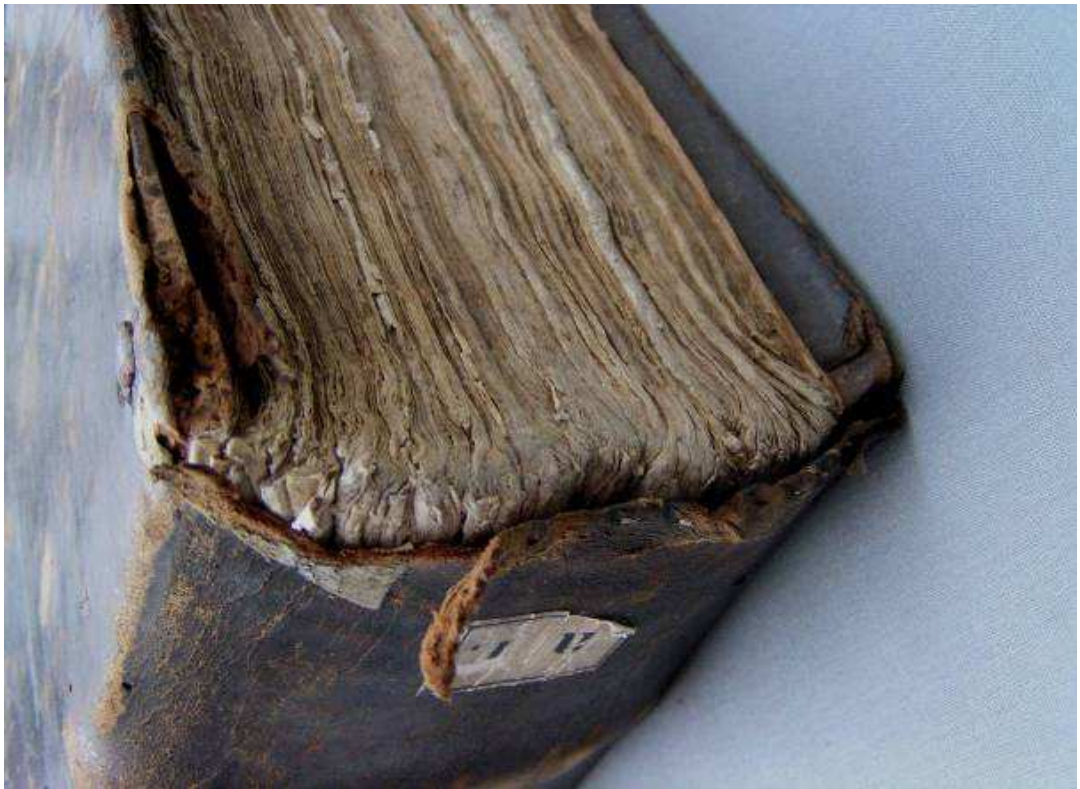
Obr. 28 Detailní pohled na dolní ořízku – v pozadí doplněné řemínky s kováním, stav po restaurování

Obr. 29 Detailní pohled na starou opravu prasklé drážky, stav před restaurováním

Obr. 30 Detailní pohled na stejné místo po restaurátorském zásahu

Obr. 31 Detail paty s potrháním pokryvu a deformací bloku, stav před restaurováním

Obr. 32 Detail paty po restaurátorském zásahu

Obr. 33 Detail ořízky s výraznými deformacemi složek, stav před restaurováním

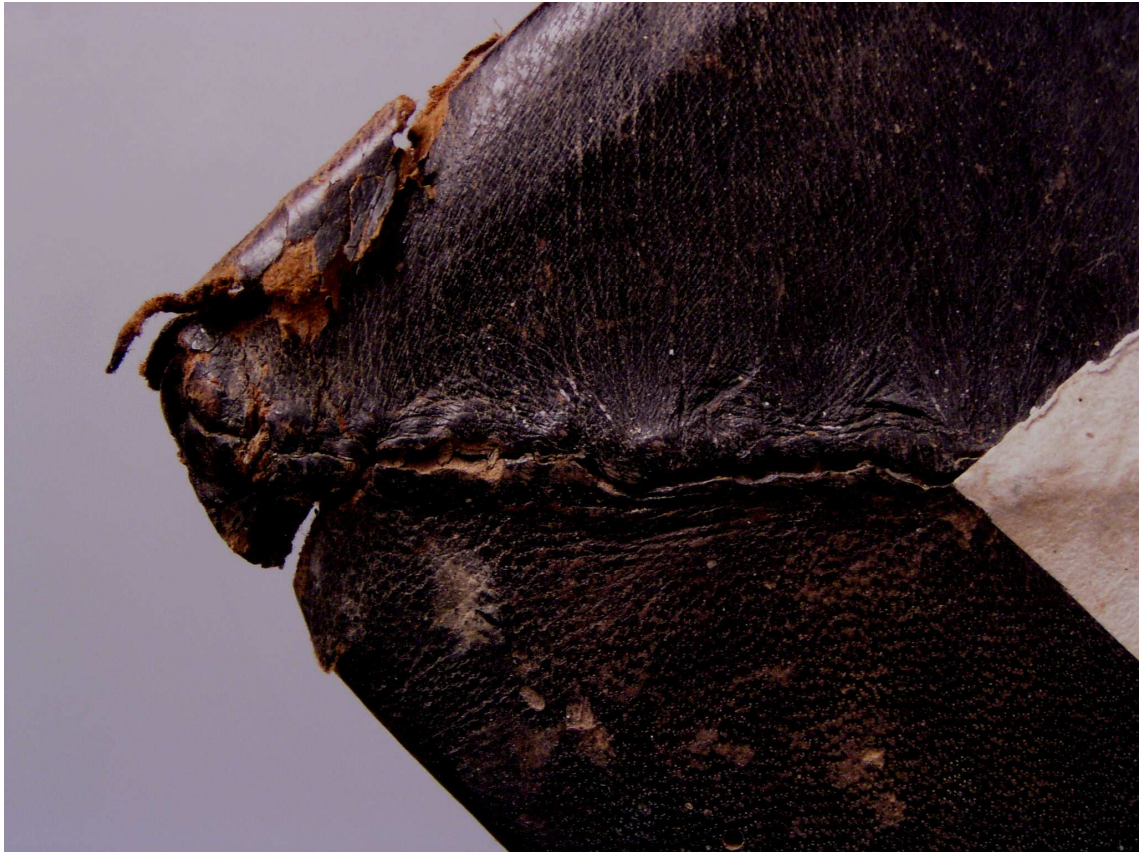
Obr. 34 Stejně místo po provedeném restaurátorském zásahu

Obr. 35 Roh dolní desky s fragmentem řemínku a poškozením původního pokryvu, stav před restaurováním

Obr. 36 Roh dolní desky s doplněným řemínkem, rekonstruovanou pukličkou a novým pokryvem, stav před restaurováním

Obr. 37 Detail původního sešití usňových záložek

Obr. 38 Pohled do bloku – četné ztráty papírové podložky, původní opravy, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 39 Stejné místo vyspravené dolitím papírové suspenze a celoplošným podlepením, po restaurování

Obr. 40 Pohled na dvojstránku s původními opravami strojovým papírem, stav před restaurováním

Obr. 41 Stejné místo po restaurátorském zásahu

Obr. 42 Otevřený blok s výraznými zateklinami, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 43 Stejný dvojlíst po restaurátorském zásahu

Obr. 44 Listy s celostránkovými dřevorezy – původní opravy, znečištění, skvrny a potrhání, stav před restaurováním

Obr. 45 To samé místo vyspravené dolitím papírové suspenze, stav po restaurátorském zásahu

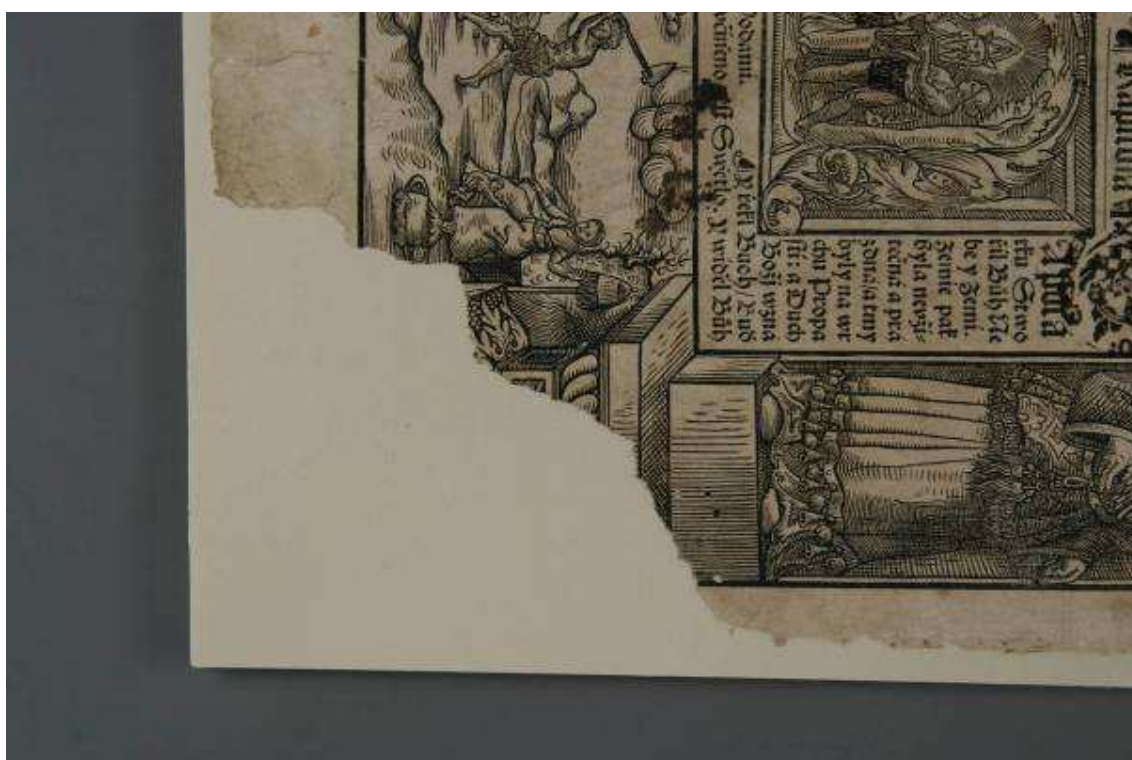
Obr. 46 Pohled do bloku – staré opravy, deformace listů a znečištění, stav před restaurováním

Obr. 47 Pohled do bloku po restaurátorském zásahu

Obr. 48 Detail staré opravy v místě dřevořezové ilustrace, stav před restaurováním

Obr. 49 Stejné místo po restaurátorském zásahu

Obr. 50 Detail stránky s opravou z voskovaného papíru, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 51 Místo vyspravené dolitím papírové suspenze, stav po restaurování

Obr. 52 Detail místa s klišovou skvrnou a původní opravou, stav před restaurováním

Obr. 53 Detail stejného místa po provedeném restaurátorském zásahu

Obr. 54 Častý typ poškození v bloku – zvlnění, zatekliny, klišové skvrny, stav místa před restaurátorským zásahem

Obr. 55 Inkriminované místo po provedeném restaurátorském zásahu

Obr. 56 Detailní pohled na potháný v bloku, stav před restaurátorským zásahem

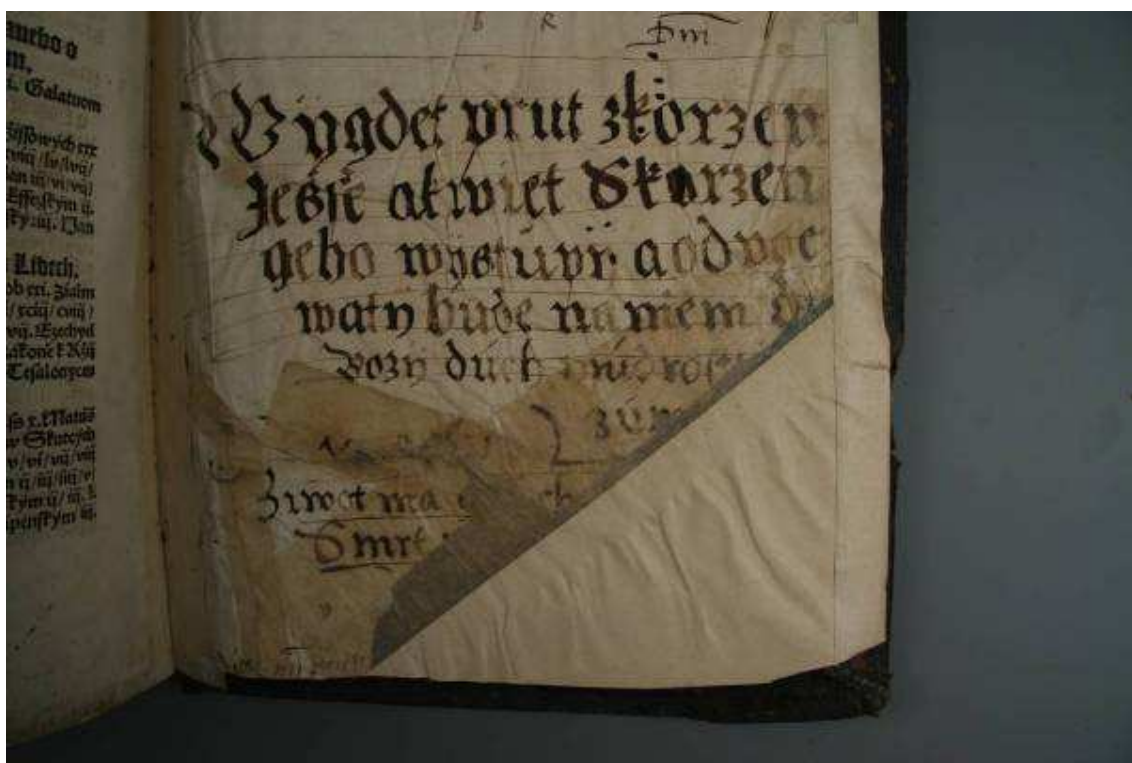
Obr. 57 Stejný pohled po provedení restaurátorského zásahu, list je ještě zpevněn celoplošným podlepením

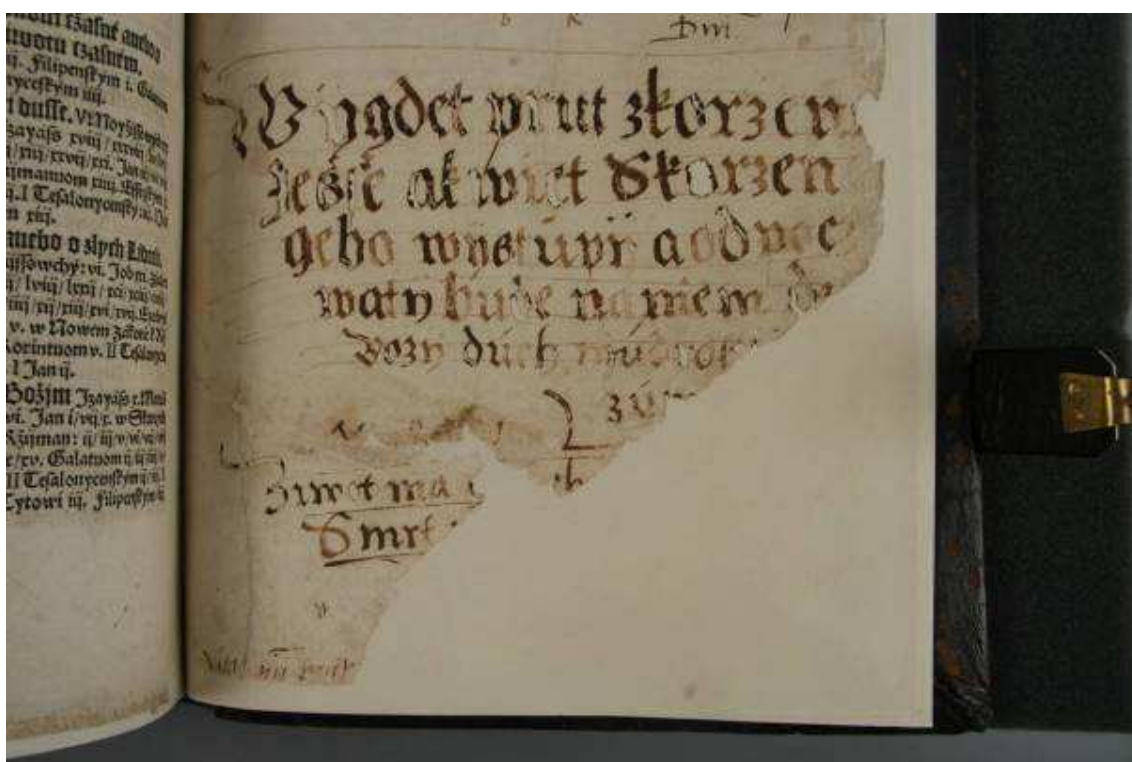
Obr. 58 Detail knihové skvrny v místě marginální poznámky, stav před restaurováním

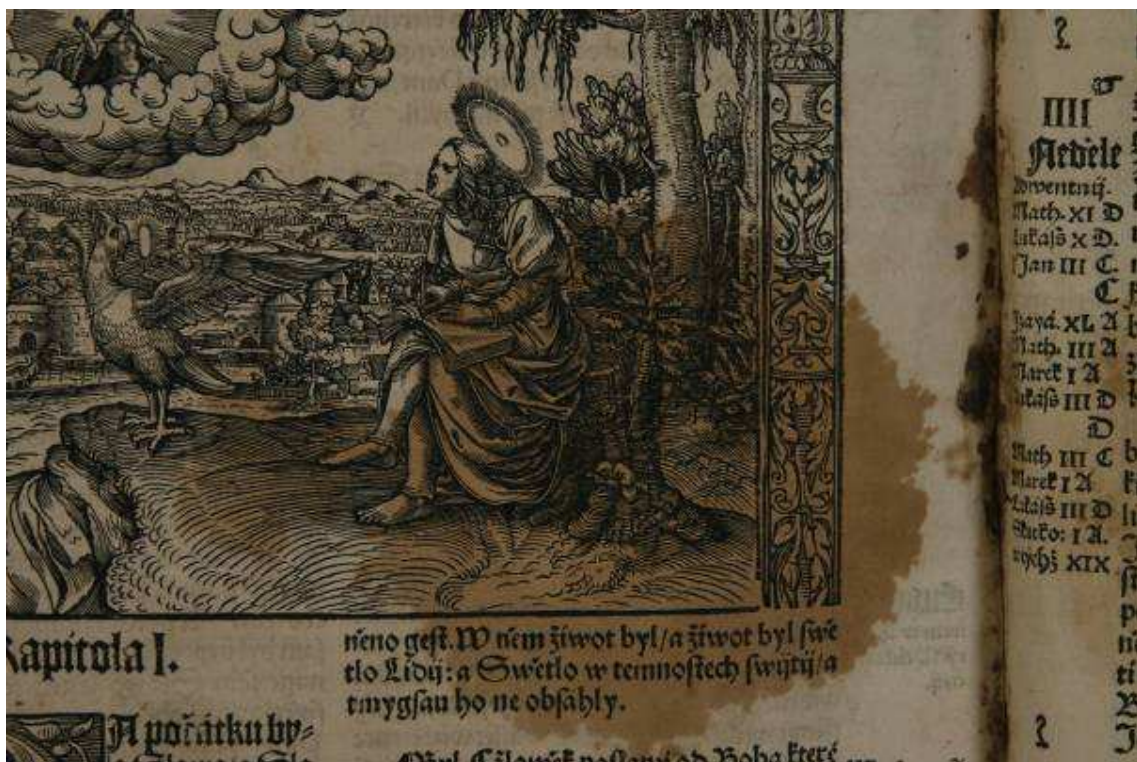
Obr. 59 Místo s marginálií po restaurátorském zásahu

Obr. 60 Poslední list v bloku s rukopisným textem – původní opravy a koroze železo-galových inkoustů, stav před restaurováním

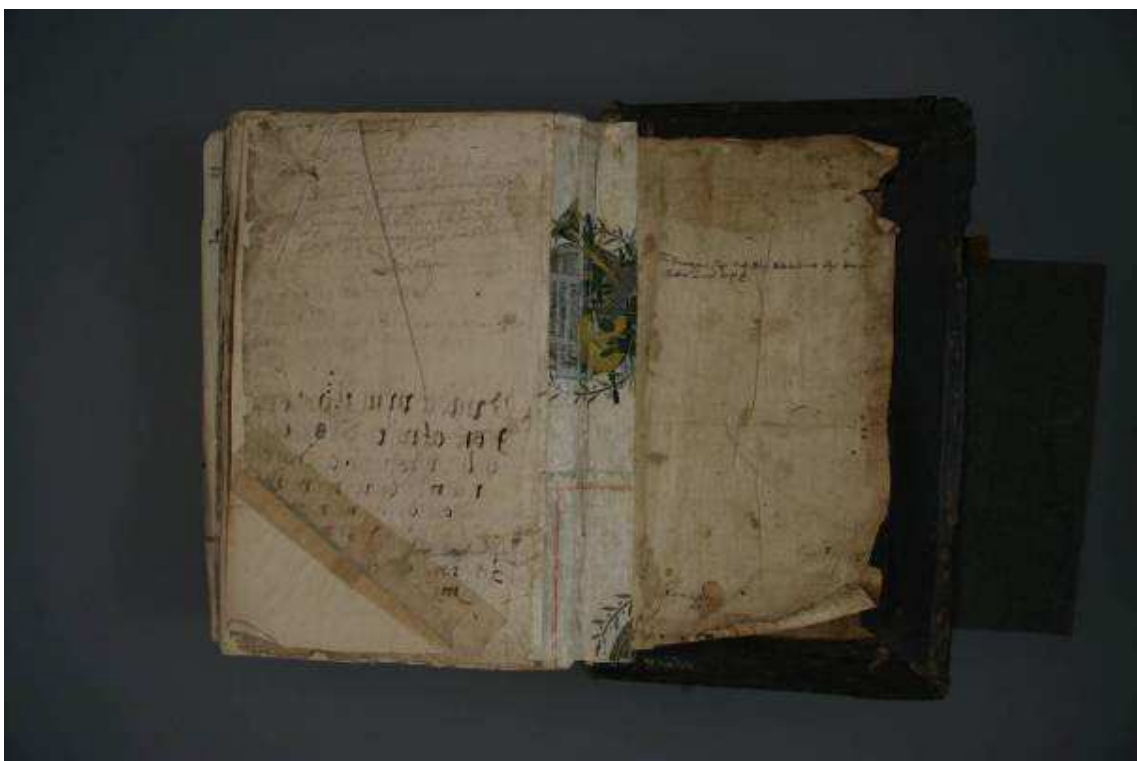
Obr. 61 Detail stránky s vyspravením pomocí dolití papírové hmoty, stav po restaurování

Obr. 62 Detail dřevořezové ilustrace s výraznou zateklinou a dalšími pevnými nečistotami, stav před restaurátorským zásahem

Obr. 63 Detail dřevořezu po restaurování

Obr. 64 Fáze snímání přelepů z prasklé drážky – nalezený pruh plátna s malbou

Obr. 65 Detail plátěného výlepu

Obr. 66 Přední deska po sejmutí přidešť

Obr. 67 Boční pohled na knižní blok od horní ořízky po sejmutí usňového pokryvu

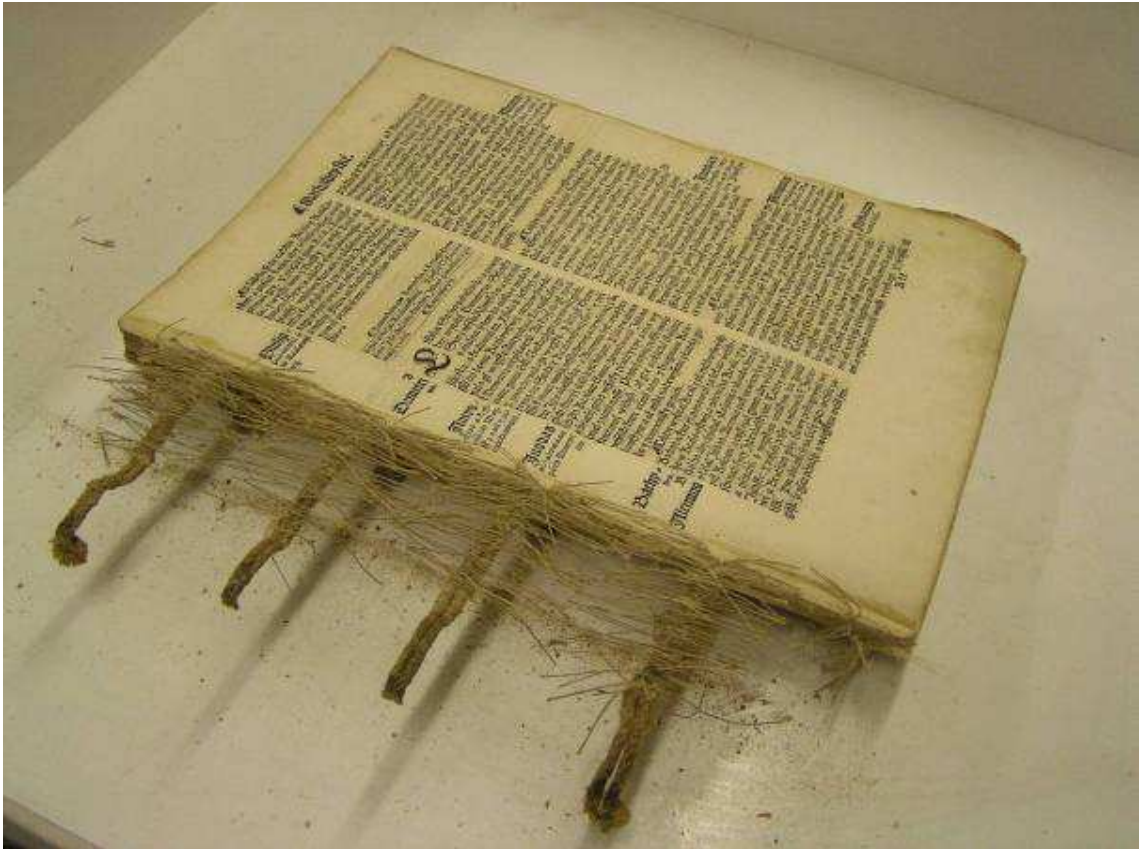
Obr. 68 Pohled na blok od hřbetu po sejmutí pokryvu – uvolněné pergamenové přelepy mezivazí

Obr. 69 Blok po odstranění knižních desek

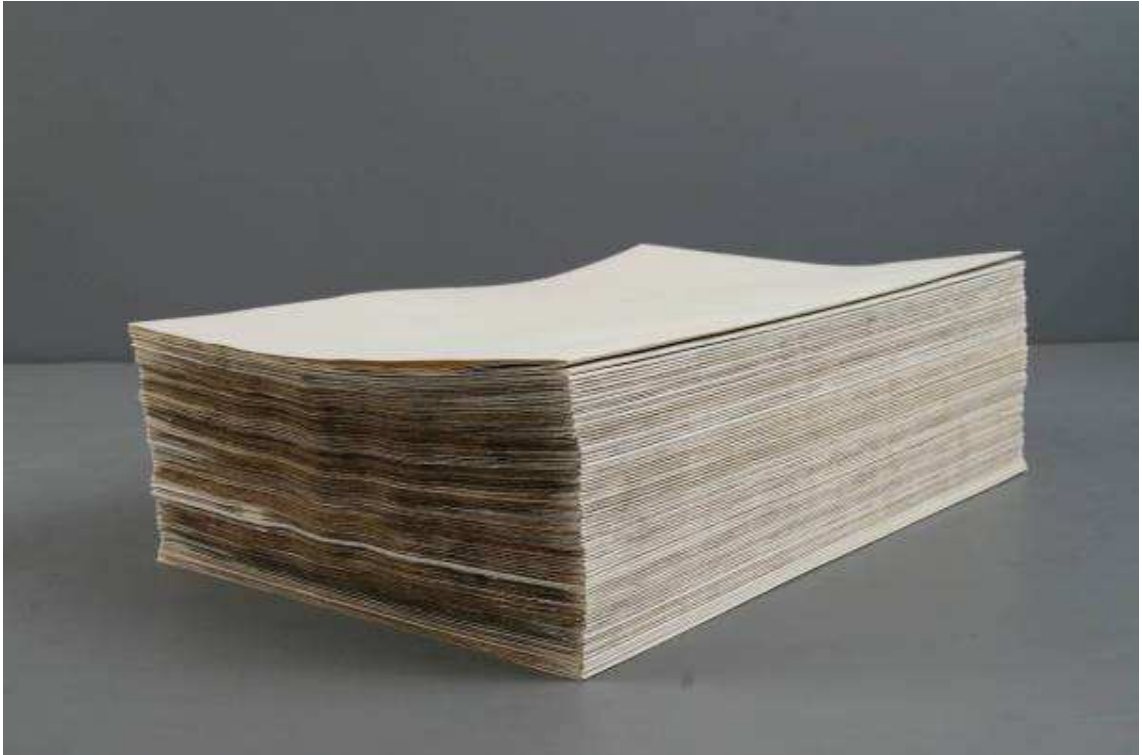
Obr. 70 Vyspravený a znovu ušitý blok s původními pergamenovými výlepy

Obr. 71 Rozebírání bloku

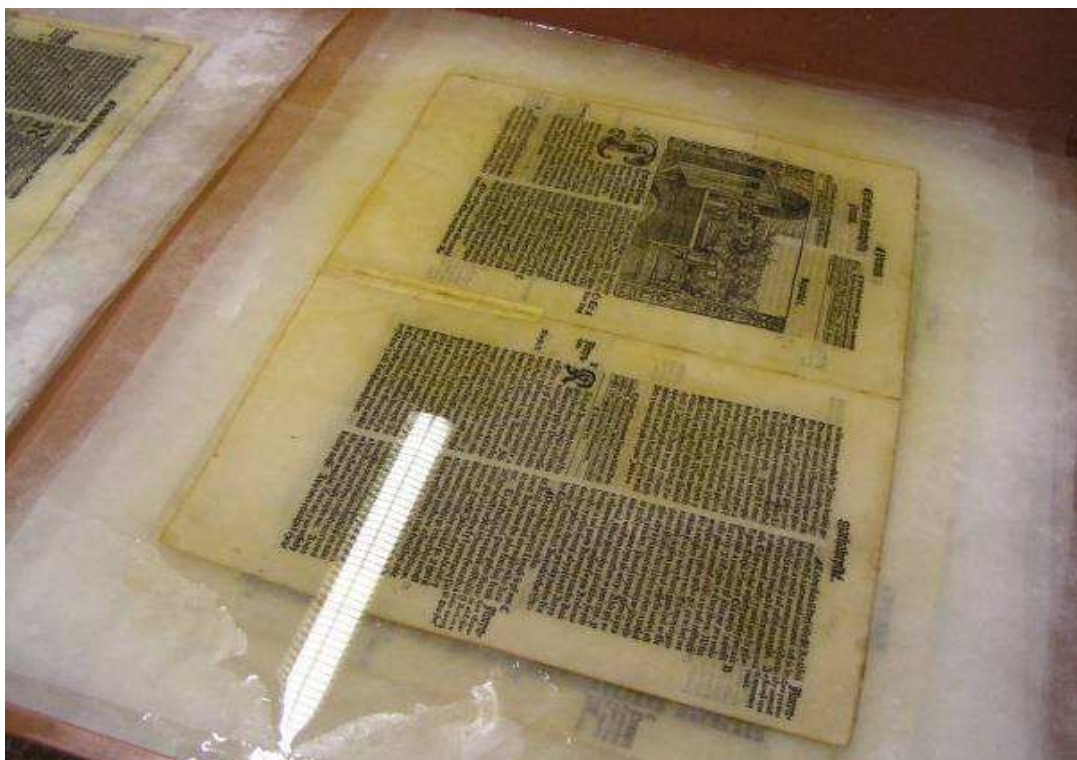
Obr. 72 Blok po rozebrání, stav před započítím oprav v bloku

Obr. 73 Vyspravený a připravený blok k šití

Obr. 74 Mechanické čištění bloku

Obr. 75 Procesy mokré dílny – viditelné odstranění nečistot v 40 °C lázni

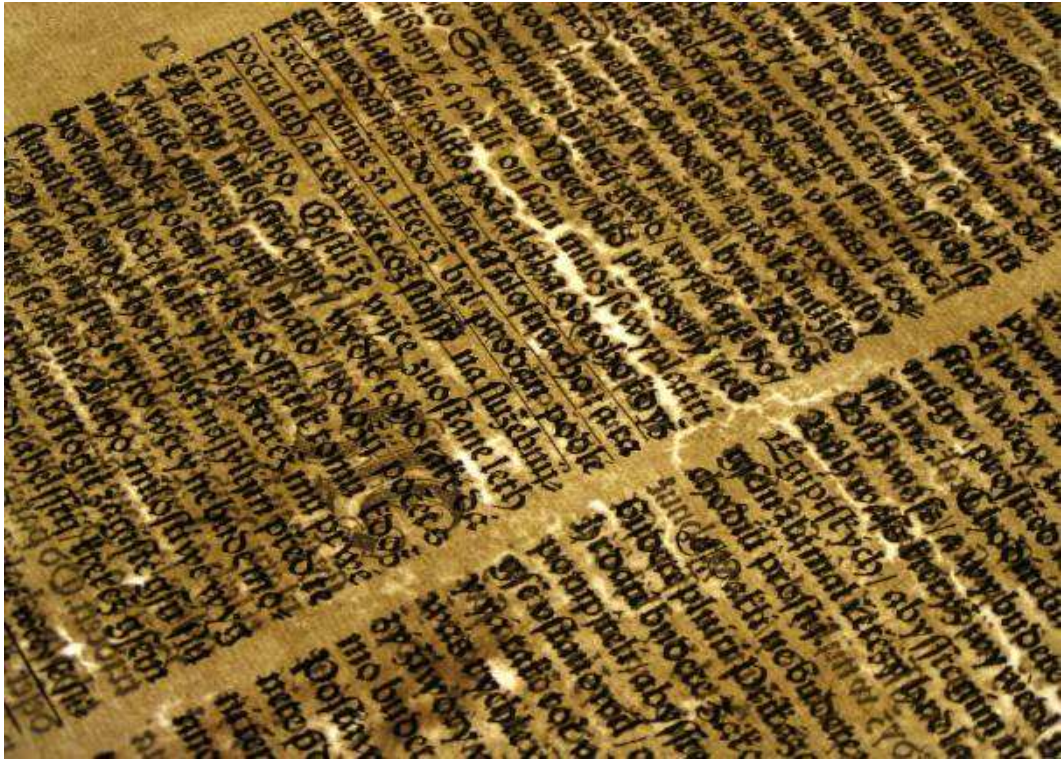
Obr. 76 Mokrý proces – odstranění starých oprav

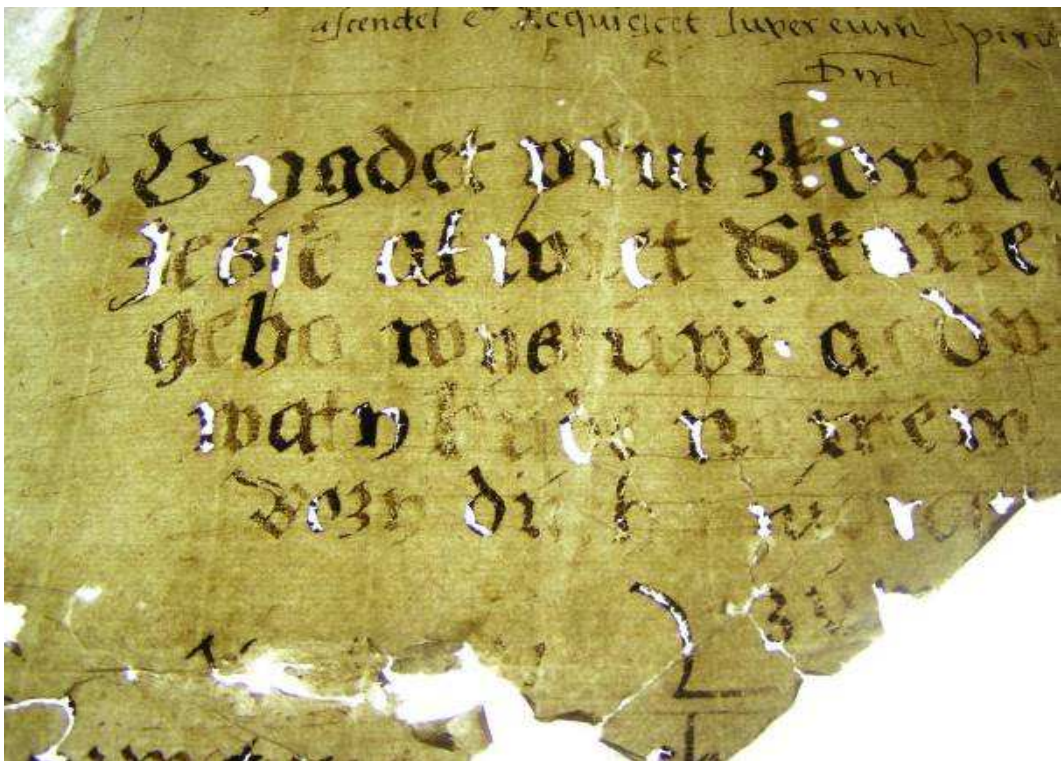
Obr. 77 Procesy mokré díly – detail listu po sejmutí staré opravy, nánosy klišu

Obr. 78 Stejné místo po vyčištění a doplnění papírové hmoty

Obr. 79 Detail z podsvícení – zeslabení papírové podložky v textové ploše

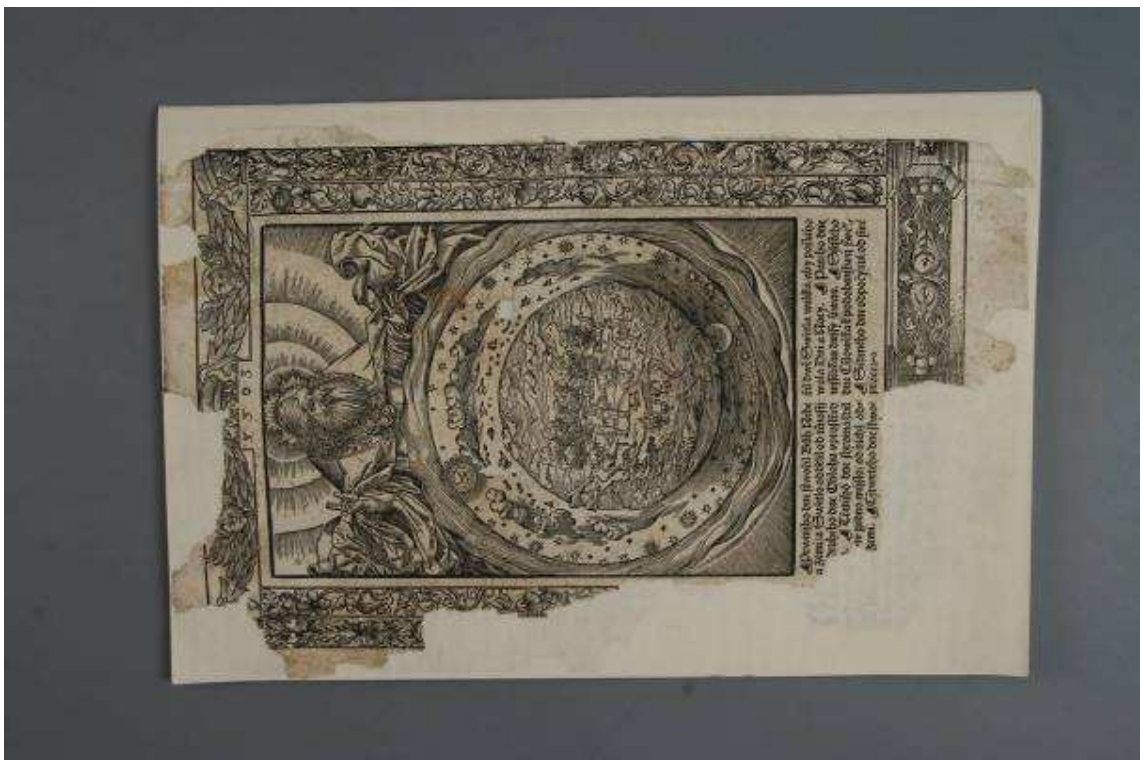
Obr. 80 Detail z podsvícení – koroze železo-galových inkoustů

Obr. 81 Dolévání papírové suspenze na dolévacím vakuovém stole

Obr. 82 List s celostránkovým dřevořezem – stav po sejmutí starých oprav

Obr. 83 List s celostránkovou ilustrací po dolití a ořezání do formátu

Obr. 84 Šití knižního bloku

Obr. 85 Původní pergamenový výlep mezivazí s prachovými částicemi a defektem způsobeným železným hřebem (pukličkou)

Obr. 86 Pergamenové výlepy po konzervátorském zásahu

Obr. 87 Přední buková deska poškozená působením larev červotoče, stav před restaurováním

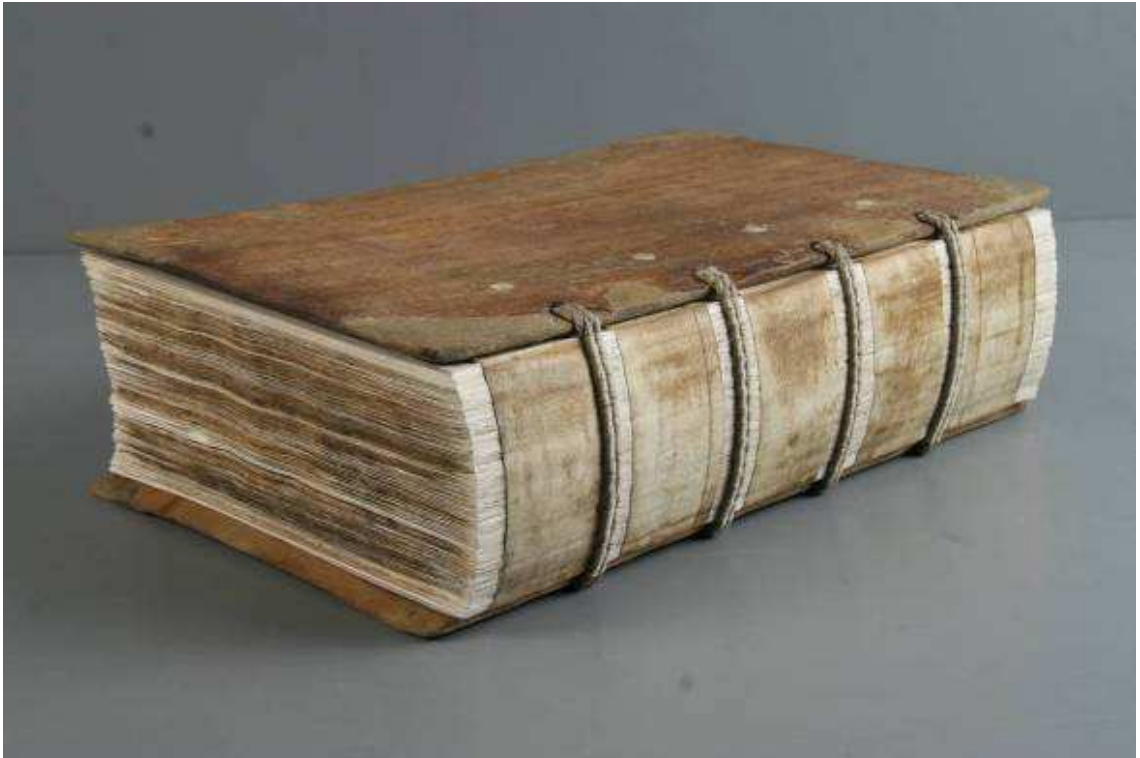
Obr. 88 Přední deska po konsolidaci a vytmelení

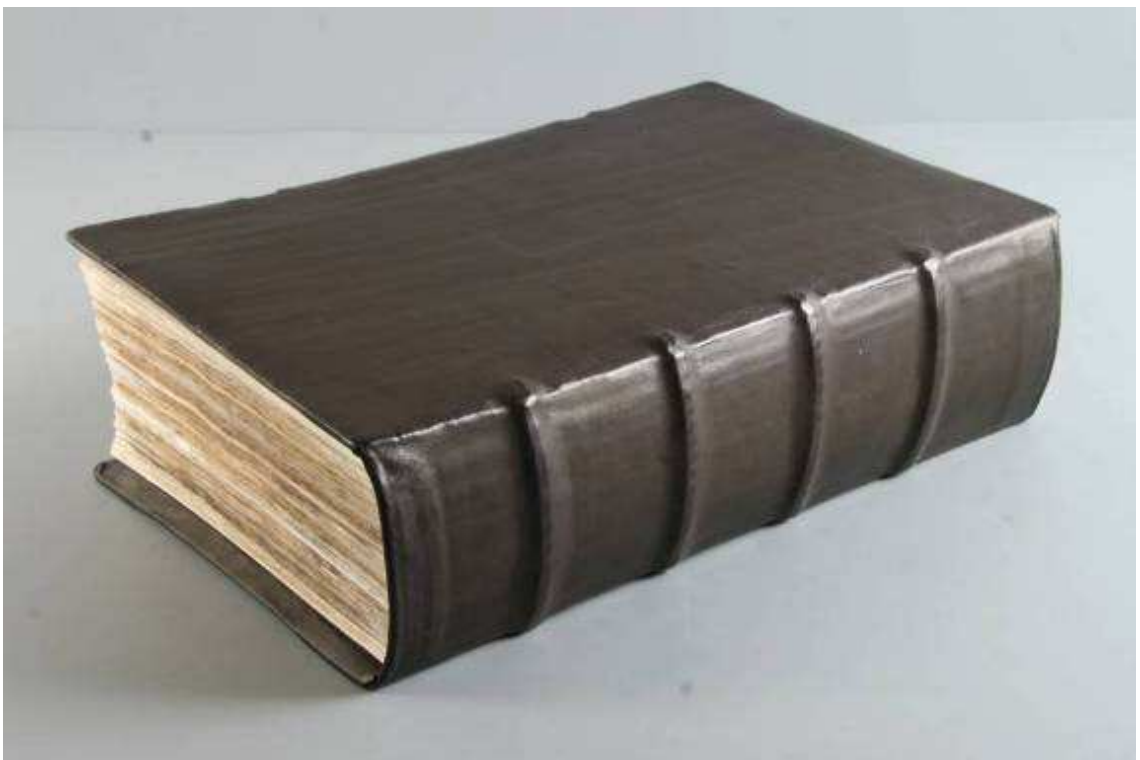
Obr. 89 Detail dolního rohu přední desky poškozený působením larev červotoče

Obr. 90 Detail dolního rohu přední desky vyspravený klišo-křídovým tmelem

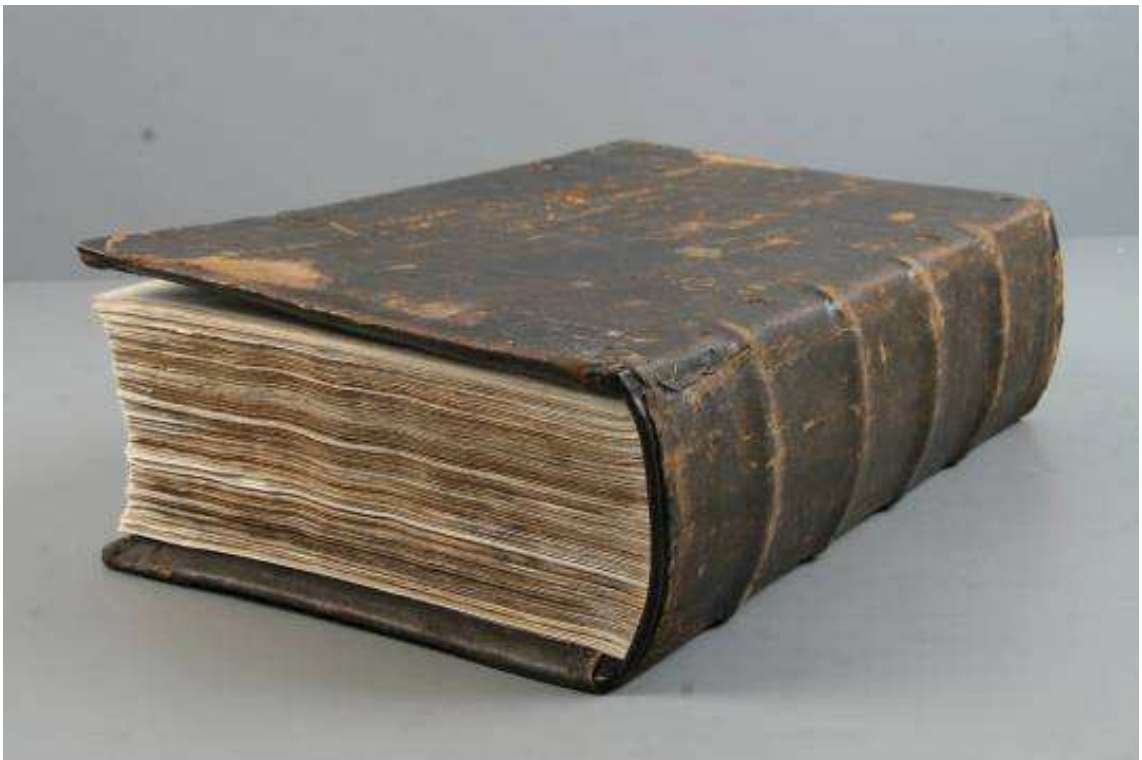
Obr. 91 Vyspravený a ušitý blok s nasazenými deskami

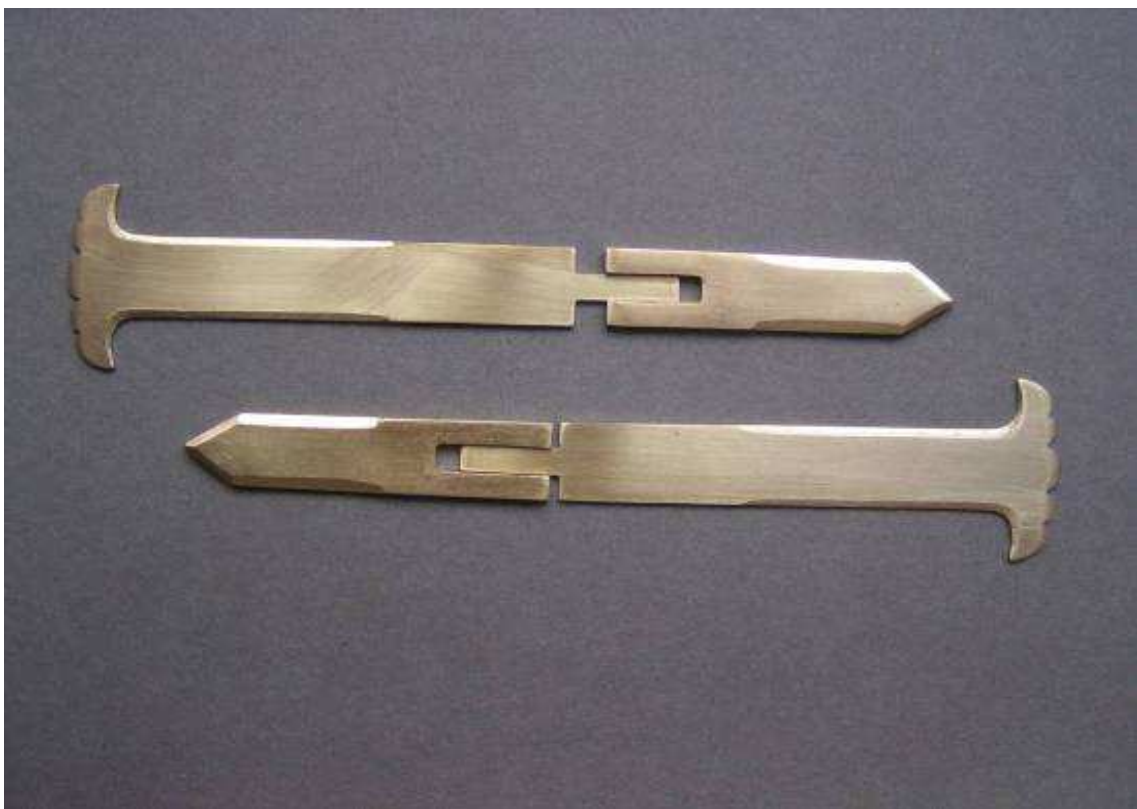
Obr. 92 Kniha potažená novým pokryvem

Obr. 93 Fotografie z procesu potahování knihy původním pokryvem

Obr. 94 Knižní vazba před nasazením kování

Obr. 95 Rekonstrukce renesančního kování v mosazi

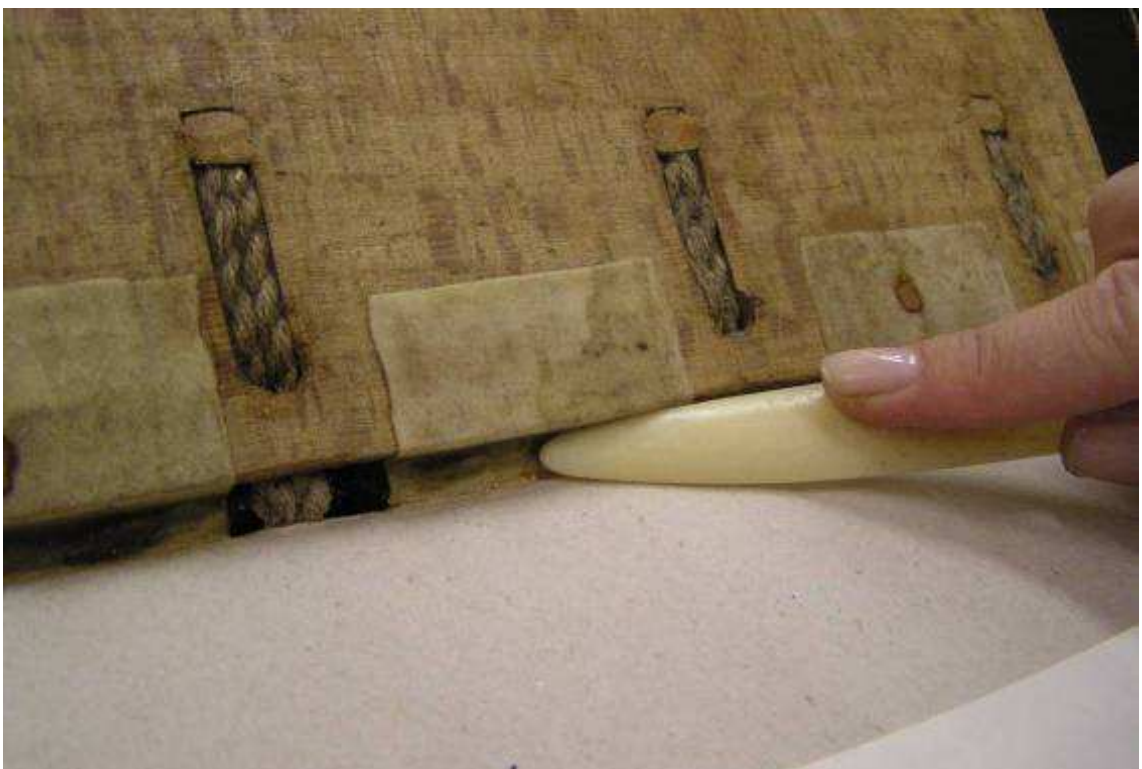
Obr. 96 Hotové kování připravené k aplikaci na knižní desky

Obr. 97 Dochovaný železný štítek po konzervaci

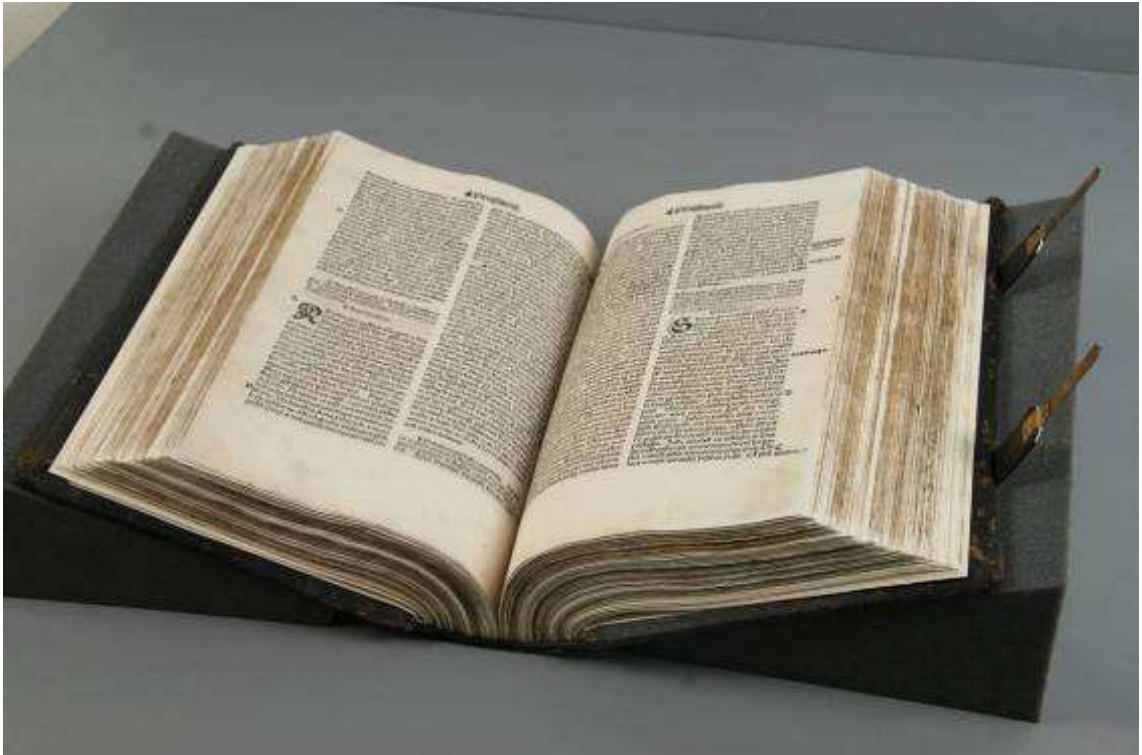
Obr. 98 Knižní vazba po nasazení kování a nových usňových řemínků

Obr. 99 Proces výlepu pergamenových přelepů na desky (do drážky)

Obr. 100 Detail nasazeného kování

Obr. 101 Celkový pohled na otevřený blok po restaurátorském zásahu

Obr. 102 Ochranná krabice se zrestaurovaným objektem a krabicí na fragmenty

15 Poznámky

¹ Voit, Petr: *Minulost pražského knihtisku*, Státní knihovna ČSR u příležitosti 500. výročí založení knihtisku v Praze, 1988, s. 29-32

² Informace získané na internetové stránce www.manuscriptorium.cz